

Internationaal
watermanagement in het
Maasstroomgebied: de
barrières en mogelijkheden
voor internationale
samenwerking.

Gompel, J. van (Jasper) – s4433300
Radboud Universiteit
Geografie, Planologie & Milieukunde
Begeleidster: Marjolein van Eerd
Aantal woorden: 30.540

Voorwoord

In deze scriptie staat de internationale samenwerking op gebied van watermanagement in het Maasstroomgebied, en welke factoren hier van invloed op kunnen zijn, centraal. De rivier stroomt door de landen Frankrijk, België en Nederland en is daarmee een belangrijke verbindingssader tussen deze landen. De internationale samenwerking tussen de landen in het Maasstroomgebied is van invloed op het dagelijks leven van de mensen in het stroomgebied en daarbuiten. Door klimaatverandering verandert het patroon van de rivier. Afvoeren worden grilliger en meer onvoorspelbaar. Het belang van internationale samenwerking wordt daarmee groter. Maar in een stroomgebied met landen van met verschillende talen, culturen, wetgeving et cetera is dat niet altijd even vanzelfsprekend. De verschillen die bestaan tussen landen kunnen weerslag hebben op de internationale samenwerking. In deze scriptie zal naar factoren worden gekeken die dit beïnvloeden, en worden bepaald of het een beperkende of stimulerende factor voor de samenwerking is.

Naast de aspecten die de scriptie in wetenschappelijke zin kan bijdragen, is er ook mijn persoonlijke interesse voor de rivier de Maas. De rivier stroomt door de gemeente waar ik ben geboren, en het hele stroomgebied van de Maas ligt in landen waar ik graag op vakantie ga, zoals België en Frankrijk. Hiermee probeer ik door middel van het onderzoek ook een kleine bijdrage te leveren aan de gevolgen van klimaatverandering voor een rivier, en een gebied in Europa waar mijn persoonlijke interesse ligt.

Verder zijn er een aantal mensen die ik wil bedanken en zonder wie deze scriptie niet mogelijk was geweest. Ten eerste mijn supervisor en begeleidster Marjolein van Eerd. Marjolein heeft mij het hele traject van de scriptie begeleid en de voortgang steeds beoordeeld. Hierin heeft ze mij vrijheid gegeven, maar ook kritische kanttekingen geplaatst als zaken beter op een andere manier had kunnen gebeuren. Daarmee heeft ze er mede voor gezorgd dat ik deze scriptie op goede manier heb kunnen afronden. Marjolein bedankt daarvoor! Ook de respondenten wil ik bedanken. Zij hebben de tijd genomen om mij te woord te staan en duidelijk te maken hoe zij over de internationale samenwerking denken. Zonder hen was de totstandkoming van de scriptie ook niet mogelijk geweest, en daarvoor wil ik ze ook hartelijk bedanken! Als laatste wil ik mijn familieleden en medestudenten bedanken, die altijd klaar stonden om feedback te geven, te ondersteunen en te discussiëren.

Samenvatting

Klimaatverandering is een uitdaging voor het watermanagement, omdat de gevolgen hiervan een steeds groter wordende invloed heeft op de rivierverloop. Aangezien men niet precies kan voorspellen wat deze gevolgen zullen betekenen voor het rivierverloop, probeert men in het stroomgebied van de Maas nauw met elkaar samen te werken om tot een gezamenlijke aanpak te komen. In Europa wordt er steeds meer naar een intensievere vorm van internationale samenwerking toegewerkt (Schmeier, 2010). Ook in het Maasstroomgebied is in de loop der jaren een samenwerking gegroeid. Waar in Europa vanaf het verdrag van Helsinki in 1992 een opstap is gemaakt voor internationale samenwerking, is in het Maasstroomgebied vanaf het verdrag van Gent in 2002 de samenwerking geïntensiveerd. Hierbij is een multilaterale commissie opgericht, de Internationale Maascommissie (IMC).

Het doel van dit onderzoek is inzicht verkrijgen in de internationale samenwerking op het gebied van watermanagement in het Maasstroomgebied, en bepalen welke factoren daar van invloed op zijn. Dit zal worden bepaald door het toepassen van theorieën en uit de literatuur geselecteerde factoren. Gebruikte theorieën in deze scriptie zijn de beleidsarrangementenbenadering en een ontwikkelingsmodel dat de verschillende fasen van samenwerking weergeeft (Verwijmeren & Wiering, 2007). Door middel van een literatuurstudie, documentanalyse en 6 diepte-interviews is de data verzameld voor het analyseren van de samenwerking in het Maasstroomgebied

Per land zijn er een aantal actoren belangrijk voor de samenwerking. Dit zijn vooral ministeries, rivierbeheerders, overheidsinstellingen en natuurorganisaties. Multilateraal is de IMC een relevante actor. De IMC is een overlegplatform en acteert als monitor voor de internationale samenwerking, in het bijzonder voor de toepassing van de internationale (Europese) richtlijnen. Vanwege het opstellen en invoeren van deze richtlijnen is de Europese Unie ook een relevante actor. Verder wordt er op bilateraal niveau samengewerkt in commissies.

Op het niveau van spelregels is vooral de Europese wetgeving van belang, en probeert men zo weinig mogelijk met de nationale wetgeving bezig te zijn. Ook vinden er in het Maasstroomgebied gezamenlijke projecten plaats, zoals het AMICE project waar gezamenlijk naar klimaatverandering is gekeken. Naast spelregels zijn er discoursen op internationaal niveau te onderscheiden. Cultuurverschillen en verschillen in visies & ideeën zijn hierin het belangrijkste met betrekking tot de internationale samenwerking. Verder zijn hulpmiddelen als financiële mogelijkheden van invloed op de samenwerking, echter vormen deze geen direct probleem voor de internationale samenwerking in het Maasstroomgebied. Dat geldt binnen deze dimensie ook voor het kennisniveau van de actoren.

Een aantal factoren zijn van invloed op de internationale samenwerking in het Maasstroomgebied. Taal, cultuur & communicatie en politiek & instituties zijn vastgesteld als barrières voor de internationale samenwerking in het Maasstroomgebied. Factoren als financiële middelen, kennis & capaciteit, wederzijdse erkenning klimaatprobleem, administratieve grenzen en de onderlinge verhouding van betrokken personen kunnen echter als mogelijkheid voor de samenwerking worden bepaald. Na alle factoren en indicatoren voor de samenwerking bepaald en geanalyseerd te hebben, kan worden geconcludeerd dat de samenwerking in het model van Verwijmeren en Wiering (2007) zich als een combinatie van de fases twee, drie en vier manifesteert.

Aan de hand van deze bevindingen kunnen een aantal lessen worden geleerd. De samenwerking in het Maasstroomgebied tussen België, Frankrijk en Nederland is sinds het verdrag van Gent in 2002

intensiever geworden. Op sommige aspecten echter kan de samenwerking in het Maasstroomgebied nog groeien. Wellicht biedt een internationale uitdaging, zoals klimaatverandering en de effecten daarvan, meer inzichten en meer urgentie voor een meer geïntegreerde samenwerking in het Maasstroomgebied.

Afkortingen

AMICE	Adaptation of the Meuse to the Impacts of Climate Evolutions.
ANB	Agentschap voor Natuur & Bos.
BAB	Beleidsarrangementenbenadering.
DREAL	Direction Régionale de l'Environnement, de l'Aménagement et du Logement.
EPAMA	Etablissement Public d'Aménagement de la Meuse et de ses Affluents.
EU	Europese Unie.
HMN	Homogeen Meetnetwerk.
ICPM	International Commission for Protection of the Meuse.
IMC	Internationale Maascommissie.
IPCC	Intergovernmental Panel on Climate Change.
KRW	Kaderrichtlijn water.
MER	Milieueffectenrapportage.
MET	Ministre de l'Équipement et des Transports.
MRW	Ministère de la Région Wallonne.
ONEMA	Office national de l'eau et des milieux aquatiques.
ROR	Richtlijn overstromingsrisico's.
SPW	Service Publique du Wallonië.
VMM	Vlaamse Milieumaatschappij.
VNBM	Vlaams-Nederlandse Bilaterale Maascommissie.

Inhoudsopgave

Voorwoord	1
Samenvatting.....	2
Afkortingen.....	3
Hoofdstuk 1: inleiding	7
1.1. Projectkader: de context van het onderzoek.....	7
1.1.1. Klimaatverandering en de effecten op watermanagement.....	7
1.1.2. Noodzaak tot internationaal watermanagement	8
1.1.3. Internationale samenwerking op het gebied van watermanagement in Europa	8
1.1.4. Maasstroomgebied als onderzoekscase.....	10
1.1.5. Historische samenwerking in het Maasstroomgebied & internationale verdragen.....	12
1.2. Relevantie	13
1.2.1. Maatschappelijke relevantie	13
1.2.2. Wetenschappelijke relevantie.....	14
1.3. Onderzoeksdoel.....	15
1.3.1. Doelstelling.....	15
1.4. Onderzoeksmodel	16
1.5. Vraagstelling	17
1.5.1. Deelvragen.....	17
Hoofdstuk 2: theoretisch kader.....	18
2.1. Internationale samenwerking	18
2.2. Beleidsarrangementenbenadering.....	19
2.2.1. Operationalisatie BAB.....	20
2.3. Fasemodel van internationale samenwerking	23
2.3.1. Operationalisatie fasemodel internationale samenwerking.....	24
2.4. Barrières en mogelijkheden	26
2.4.1. Factoren.....	26
2.4.2. Operationalisatie barrières en mogelijkheden.....	28
2.5. Conceptueel model	29
Hoofdstuk 3: methoden	30
3.1. Onderzoeksmethode.....	30
3.1.1. Verantwoording selectie case	30
3.2. Dataverzameling en onderzoeksmateriaal.....	31
3.2.1. Literatuurstudie.....	31
3.2.2. Interviews	32
3.3. Data-analyse	34

Hoofdstuk 4: analyse	35
4.1. De relevante actoren in het Maasstroomgebied	35
4.1.1. Nederland.....	35
4.1.2. Vlaanderen	38
4.1.3. Wallonië.....	39
4.1.4. Frankrijk.....	41
4.1.5. De internationale samenwerking tussen actoren	43
4.1.6. De Europese Unie	49
4.1.7. informele actoren.....	49
4.1.8. Subconclusie.....	50
4.2. Spelregels	51
4.2.1. Rol nationale wet- en regelgeving marginaal.....	51
4.2.2. Europese wetgeving leidend bij de samenwerking in het Maasstroomgebied	51
4.2.3. Projecten	52
4.2.4. Subconclusie.....	53
4.3. Discoursen in het Maasstroomgebied.....	54
4.3.1. Verschillen in ideeën en visies.....	54
4.3.2. Cultuurverschillen.....	54
4.3.1. Subconclusie.....	55
4.4. Deelvraag 4: hulpmiddelen	56
4.4.1. Financiële mogelijkheden.....	56
4.4.2. Kennisniveau	57
4.4.3. Subconclusie.....	57
4.5. De barrières voor internationale samenwerking in het Maasstroomgebied.	58
4.5.1. Taal, cultuur & communicatie	58
4.5.2. Politiek & instituties	59
4.5.3. Subconclusie.....	60
4.6. Mogelijkheden voor de internationale samenwerking in het Maasstroomgebied.....	61
4.6.1. Administratieve verschillen	61
4.6.2. Financiële mogelijkheden.....	61
4.6.3. Kennis & capaciteit.....	62
4.6.4. Wederzijdse erkenning klimaatprobleem	63
4.6.5. Onderlinge relaties van betrokken personen.....	64
4.6.6. Subconclusie.....	64
4.7. Mate van integratie van de internationale samenwerking in het Maasstroomgebied	65
4.7.1. Bepaling mate van integratie	65

4.7.2. Subconclusie.....	66
Hoofdstuk 5: conclusie & aanbevelingen.....	67
5.1. Antwoord hoofdvraag:.....	67
5.2. Aanbevelingen.....	70
5.2.1. Aanbevelingen over (eventueel) vervolgonderzoek.....	70
5.2.1. Aanbeveling over gebruikte theorieën.....	71
Hoofdstuk 6: reflectie.....	72
6.1. Inhoud scriptie.....	72
6.2. Onderzoeksproces.....	72
Literatuurlijst.....	74
Bijlagen.....	78
6.1 Interviewgide Nederlands.....	78
6.2. Interviewgide Engels.....	82

Hoofdstuk 1: inleiding

1.1. Projectkader: de context van het onderzoek

1.1.1. Klimaatverandering en de effecten op watermanagement

Het beteugelen van de opwarming van de aarde ten opzichte van het pre-industriële tijdperk is een streven waar mondiaal veel steun voor is. Uit het manifest, onderbouwd door wetenschappelijk onderzoek, blijkt klimaatverandering een fenomeen dat binnen de perken gehouden dient te worden (Walther et al., 2002).

Klimaatverandering is de verandering van het gemiddelde weer of klimaat over een lange periode (IPCC, 2007). De vastgestelde gemiddelde temperatuurstijging (of daling) op aarde is een sterk bewijs voor de huidige klimaatverandering. Vanaf de 19^e eeuw is er op aarde een duidelijke stijging van de gemiddelde temperatuur op aarde waarneembaar. Natuurlijke processen in combinatie met menselijke activiteiten hebben gezorgd voor een hogere concentratie broeikasgassen in de atmosfeer van de aarde (Moss et al., 2010). Deze broeikasgassen versterken het broeikaseffect en dat leidt tot een meetbare stijging van de (algemene) temperatuurstijging. (Trenberth et al., 2004). De effecten van klimaatverandering zijn overduidelijk waarneembaar: droogtes, overstromingen, de stijging van de zeespiegel, het smelten van het permafrost en verschillende natuurrampen zijn te wijten aan het veranderen van het klimaat (IPCC, 2013; Trenberth et al., 2004).

Klimaatverandering heeft impact op de habitat van de mens en de hem omringende flora en fauna (Walther et al., 2002). Deze scriptie focust op één aspect waar klimaatverandering impact op heeft: het watermanagement. Klimaatverandering brengt veranderingen met zich mee die niet op voorhand exact te voorspellen zijn. Het is een uitdaging om de in kaart gebrachte veranderingen om te zetten in maatregelen, die een adequaat antwoord zijn op de ongewenste gevolgen van de veranderingen (Pahl-Wostl, 2006; Moss et al., 2010). Het wordt steeds lastiger om bepaalde voorspellingen te doen door extreme weersomstandigheden en de huidige technische mogelijkheden zijn soms niet toereikend als er enkel gekeken wordt naar casussen in het verleden (Pahl-Wostl, 2006). De voorbeelden uit het verleden tonen aan dat er onvoldoende effectieve instrumenten ingezet kunnen worden bij het tegengaan van de ongewenste gevolgen van klimaatverandering. In 2002 was er bijvoorbeeld een overstroming in de Elbe, en deze werd het jaar daarop opgevolgd door een lange periode van droogte. Dit zorgde ervoor dat, door de blootstelling aan deze droogte, de dijken het begaven (KNMI, 2002; Pahl-Wostl, 2006). Dit zijn voorbeelden van veranderende weersextremen door klimaatverandering. Door deze weersextremen zal de risicobepaling steeds ingewikkelder worden, want gevallen uit het verleden bieden immers geen voorbodes voor de toekomst. Het belangrijkste effect van klimaatverandering op het watermanagement is dus dat men steeds vaker rekening moet gaan houden met weersextremen (Schipper & Pelling, 2006).

Door deze onzekere toekomstscenario's en de complexiteit van watersystemen op meerdere schaalniveaus dient het watermanagement zich aan te passen naar de nieuwe realiteit van klimaatverandering en de daar bijhorende weersextremen (Pahl-Wostl, 2006). Het watermanagement zal de komende jaren meer aandacht moeten schenken aan het begrijpen en managen van de transitie van het huidige watermanagement naar een meer adaptieve vorm van watermanagement. Deze adaptieve manier van watermanagement betekent dat de factoren milieu, technologie, economie, instituties en culturele kenmerken van bepaalde rivierstroomgebieden meer in onderlinge samenhang bekeken moeten worden (Pahl-Wostl, 2006). Het doel hiervan is dat er sneller gereageerd kan worden op bepaalde crisissituaties door waterproblematiek, op verschillende

schaalniveaus. Deze nieuwe dimensie in het watermanagement karakteriseert zich door een grote nadruk op technische mogelijkheden. Deze mogelijkheden moeten het watermanagement instrumenten verschaffen die adequaat en effectief reageren op de weersextremen.

1.1.2. Noodzaak tot internationaal watermanagement

Zonder internationale samenwerking en coördinatie is een effectief klimaatbeleid weinig effectief. Een van de grootste uitdagingen in watermanagement is het uitbreiden van de gewenste internationale samenwerking. Voor zowel rivierstroomgebieden tussen bepaalde landen, als rivierstroomgebieden binnen de landgrenzen, is er een steeds groter belang voor internationale samenwerking (Giordano et al., 2002). Ongeveer 263 rivierstroomgebieden op aarde zijn grensoverschrijdend en ongeveer 40 procent van de totale wereldbevolking leeft in deze rivierstroomgebieden (Ibid.). Het is dus van groot belang dat deze plekken leefbaar blijven voor de inwoners door middel van (internationaal) watermanagement. In de 20^e eeuw zijn er 145 verdragen getekend om internationale samenwerking te stimuleren tussen verschillende landen. De meeste van deze verdragen waren bilateraal, terwijl het rivierstroomgebied zich vaak uitstrekt tot meer dan twee landen (Moss, 2007). Hoe dan ook is het tekenen van verdragen een goede stap voor het verbeteren van de internationale samenwerking. Naast deze verdragen kan watermanagement op het gebied van overstromingsrisico's profiteren van internationale grensoverschrijdende watercommissies om zodoende problemen met zowel waterkwantiteit als -kwaliteit te kunnen verbeteren (Dewals & Fournier, 2013). Zoals al eerder vermeld is het risico op overstromingen, zowel de hoeveelheid als intensiteit, inherent met het veranderende klimaat. Grensoverschrijdende samenwerking is belangrijk omdat het kan bijdragen aan het voorkomen, verminderen en mitigeren van de negatieve effecten van overstromingen in het rivierbassin. Experts en managers moeten daardoor doorgaan met het uitwisselen van kennis en informatie over het riviersysteem, internationale samenwerking is hier een belangrijke voorwaarde voor (Dewals & Fournier, 2013).

In deze tijd van een andere kijk op watermanagement is er steeds aandacht en noodzaak voor internationaal watermanagement. Dit omdat de meeste rivierstroomgebieden nu eenmaal meerdere landen doorkruisen. Door internationaal watermanagement kunnen krachten gebundeld worden en kan er ook gezamenlijk beleid worden opgesteld voor eventuele toekomstige uitdagingen. In Europa zijn in de loop der jaren een aantal grote stappen gemaakt om de internationale samenwerking op het gebied van watermanagement te verbeteren.

1.1.3. Internationale samenwerking op het gebied van watermanagement in Europa

Om de gevolgen van klimaatverandering in Europa op te kunnen vangen zullen de landen in Europa samen moeten werken. Veel rivieren in Europa stromen immers door meerdere landen. De EU speelt een belangrijke rol om de samenwerking tussen landen op het gebied van gezamenlijk watermanagement te stimuleren (Liefveld, Roukema & Postma, 2007; Schmeier, 2010). Met de Kaderrichtlijn water 2000 (KRW; EU Water Framework Directive 2000) heeft de EU de integratie tussen landen op het gebied van watermanagement verbeterd (Schmeier, 2010). Door bindende afspraken voor alle EU lidstaten op te stellen met betrekking tot grensoverschrijdend watermanagement, heeft de EU sterk bijgedragen aan het intensiveren van de internationale samenwerking in Europa. Het belangrijkste aspect van deze overeenkomst was het reduceren van chemicaliën in het water, om de (ecologische) kwaliteit van de rivieren te kunnen verbeteren (Liefveld et al., 2007). Ook het reduceren van overstromingsrisico's is een belangrijk speerpunt van het EU beleid. In 2007 is de Richtlijn overstromingsrisico's (ROR; European Floods Directive) ingevoerd. Deze overeenkomst probeert watermanagement te stimuleren op het gebied van waterkwantiteit, en daarbij horende veiligheidsproblemen zoals overstromingen. De invoering van de

ROR is, net als de KRW, een belangrijke stap geweest in de ontwikkeling van grensoverschrijdend watermanagement (Wiering & Verwijmeren, 2012). Door de invoering van de ROR moesten landen potentieel kwetsbare gebieden opstellen, en aan de hand daarvan (internationaal) beleid opstellen om zo tot en goede risicobepaling (voor 2015) te kunnen komen. Het uiteindelijke doel hiervan is om kwetsbare regio's in Europa minder vatbaar voor overstromingsrisico's te maken (Wiering & Verwijmeren, 2012). Een ander belangrijk aspect van de ROR is dat landen geen maatregelen meer mogen nemen die een negatieve impact op andere landen mogen hebben (Bakker et al., 2013). Hierdoor zijn Europese lidstaten al min of meer genoodzaakt om met elkaar samen te werken zodat er een mutueel aantrekkelijke oplossing komt voor grensoverschrijdende problemen.

Naast de EU zijn er nog andere organisaties en instituties die hebben bijgedragen aan een betere samenwerking tussen Europese landen op het gebied van watermanagement. Het beleid en de regelgeving van de EU zijn namelijk niet de enige aspecten die ervoor hebben gezorgd dat landen met elkaar samen zijn gaan werken op het gebied van watermanagement. Buiten de EU en haar kaders zijn er ook andere instituties die met elkaar overleggen in het internationale waterbeleid (Schmeier, 2010). Dit zijn vaak instituties die internationale samenwerking tussen landen stimuleren binnen gezamenlijke rivierstroomgebieden (Verwijmeren & Wiering, 2007), zoals bijvoorbeeld internationale commissies of werkgroepen tussen landen (vaak gericht op één stroomgebied). Deze instituties bevorderen de samenwerking tussen landen in het beheer en management voor een desbetreffend stroomgebied. Deze instituties hebben een belangrijke bijdrage ten aanzien van het versterken van internationale samenwerking. Landen worden zo gedwongen om met elkaar ter tafel te gaan voor het opstellen van goed en mutueel aantrekkelijk watermanagement (Schmeier, 2010).

Het is dus in Europa de laatste jaren gelukt om een steeds betere samenwerking op het gebied van watermanagement op te zetten. De richtlijnen van de EU hebben hier een belangrijke bijdrage in gehad maar ook de instituties buiten de EU zijn belangrijk geweest voor het stimuleren van de internationale samenwerking. Daarnaast bestaan er commissies en werkgroepen die op stroomgebied constructief met elkaar samenwerken, om ook op stroomgebied niveau een goede afstemming met elkaar te hebben. Ook in het Maasstroomgebied sprake van internationale samenwerking. Deze zal nader worden toegelicht in de volgende paragraaf.

1.1.4. Maasstroomgebied als onderzoekscase

De Maas stroomt door de landen Frankrijk, België en Nederland. Het Maasstroomgebied, dat wordt gedefinieerd als de hoofdrivier en het netwerk van zijrivieren van de Maas, strekt zich naast deze landen ook nog uit tot Duitsland en Luxemburg. De Maas als hoofdrivier heeft een lengte van ongeveer 950 kilometer, en ontspringt in het Franse natuurgebied Plateau de Langres nabij het plaatsje Pouilly-en-Bassigny, om vervolgens bij het Nederlandse Haringvliet uit te monden in de Noordzee. Belangrijke steden waar de Maas langs stroomt zijn: Neufchâteau, Verdun, Sedan, Charleville-Mézières (Frankrijk), Dinant, Namur, Huy, Liège (België), Maastricht, Roermond, Venlo, 's-Hertogenbosch en Rotterdam (Nederland). Het totale stroomgebied van de Maas wordt geschat op een gebied met een oppervlakte van ongeveer 35.000 km², wat groter is dan de oppervlakte van bijvoorbeeld België (Liefveld et al., 2007).

Figuur 1: overzichtskaart van het Maasstroomgebied (Bron: IMC, 2015-A)

De Maas is een regenrivier, dat wil zeggen dat de afvoer van de Maas voornamelijk afhankelijk is van de hoeveelheid regenwater dat in de rivier terechtkomt (Liefveld et al., 2007). Dat in tegenstelling tot bijvoorbeeld de Rijn, die ook gesmolten gletsjerwater afvoert als de temperatuur stijgt in de zomer. Het debiet van de Maas wordt gemiddeld geschat op 320 m³ per seconde in de Belgische stad Luik, vlak voor de Nederlandse stad Maastricht. Door de afhankelijkheid van de regenval is de Maas relatief gevoelig voor overstromingen (van Eerd, Wiering & Meijerink, 2014), en kent het een hogere grilligheid ten opzichte van gletsjerrivieren zoals bijvoorbeeld de Rijn (Molleman, persoonlijke communicatie, 2017).

Zoals gezegd is de Maas een regenrivier. Dit maakt de rivier enkel afhankelijk van de regenval in het stroomgebied. Zoals in het begin is toegelicht zal als gevolg van de klimaatverandering steeds grilligere weersextremen plaatsvinden. Dit maakt de Maas vatbaar voor gevolgen van weersextremen, zoals onder andere overstromingen en droogtes (laagwaterstand) (van Vliet, Zwolsman & Joziassse, 2008). Aangezien het Maasstroomgebied zich uitstrekt tot Frankrijk, België, Duitsland, Luxemburg en Nederland, zullen gevolgen niet alleen binnen landgrenzen optreden. Dit zorgt ervoor dat landen met elkaar samen moeten werken om (extreme) gevolgen van klimaatverandering op te kunnen vangen. Deze samenwerking vindt plaats op verschillende schaalniveaus binnen het stroomgebied (van Eerd et al., 2014). Het uitwisselen van informatie en andere vormen van samenwerking, op internationaal niveau, kan tot effectievere maatregelen leiden dan management dat slechts op nationaal niveau toegepast wordt (Grey & Sadoff, 2002).

De (internationale) samenwerking tussen de landen in het stroomgebied van de Maas is te vergelijken met de samenwerking in het Rijnstroomgebied, waar in grotere mate onderzoek naar is gedaan dan in het Maasstroomgebied. De samenwerking tussen Frankrijk, België en Nederland in het Maasstroomgebied is gebaseerd op een verdrag uit 1994, namelijk het verdrag van Charleville-Mezières (Huisman, de Jong & Wieriks, 2000; van Eerd et al., 2014). Sinds dat verdrag zijn de landen de aspecten van samenwerking in het Maasstroomgebied steeds meer aan het uitbreiden. Echter spelen er bij de Maas zaken mee waardoor deze case zich onderscheidt van andere Europese rivieren waar al onderzoek is gedaan, zoals bijvoorbeeld de Rijn of de Donau. Een doorslaggevend aspect binnen het Maasstroomgebied was in het begin van de samenwerking België, of meer specifiek Wallonië (Huisman et al., 2000). Het watermanagement in België wordt namelijk geregeld per gewest (van Eerd et al., 2014). In bijvoorbeeld Nederland heeft men een organisatie als Rijkswaterstaat die al meer dan 100 jaar bestaat, en in de loop der jaren veel ervaring heeft op kunnen doen met betrekking tot (onder andere) watermanagement. In België moest men, door de uitbesteding van het watermanagement van de federale overheid naar gewesten in de jaren '90, in feite weer vanaf een lager niveau beginnen. Dit zorgde voor scheve verhoudingen tussen de Belgische gewesten enerzijds en Nederland en Frankrijk anderzijds (Schreurs, persoonlijke communicatie, 2017). Dit leidde tot een bemoeilijkte beginsituatie met betrekking tot internationaal management ten opzichte van andere rivieren zoals bijvoorbeeld de Rijn en de Donau (Huisman et al., 2000). De beginsituatie in het Maasstroomgebied heeft ertoe geleid dat goed internationaal watermanagement in dit stroomgebied laat op gang is gekomen en zich nog steeds ontwikkelt. In tegenstelling tot bijvoorbeeld de stroomgebieden van de Rijn of Donau.

De karakteristieke eigenschappen van de Maas als rivier, en als rivierstroomgebied maken de Maas een interessante case om te onderzoeken. Elke rivier heeft andere eigenschappen en daarom is er geen enkele rivier met de Maas te vergelijken. Dat wil echter niet zeggen dat er geen goede aspecten van (internationale) samenwerking van andere rivierstroomgebieden gehaald kan worden. De unieke aspecten als regenrivier, de in het begin moeizame samenwerking tussen Frankrijk, Nederland en de Belgische gewesten, in combinatie met mijn persoonlijke interesse in de rivier maakt van de Maas een geschikte onderzoekcase voor deze scriptie.

Verder draagt deze scriptie ook bij aan het opvullen van het kennishiaat met betrekking tot dit onderwerp. In deze scriptie zal binnen de internationale samenwerking in het Maasstroomgebied worden gekeken naar factoren (barrières en mogelijkheden) die invloed hebben op de samenwerking. Aan de hand daarvan kan worden bepaald hoe de samenwerking in het Maasstroomgebied er ongeveer uitziet. De combinatie van het Maasstroomgebied als case, met daarbij de barrières en mogelijkheden die invloed hebben op de samenwerking zijn nog niet onderzocht. Dit zal zodoende bijdragen aan het opvullen van het kennishiaat.

Ondanks dat het Maasstroomgebied naast Nederland, België en Frankrijk ook Duitsland en Luxemburg betreft, zal er in deze scriptie enkel gekeken worden naar de samenwerking tussen Nederland, België en Frankrijk. Dit zal ik doen omdat de Maas als hoofdrivier alleen door deze landen stroomt en niet door Duitsland en Luxemburg. Ook verwacht ik dat deze landen (Nederland, België en Frankrijk) de belangrijkste spelers zullen zijn met betrekking tot de internationale samenwerking in het Maasstroomgebied, en dat lijkt mij in die zin interessant om te onderzoeken.

1.1.5. Historische samenwerking in het Maasstroomgebied & internationale verdragen

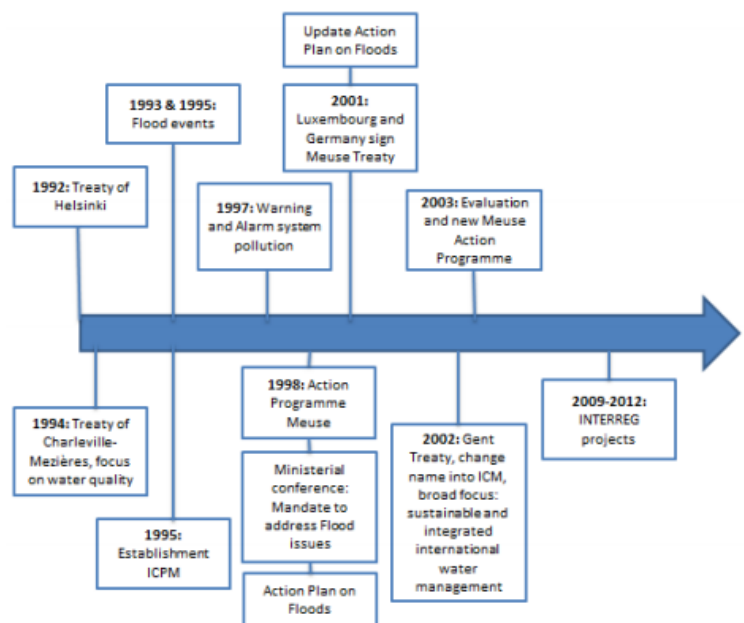
In deze paragraaf zal alvast een beknopt overzicht worden gegeven over hoe de samenwerking in het Maasstroomgebied van de grond is gekomen, en welke verdragen daarbij relevant zijn geweest.

In de loop der jaren zijn in Europa verdragen opgesteld en instituties opgericht ter verbetering van de kwaliteit en kwantiteit van de rivieren.

In eerste instantie werd de Maas gezien als een bilaterale zaak tussen België en Nederland. Beide landen begonnen met het opstellen van gezamenlijk beleid ten opzichte van de Maas. Dit beleid had vaak te maken met transport, en industriële en agrarische bezigheden aan de rivier (Huisman et al., 2000). Beide landen hadden zo hun eigen belangen voor het opstellen van goed (internationaal) watermanagement in de Maas. Enerzijds is Nederland, het land dat het verst benedenstrooms ligt, erbij gebaat dat België (en ook Frankrijk) de kwantiteit en kwaliteit van de rivier niet negatief beïnvloeden (Liefveld et al., 2007). België anderzijds wil graag vrije toegang tot het Rijnstroomgebied en is daarvoor genoodzaakt over Nederlands grondgebied te reizen (Liefveld et al., 2007; Huisman et al., 2000).

Door het verdrag van Helsinki in 1992 werd de internationale samenwerking tussen Europese landen mogelijk gemaakt. Dit verdrag werd in het Maasstroomgebied na twee jaar vervolgd met het verdrag van Charleville-Mezières in 1994. Dit verdrag vormt de basis voor de huidige samenwerking in het Maasstroomgebied. De overstromingen van de Maas in 1993 en 1995 hebben de urgentie voor internationale samenwerking verder versterkt. Bij het verdrag van Charleville-Mezières werd de International Commission for Protection of the Meuse (ICPM) opgericht. De ICPM was een organisatie die zich meer focuste op de verontreiniging van het rivierwater, dan op waterproblematiek zoals overstromingen. Echter in 1998 werd door de ICPM het Action Programme Meuse opgesteld ter preventie van overstromingsrisico's. In 2001 besloten naast Frankrijk, België en Nederland ook Luxemburg en Duitsland het verdrag te ondertekenen en zich aan te sluiten bij het ICPM. Hierdoor is het gehele Maasstroomgebied vertegenwoordigd in het verdrag. In 2002 werd het verdrag van Gent getekend door alle landen die in de ICPM vertegenwoordigd waren, en hiermee is het verdrag van Charleville-Mezières uit 1994 vervangen. Hierbij is de naam van ICPM veranderd in de International Meuse Commission (IMC). Na dit verdrag was er een bredere focus op allerlei uitdagingen in het

watermanagement. Dit komt neer op een grotere focus op duurzaam en geïntegreerd watermanagement in het hele Maasstroomgebied (van Eerd et al, 2014). Vanaf 2009 heeft de invoering van het Interreg programma van de EU, wat inhoudt dat internationale samenwerking (in bijvoorbeeld Euregio's) door de EU wordt gestimuleerd, ook het internationale watermanagement in het Maasstroomgebied bevordert (van Eerd et al, 2014; Perkmann, 2003). In figuur 2 is een schematisch overzicht gegeven van de historische samenwerking in het Maasstroomgebied.

Figuur 2: tijdlijn internationale samenwerking in het Maasstroomgebied (Bron: van Eerd et al., 2014).

1.2. Relevantie

1.2.1. Maatschappelijke relevantie

In dit onderzoek zal de internationale samenwerking in het Maasstroomgebied tussen Frankrijk, België en Nederland centraal staan. Door klimaatverandering wordt de afvoer van rivieren steeds grilliger en onvoorspelbaarder, en dit geldt ook voor de Maas (van Vliet et al., 2008). Een goede internationale afstemming kan daarmee bijdragen op het anticiperen van deze weersextremen (Dewals & Fournier, 2013).

Ten eerste zijn actoren die direct bij de rivier betrokken zijn, zoals bijvoorbeeld aanwonenden en bedrijven, steeds kwetsbaarder en afhankelijker van de rivier. Waterproblematiek met betrekking tot overstromingen en laagwater, zal voor deze actoren een grotere impact hebben (IPCC, 2013). Zoals in het projectkader naar voren is gekomen overschrijdt waterproblematiek de landsgrenzen, waardoor internationaal watermanagement noodzakelijk is in het stroomgebied van de Maas. Door internationaal watermanagement kunnen bepaalde risico's worden verkleind. Dit zijn dus zowel risico's voor aanwonenden, maar ook risico's voor bedrijven rondom het rivierengebied. Met een verbetering van de internationale samenwerking op het gebied van watermanagement zouden deze risico's op lange termijn gereduceerd kunnen worden.

Verder is er al veel onderzoek gedaan naar waterproblematiek (overstromingen, laagwater etc.) en wat de impact op betrokken actoren kan zijn (Wiering & Arts, 2006). Ook de preventie van waterproblematiek met betrekking tot belanghebbende actoren wordt in de literatuur besproken (Tsimopoulou et al., 2013). Dit onderzoek kan echter nieuwe inzichten geven in de internationale samenwerking. Met deze nieuwe inzichten zou dit onderzoek kunnen bijdragen aan het verbeteren van de preventie van waterproblematiek en de impact op betrokken actoren.

Een tweede aspect van de maatschappelijke relevantie is dat dit onderzoek grensoverschrijdend is. Het onderzoek kan inzicht geven in barrières tussen de verschillende landen en -culturen. Ook kunnen er verschillen in nationale wetgeving worden weergegeven. Een aantal van deze factoren worden besproken in de literatuur (Biesbroek et al., 2010; Mostert et al., 2007; Verwijmeren & Wiering, 2007). De toepassing ervan op een rivierstroomgebied als de Maas is nog niet onderzocht. Daarmee kan het onderzoek bijdragen aan nieuwe inzichten op het gebied van taal en cultuur, in dit geval voornamelijk de verschillen tussen de Franse & Nederlandse taal en tussen Franse, Belgische en Nederlandse cultuur en gebruiken. Het onderzoek kan daarmee een ondersteuning zijn van de al bestaande samenwerking in het Maasstroomgebied.

Dit onderzoek kan dus bijdragen aan een aantal aspecten. Het kan bijdragen aan het verbeteren van de internationale samenwerking in het Maasstroomgebied, en dat kan ten goede komen aan de leefsituatie van veel belanghebbenden die baat hebben bij een schone en veilige Maas. Ook kunnen er meer inzichten verkregen worden in de taal- en cultuurverschillen in het Maasstroomgebied. Betere inzichten in deze verschillen kunnen ook bijdragen aan het verbeteren van de internationale samenwerking in het Maasstroomgebied.

1.2.2. Wetenschappelijke relevantie

Dit onderzoek is een bijdrage aan de ondervertegenwoordigde aspecten van internationaal samenwerking op het gebied van watermanagement, in dit geval voor het Maasstroomgebied. Hierbij zouden verschillende theoretische benaderingen uit andere cases gebruikt kunnen worden om dit toe te passen op de Maas als case.

Naar het Maasstroomgebied zijn al een aantal onderzoeken gedaan. Deze onderzoeken zijn voornamelijk gericht op hoe de samenwerking er in het stroomgebied uit ziet (Dewals & Fournier, 2010; van Eerd et al., 2014; Liefveld et al., 2007). De toepassing van factoren die als barrières en mogelijkheden gezien kunnen worden zijn echter nog niet onderzocht voor het Maasstroomgebied. Dit is al wel gedaan voor andere rivieren zoals bijvoorbeeld de Rijn en de IJssel (Wiering & Verwijmeren, 2012). Hiermee is het onderzoek een combinatie van aspecten die in al bestaande onderzoeken zijn uitgevoerd. Echter niet deze specifieke aspecten op het Maasstroomgebied, en dan met name de samenwerking tussen Frankrijk, België en Nederland, als onderzoekscase. Het onderzoek is ook een opvulling van het kennishiaat wat bestaat over de barrières en mogelijkheden voor internationale samenwerking in het Maasstroomgebied. Aangezien er in onderzoeken dus al onderzoek is gedaan naar zowel het Maasstroomgebied als geheel (Dewals & Fournier, 2010; van Eerd et al., 2014; Liefveld et al., 2007) en naar barrières en mogelijkheden voor andere stroomgebieden in Europa (Wiering & Verwijmeren, 2012; van Eerd, Dieperink, Wiering., 2013), is dit onderzoek een bijdrage aan het opvullen van het kennishiaat (voor het Maasstroomgebied).

Daarnaast is dit onderzoek ook een nieuw voorbeeld van een toepassing van de beleidsarrangementenbenadering (BAB) op een nieuwe case, namelijk de samenwerking tussen Frankrijk, België en Nederland in het Maasstroomgebied. Op deze manier draagt het onderzoek bij aan het aanvullen van de al bestaande literatuur en kunnen er wellicht nieuwe inzichten verkregen worden. De BAB is namelijk al een aantal keer toegepast, maar nog niet in het Maasstroomgebied. Het is daarmee een aanvulling van bronnen die met dit onderwerp te maken hebben zoals bijvoorbeeld Verwijmeren en Wiering (2007) en van Eerd et al. (2013) waar de BAB ook wordt toegepast, maar dan op andere cases in Europa zoals de Rijn en de Donau.

Dit onderzoek kan dus bijdragen om een meer integraal beeld te kunnen krijgen van internationaal watermanagement. Verschillende bestaande theorieën, die in andere onderzoeken op andere cases zijn toegepast, worden in dit onderzoek toegepast op het Maasstroomgebied. Het kennishiaat wat bestaat met betrekking tot de barrières & mogelijkheden en de toepassing van de BAB op het Maasstroomgebied zou hiermee dus deels opgevuld kunnen worden.

1.3. Onderzoeksdoel

1.3.1. Doelstelling

Uit het projectkader en de maatschappelijke- & wetenschappelijke relevantie blijkt dat er veel literatuur beschikbaar is over internationale samenwerking op het gebied van watermanagement, en daarbij ook specifiek voor het Maasstroomgebied. Ook zijn er een aantal cases onderzocht, en geanalyseerd aan de hand van de BAB.

De specifieke toepassing in het Maasstroomgebied en daarbij de combinatie met eventuele barrières en mogelijkheden voor de samenwerking, is dus echter wat in de literatuur nog niet aan bod is gekomen. Want tussen de landen in het Maasstroomgebied die verschillende wet- en regelgevingen, taal- en culturele verschillen etc. met elkaar hebben ligt het voor de hand om te denken dat er barrières zullen optreden, binnen de internationale samenwerking. Daarnaast kunnen er ook mogelijkheden zijn. Dit kunnen mogelijkheden zijn die tot op heden nog niet benut zijn, of potentiële barrières die uiteindelijk juist een stimulans geven aan de samenwerking in het Maasstroomgebied. In het onderzoek zullen een aantal factoren worden bepaald die binnen de onderzoekscase worden ervaren als barrière of als mogelijkheid. Hoe deze factoren uiteindelijk zullen worden ervaren zal moeten blijken uit het onderzoek. De conclusies geven inzicht in de huidige internationale samenwerking, en kunnen er wellicht voor zorgen dat er meer aandacht uitgaat naar factoren die als barrière voor de internationale samenwerking gelden.

De doelstelling in dit onderzoek luidt als volgt:

Het doel van dit onderzoek is inzicht te verkrijgen in internationaal watermanagement tussen Frankrijk, België en Nederland in het Maasstroomgebied. Dit door te kijken naar de barrières en mogelijkheden die daar van invloed op zijn, om uiteindelijk te kunnen bepalen in hoeverre er sprake is van (volledig) geïntegreerde samenwerking in het Maasstroomgebied.

Om de doelstelling te kunnen bereiken zal er eerst naar de verschillende aspecten binnen de BAB van de internationale samenwerking tussen de 3 landen Frankrijk, België en Nederland worden gekeken om te bepalen hoe het beleid er intrinsiek uit ziet. Nadat dit is bepaald zal er worden gekeken naar de verschillende factoren die hier invloed op hebben en in hoeverre de factoren worden ervaren als barrières en/of mogelijkheden voor de huidige samenwerking in het Maasstroomgebied. Uiteindelijk zal worden bepaald in welke fase de samenwerking tussen de 3 landen in het Maasstroomgebied zich bevindt.

Dit wordt uiteindelijk verwoord tot een conclusie en een aanbeveling die weergeeft hoe de samenwerking tussen de drie landen zou kunnen zijn voor het beste waterkwaliteits- en kwantiteitsmanagement.

Kortom, in dit onderzoek lijkt het mij dus interessant om te bekijken welke barrières en mogelijkheden er te onderscheiden zijn binnen het internationale watermanagement in het Maasstroomgebied om uiteindelijk aanbevelingen te kunnen voorzien die wellicht bij kunnen dragen aan het verbeteren van watermanagement in het Maasstroomgebied.

1.4. Onderzoeksmodel

<p style="text-align: center;"><i>1. Literatuurstudie.</i></p> <p>Hier staat het doen van oriënterend literatuuronderzoek centraal naar onder andere:</p> <p>Projectkader</p> <ul style="list-style-type: none"> - Klimaatverandering - Watermanagement - Internationale samenwerking - Maas als onderzoekscase <p>Theoretisch kader</p> <ul style="list-style-type: none"> - Internationale samenwerking - Fasemodel van internationale samenwerking - BAB - Barrières en mogelijkheden onderscheiden uit de literatuur 	<p style="text-align: center;"><i>2. Single case study onderzoek</i></p> <p>Hier staat het verzamelen van informatie over de bepaalde onderzoekscase centraal.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Afnemen van interviews - Documentstudie <p>De interviews zullen worden gehouden met verschillende beleidsmakers binnen deze case uit het liefst alle drie de landen Frankrijk, België en Nederland.</p> <p>Deze gevonden informatie zal zodoende worden toegepast op de onderzoekscase, en door middel van triangulatie worden getest.</p>	<p style="text-align: center;"><i>3. Analyse.</i></p> <p>Verwerken en analyseren van de gevonden informatie uit de interviews en literatuur.</p> <p>Bepalen of en waar er barrières en/of mogelijkheden worden ondervonden in de casus van het Maasstroomgebied.</p> <p>Nadere bepaling van mate van geïntegreerde samenwerking op basis van het model van Verwijmeren en Wiering (2007).</p> <p style="text-align: center;">↓</p>
→	→	<p style="text-align: center;"><i>4. Conclusies.</i></p> <p>Hier zullen aan de hand van de gemaakte analyse conclusies en aanbevelingen worden gedaan die wellicht kunnen helpen in het verbeteren van de samenwerking tussen Frankrijk, België en Nederland in het Maasstroomgebied.</p>

Figuur 3: onderzoeksmodel (Eigen werk, 2018).

In figuur 3 staat een globale opzet van deze scriptie. Aan de hand van dit model zullen er stappen worden genomen in de loop van het onderzoek en, indien nodig, kan er van het model worden afgeweken. Het model bestaat uit vier stappen (1-4) die afgerond dienen te worden om het onderzoek tot een goed einde te kunnen brengen.

1.5. Vraagstelling

Om het beoogde onderzoeksdoel te kunnen realiseren zijn er een aantal vragen opgesteld.

De hoofdvraag in deze scriptie zal zijn:

Hoe ziet de huidige internationale samenwerking tussen Frankrijk, België en Nederland in het Maasstroomgebied eruit, en welke barrières en mogelijkheden voor (internationale) samenwerking hebben hier invloed op?

1.5.1. Deelvragen

- Welke actoren (en stakeholders) zijn betrokken bij het watermanagement in het Maasstroomgebied? En hoe werken zij samen?
- Welke (nationale en internationale) wetgeving is relevant binnen het watermanagement in het Maasstroomgebied?
- Welke discoursen zijn er te onderscheiden binnen het watermanagement in het Maasstroomgebied?
- In hoeverre hebben actoren en stakeholders beschikking over (relevante) hulpbronnen binnen het watermanagement in het Maasstroomgebied?
- Zijn er factoren die een barrière vormen voor het internationale watermanagement in het Maasstroomgebied en zo ja welke?
- Zijn er factoren die mogelijkheden vormen voor het internationale watermanagement in het Maasstroomgebied en zo ja welke?
- In welke mate is er sprake van (volledig) geïntegreerde samenwerking op het gebied van watermanagement tussen Frankrijk, België en Nederland in het Maasstroomgebied?

Hoofdstuk 2: theoretisch kader

Nu de doel- en vraagstelling duidelijk zijn geworden uit het projectkader, is het belangrijk om aan de hand van de literatuur een theoretische opzet te maken voor het onderzoek. De theorieën die gebruikt worden in dit onderzoek volgen in dit hoofdstuk.

2.1. Internationale samenwerking

Aan het begin van het onderzoek is het goed om een van de belangrijkste begrippen uit deze scriptie uit te werken, namelijk internationale samenwerking (ofwel cross border cooperation).

Internationale samenwerking kan ten eerste worden onderscheiden in enerzijds handels- en/of emissieovereenkomsten tussen landen, en anderzijds partnerschappen en/of informele overeenkomsten (Ludema & Wooton, 1994).

Wanneer er verder naar internationale samenwerking wordt gekeken op het gebied van watermanagement, zijn er uit de literatuur verschillende definities te onderscheiden. Een globale doch duidelijke definitie wordt voorzien in het onderzoek van Perkmann (2003). Hij definieert internationale samenwerking als *“a more or less institutionalized collaboration between contiguous subnational authorities across national borders”* (Perkmann, 2003, p. 156). Vertaald: *“een min of meer geïnstitutionaliseerde samenwerking tussen aangrenzende, subnationale autoriteiten en/of instituties die de nationale landsgrenzen overschrijden”*.

Ondanks dat deze definitie tamelijk globaal is, dekt het toch de volledige lading van de essentie van internationale samenwerking. Een toelichting van deze definitie wordt ook door Perkmann (2003) gegeven. Ten eerste zijn publieke organisaties belangrijke spelers. Internationale samenwerking vindt volgens Perkmann (2003) vrijwel altijd plaats tussen publieke organisaties. Verder refereert internationale samenwerking ook naar samenwerking tussen subnationale overheden uit verschillende landen. Deze subnationale overheden zijn echter geen ‘legal subjects’ volgens internationale juridische afspraken. Deze actoren mogen daardoor geen internationale verdragen met andere buitenlandse overheden sluiten, en daarom wordt er voor de internationale samenwerking ook wel gesproken over ‘low politics’ (Perkmann, 2003). De internationale samenwerking is hierdoor vaak gebaseerd op ‘quasi-juridical’ ofwel informele afspraken tussen de participerende (subnationale) overheden.

Ook houdt internationale samenwerking zich voornamelijk bezig met het pragmatisch oplossen van problemen met een breed draagvlak binnen bepaalde administratieve begrenzings. Verder vindt er door internationale samenwerking stabilisering plaats tussen internationale contacten, en met het oog op de lange termijn ‘institution-building’ (Perkmann, 2003).

In tegenstelling tot andere definities van internationale samenwerking (Ludema & Wooton, 1998; Schmitt-Egner, 1998), is het goede aan deze definitie van Perkmann (2003) dat er, in tegenstelling tot een aantal andere definities, niet wordt uitgegaan van een ‘gemeenschappelijke leefruimte’ waar in het Maasstroomgebied ook geen sprake van is. En ten tweede houdt Perkmann (2003) rekening met het feit dat ruimtelijke ontwikkelingen noodzakelijk kunnen zijn voor internationale samenwerking, en het proces plaatsvindt op een subnationaal of regionaal niveau. Door deze kenmerken van de definitie van Perkmann (2003) is deze voor de scriptie het meest geschikt en zal daarom verder gebruikt worden in deze scriptie.

2.2. Beleidsarrangementenbenadering

De volgende theorie die in deze scriptie gebruikt wordt is de beleidsarrangementenbenadering (BAB). De BAB is een veel gebruikt kader voor onderzoeken met betrekking tot beleid voor onder andere milieu- en/of waterproblematiek. Volgens Arts & Leroy (2006) is een beleidsarrangement gedefinieerd als een bepaald beleidsdomein (zoals bijvoorbeeld klimaatadaptatie) in termen van organisatie en inhoud. Beleidsarrangementen zijn in feite steeds doorgaande processen binnen institutionalisering, en bestaan uit 4 dimensies (Lieverink, 2006; Wiering & Arts, 2006). Door middel van de BAB kan er binnen een beleidsveld goed naar bepaalde aspecten van het beleid worden gekeken. Met het analyseren van bijvoorbeeld watermanagement kan de BAB een goed overzicht geven van hoe het beleid precies gestructureerd is binnen de bepaalde dimensies. Om uitspraken te doen over barrières en mogelijkheden binnen een beleidsveld is het dus eerst relevant om te weten hoe het veld er precies eruit ziet. De BAB is opgesteld als een analytisch hulpmiddel bij het bestuderen van veranderingen en stabiliteit binnen een beleidsveld (Arts, Leroy & van Tatenhove, 2006; Arts & Leroy, 2006). De BAB is daarmee geschikt voor dit onderzoek, aangezien er uitgezocht moet worden hoe het beleidsveld voor de internationale samenwerking in het Maasstroomgebied eruit ziet. Want als er duidelijkheid is over hoe dit beleidsarrangement eruit ziet, kan er gekeken worden naar eventuele barrières en mogelijkheden die hier op van invloed op zijn. Zoals in de wetenschappelijke relevantie al naar voren kwam, is de BAB is al op andere cases toegepast zoals de Rijn en de Donau (Verwijmeren & Wiering, 2007; van Eerd et al., 2013). Voor deze cases gaf de BAB een duidelijke weergave over hoe de beleidsarrangementen van deze cases eruit zagen. Aangezien dit belangrijk is voor dit onderzoek, met het oog op de bepaling van de barrières en mogelijkheden, is de BAB een geschikt model voor dit onderzoek.

Aan de hand van de analyse van de BAB, zou er dus een duidelijk beeld moeten ontstaan over het beleidsarrangement in het Maasstroomgebied.

Zoals gezegd bestaat de BAB uit 4 dimensies. Deze dimensies zijn: actoren, spelregels, discoursen en hulpmiddelen. Deze zullen in het vervolg van deze paragraaf worden toegelicht en geoperationaliseerd.

Actoren

De eerste dimensie gaat over actoren en coalities die betrokken zijn bij het beleid. De rol, interesses, doel en invloed op het beleidsproces van actoren wordt in de BAB meegenomen (Lieverink, 2006). Verder worden ook relaties tussen actoren, clusters, bepaalde posities van actoren binnen het beleidsproces meegenomen en daarbij de significantie van de actoren binnen het bepaalde beleidsveld. De relaties tussen actoren kan zowel formeel als informeel van aard zijn.

Spelregels (wet- en regelgeving)

De tweede dimensie binnen de BAB is de dimensie 'rules of the game' oftewel spelregels. Net als bij de actoren en de relaties tussen de actoren kunnen ook de spelregels van zowel informele als formele aard zijn (Verwijmeren & Wiering, 2007). Voorbeelden van spelregels zijn reguleringen, wetgeving, projecten, plannen, contracten, overeenkomsten etc. Beleid dat wordt omgezet in wetgeving is bijvoorbeeld een formele vorm van een spelregel, maar zaken zoals bijvoorbeeld projecten, plannen en overeenkomsten kunnen ook informele aspecten in zich hebben.

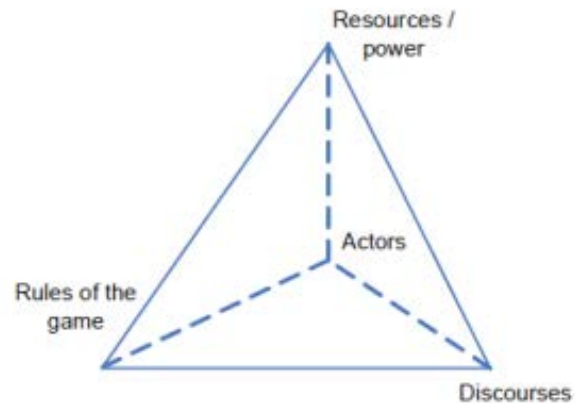
Discours

Een discours kan men definiëren als een set van ideeën, concepten en verhalen welke betekenis geven aan een bepaald fenomeen in de wereld, oftewel aan een beleidsdomein (Wiering & Arts, 2006). Een discours bepaalt de wijze hoe men over een probleem spreekt en de verschillende ideeën hierover. Voorbeelden van discoursen, die van toepassing zijn binnen de BAB, zijn bijvoorbeeld bepaalde ideeën, concepten, probleemframing, traditionele gebruiken en rituelen etc. (ibid.).

Hulpbronnen

De vierde en laatste dimensie binnen de BAB zijn hulpbronnen (resources). Deze hulpmiddelen geven actoren macht, waardoor het voor actoren mogelijk is een dominantere rol te spelen binnen bepaalde beleidsarrangementen (Verwijmeren & Wiering, 2007). Hulpbronnen kunnen elke denkbare middelen zijn die de positie van actoren zou kunnen bevoordelen. Dit zijn bijvoorbeeld financiële middelen, wetenschappelijke kennis & -vaardigheden en politieke invloed. De hulpmiddelen zijn vaak niet evenwichtig verdeeld over alle relevante actoren binnen een bepaalde casus, en kan zagezegd leiden tot bepaalde ongelijkheden in machtsrelaties tussen actoren.

De vier dimensies zijn binnen een beleidsarrangement vaak sterk met elkaar verweven (van Eerd et al., 2014). Hierdoor kan bijvoorbeeld een verandering in de ene dimensie zorgen voor een verandering in de andere dimensie. Door deze speciale interactie kan de BAB het best schematisch worden weergegeven door een driedimensionale driehoek, met de hulpmiddelen als bovenste dimensie en de andere drie dimensies verdeeld over de overige drie beschikbare hoeken. Deze weergave is te zien in figuur 4.

Figuur 4: schematische weergave van de BAB (Bron: Liefferink, 2006).

Door voor elke actor binnen het watermanagement in het Maasstroomgebied te bepalen welke rol zij spelen volgens de BAB, kunnen barrières en mogelijkheden voor de samenwerking in het Maasstroomgebied worden bepaald. In deze scriptie zal daarom de BAB van de drie landen Frankrijk, België en Nederland worden onderzocht. Het doel daarvan is om een goed overzicht te krijgen over hoe de landen er ten opzichte van elkaar op staan, en in hoeverre hier al aspecten voor barrières en mogelijkheden aan kunnen worden ondervonden.

2.2.1. Operationalisatie BAB

In de operationalisatie worden de vier dimensies van de BAB uitgewerkt in meetbare aspecten. In dit operationalisatie hoofdstuk zullen de 4 dimensies van de BAB geoperationaliseerd worden.

Eerst zal de dimensie "actoren" worden geoperationaliseerd. Zoals in de uitleg van de theorie al naar voren kwam gaat deze dimensie over alle betrokken actoren (mensen, instituties, organisaties etc.) binnen een beleidsveld (Hegger et al., 2013). Actoren binnen het beleidsveld kunnen zowel publieke als private actoren zijn (Liefferink, 2006). Deze publieke en private actoren dekken eigenlijk vrijwel de gehele lading binnen het beleidsproces. Maar naast deze actoren zijn er nog actoren die minder te zeggen hebben binnen het beleidsproces, zoals bewoners van het gebied waarover beleid gevoerd wordt. Daarnaast bestaan er tussen deze verschillende actoren natuurlijk ook bepaalde relaties. Deze relaties kunnen bijvoorbeeld samenwerkingsverbanden zijn, maar het kan ook zijn dat er conflicten tussen de verschillende actoren ontstaat. Deze relaties tussen actoren zullen daarom meegenomen worden in de operationalisatie van de BAB voor de dimensie actoren. De relaties kunnen, zoals in de toelichting duidelijk werd, zowel formeel als informeel van aard zijn. Dat kan de eerste dimensie "actoren" dus onderverdelen in publieke actoren, private actoren, de lokale bevolking en de relaties die er tussen deze actoren ontstaan, namelijk samenwerking en/of conflicten.

De tweede dimensie van de BAB is de dimensie "rules of the game" (spelregels). Deze dimensie gaat over de regelgeving binnen een bepaald beleidsveld. Voor internationale samenwerking is dit een interessante dimensie, omdat wet- en regelgeving van meerdere landen toegepast moet worden op één bepaalde casus (Verwijmeren & Wiering, 2007). Hierdoor is het belangrijk om de verschillende regelgeving van landen met elkaar te vergelijken en te kijken in hoeverre deze met elkaar overeenkomen en of ze elkaar tegenwerken. Er bestaat namelijk een mogelijkheid dat landen verschillende wettelijke instrumenten gebruiken voor dezelfde beslissingen binnen een casus. Hierin kan worden onderscheiden in hoeverre het internationale beleid nog wordt beïnvloedt door de nationale agenda. Daarnaast is het ook relevant om te kijken naar overige regulerende factoren binnen een beleidsveld, zoals bijvoorbeeld (de beschikbaarheid van) bepaalde beleidsinstrumenten en in hoeverre dit invloed heeft op het beleidsproces. Naast de wettelijke en juridische kant van spelregels zijn er ook een aantal andere aspecten die deze dimensie beïnvloeden. Dit kunnen bijvoorbeeld (lopende) programma's, projecten en/of plannen zijn, beide met de daar bijhorende maatregelen (Arts & Leroy, 2006). Deze dienen ook in de operationalisatie meegenomen te worden. Hierdoor zullen binnen de dimensie "rules of the game" nationale- en internationale wetgeving onderscheiden worden en daarbij ook de bepaalde juridische instrumenten. En daarnaast ook programma's, plannen en projecten die invloed hebben op het beleidsproces.

Het derde aspect binnen de BAB is de discours dimensie. De "discours dimensie" is het best te impliceren als het geheel aan meningen, ideeën en opvattingen die met een bepaald beleidsveld te maken hebben. Zowel Wiering & Arts (2006) en Contestabile (2014) geven hierin voorbeelden als, historische achtergrond, normen, waarden en probleemframing. Deze aspecten worden door actoren vaak anders geïnterpreteerd of weergegeven dus binnen deze dimensie zit ook een wezenlijk relevante basis voor frictie binnen internationale samenwerking.

De laatste geoperationaliseerde dimensie is de dimensie "resources" oftewel hulpmiddelen. Deze hulpmiddelen zijn bijzonder vervlochten met de actoren-dimensie, omdat de hulpbronnen de actoren macht geven om bepaalde dingen te kunnen realiseren en zodoende invloed uit kunnen oefenen binnen het beleidsveld. Belangrijke aspecten binnen deze dimensie zijn volgens Verwijmeren en Wiering (2007) financiële mogelijkheden, (wetenschappelijke) kennis, politieke- en wettelijke invloed.

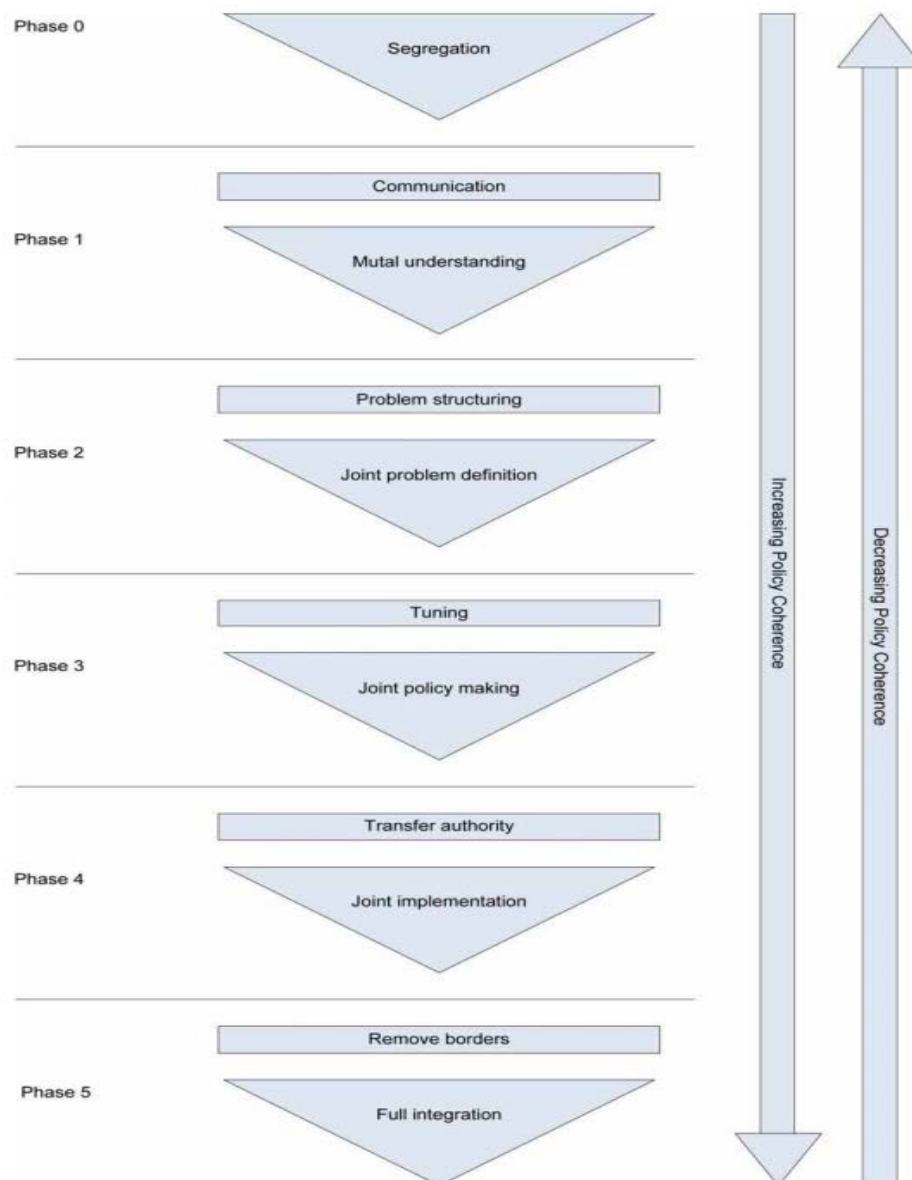
In figuur 5 is de operationalisatie van de BAB weergegeven:

Actoren	Discoursen
<ul style="list-style-type: none"> - Publieke actoren - Private actoren - Lokale bevolking (burgers) - Samenwerkingsverbanden - Conflicten - Internationaal, regionaal, lokaal 	<ul style="list-style-type: none"> - Historische achtergrond - Normen en waarden - (probleem)Framing - Visie/perspectieven
Spelregels	Hulpmiddelen
<ul style="list-style-type: none"> - Nationale wetgeving - Internationale wetgeving - Juridische instrumenten - Programma's - Plannen/projecten - Strategieën 	<ul style="list-style-type: none"> - Financiële mogelijkheden - Wetenschappelijke kennis/vaardigheden (kennisniveau) - Politieke- en wettelijke invloed (macht)

Figuur 5: schematische weergave operationalisatie BAB (Eigen werk, 2018).

2.3. Fasemodel van internationale samenwerking

Het is het voor dit onderzoek belangrijk om te kunnen bepalen hoe de samenwerking tussen landen verloopt op het gebied van watermanagement. Verwijmeren en Wiering (2007) hebben een theoretisch model opgesteld die de fases van internationale samenwerking weergeeft. Door dit model kan worden bepaald in welke fase de samenwerking tussen de landen in het Maasstroombied zich bevindt. Het model bestaat uit 5 fases, die ieder een bepaalde fase binnen internationale samenwerking representeren. Fase nul is geen vorm van communicatie en samenwerking. Een belangrijk feit binnen dit model is dat de verschillende fases niet lineair met elkaar in verband staan. Ook hoeft niet elke fase binnen het model afgewerkt te worden (Verwijmeren & Wiering, 2007). In figuur 6 is het model weergegeven.

Figuur 6: het fasemodel van internationale samenwerking (Bron: Verwijmeren & Wiering, 2007).

Er worden vijf fases besproken die ten slotte zouden moeten leiden tot een hogere mate van geïntegreerde internationale samenwerking. In het model vormen de driehoeken de representatie van doelen binnen elke fase, en de rechthoeken representeren de condities binnen elke fase. Hierdoor kan er naar een bepaalde richting toe worden gewerkt. De pijlen representeren de richting van samenwerking in het model waarin zowel in de richting van een hogere- als lagere mate van geïntegreerde samenwerking gegaan kan worden.

Het eerste stadium (fase 0) van het model is een situatie van totale segregatie tussen landen met een gezamenlijk rivierstroomgebied. Landen werken hier afhankelijk van elkaar, zonder enige intentie tot samenwerking. In de eerste fase van internationale samenwerking is het mogelijk dat landen onderling overleggen en communiceren over eventuele problemen. Deze fase is een basis voor (eventueel) verdere samenwerking, en belangrijk in het vormen van een gezamenlijke probleemdefinitie met betrekking tot uitdagingen in watermanagement. De tweede fase is de fase dat er naar een probleemdefinitie gewerkt kan worden, die landen met elkaar kunnen delen. Het is belangrijk dat landen open en eerlijk met elkaar communiceren om tot een goede houding met betrekking tot een bepaald probleem te komen. In de derde fase is er sprake van het opstellen van gezamenlijk beleid met betrekking tot uitdagingen in het watermanagement. Een gezamenlijke (multilaterale) organisatie kan er in deze fase bijvoorbeeld voor zorgen dat dit beleid daadwerkelijk uitgevoerd wordt. In de vierde fase is er sprake van uitwisseling van autoriteiten, waardoor internationaal beleid nog beter en sneller uitgevoerd kan worden. De vijfde en laatste fase is er sprake van volledige internationale integratie tussen de bepaalde regio's. Deze fase kan alleen worden gehaald als de landgrenzen verdwijnen, en de nationale regel- en wetgeving voor de desbetreffende regio's wordt afgeschaft.

Wanneer actoren binnen het internationale watermanagement deze fases van 1 naar 5 volgen zal dit inhouden dat er sprake is van een steeds intensievere vorm van internationale samenwerking. Bij elke stap richting een meer geïntegreerde vorm van internationale samenwerking verliezen natiestaten echter meer politieke autonomie (Verwijmeren & Wiering, 2007). Het is aan de verschillende actoren om te bepalen bij welke fase van internationale samenwerking elke staat of - regio het meest gebaat zal zijn.

De betekenis van dit schema is dus niet dat er per definitie sprake moet zijn van volledige integratie tussen landen. Er kan namelijk ook (bewust) gekozen worden voor gedeeltelijke samenwerking, als dit in het belang van een beter watermanagement is. Aan de hand van dit model zal in deze scriptie dus uiteindelijk de mate van samenwerking in het Maasstroomgebied worden bepaald. Ook wordt bepaald in hoeverre dit wenselijk is voor een beter watermanagement in het Maasstroomgebied.

2.3.1. Operationalisatie fasemodel internationale samenwerking

Om te kunnen bepalen in welke fase de samenwerking in het Maasstroomgebied zich bevindt volgens het model van Verwijmeren en Wiering (2007) wordt voor dit model een operationalisatie opgesteld. Zoals naar voren is gekomen in de toelichting van de theorie bestaat het model uit zes verschillende fases van internationale samenwerking. Voor elk van deze fases volgt er in deze paragraaf een operationalisatie.

Fase 0 is zoals gezegd de fase waarin er geen sprake is van enkele samenwerking tussen landen wat is omschreven als een fase als volledige segregatie. Deze fase behoeft geen verdere operationalisatie in de vorm van indicatoren, omdat er immers géén sprake is van samenwerking.

Verwijmeren en Wiering (2007) onderscheiden een aantal aspecten. Aan de hand van deze aspecten kan worden ontleend in welke fase de internationale samenwerking (in een rivierstroomgebied) zich bevindt. Vanaf fase 1 begint er iets te ontstaan wat gezien kan worden als samenwerking. Het gaat hier om het uitwisselen van contacten en/of data-uitwisseling, dit kan zowel via de telefoon als mail zijn of face to face contact. Een andere indicator voor deze fase is het organiseren van werkgroepen. In de tweede fase is er wat meer contact en ook ander contact merkbaar. Het gaat in deze fase al om het opstellen van gezamenlijke probleemdefinities en er is intensievere communicatie tussen de bepaalde landen over bepaalde onderwerpen.

In de derde fase gaat de samenwerking naar het gezamenlijk opstellen en uitvoeren van beleid over een bepaald probleem en/of proces. Dit gaat gepaard met het verfijnen van de landelijke regelgeving om dit beleid goed uitvoerbaar te maken.

In fase vier gaat de samenwerking richting het opstellen van gezamenlijke richtlijnen en verdragen, en het oprichten van grensoverschrijdende instituties. In deze fase is er sprake van een hoge mate van samenwerking.

De laatste en vijfde fase is zoals gezegd een fase van volledige integratie waarbij de nationale landsgrenzen worden opgeheven. In deze fase is de invloed van nationale overheden marginaal geworden.

De operationalisatie van het fasemodel is weergegeven in figuur 7.

<i>Fase</i>	<i>Indicatoren</i>
0	- Geen, volledige segregatie
1	- Data-uitwisseling (telefonisch, mail, face to face) - Organiseren werkgroepen
2	- Gezamenlijke probleemdefinities - Intensieve communicatie
3	- Gezamenlijk opstellen van beleid - Verfijnen van landelijke regelgeving
4	- Gezamenlijk(e) verdrag(en) - Oprichting gezamenlijke instituties - Samenstellen gezamenlijke richtlijnen
5	- Verwijdering landsgrenzen, -wetten en overige nationale instituties. (volledige integratie)

Figuur 7: operationalisatie fasemodel (Eigen werk, 2018).

2.4. Barrières en mogelijkheden

In deze scriptie wordt gekeken naar een aantal factoren (barrières en mogelijkheden) die invloed hebben op de internationale samenwerking in het Maasstroomgebied. In deze paragraaf zullen de factoren die terugkomen in dit onderzoek worden toegelicht. De factoren zijn gebaseerd op verschillende theorieën en gepubliceerde werken waarin barrières en mogelijkheden worden onderscheiden. Dat betekent dat er niet één leidende theorie is waarin deze factoren worden voorzien. Er is een groot scala aan factoren die invloed hebben op de internationale samenwerking met betrekking tot watermanagement. In deze scriptie wordt er daarom slechts een selectie gemaakt van de belangrijkste factoren, die invloed kunnen hebben op het watermanagement. In de verschillende onderzoeken, die gebruikt zijn voor het bepalen van de barrières en mogelijkheden, zijn de factoren zowel als barrière of als mogelijkheid aangekaart. In deze paragraaf zijn de factoren neutraal opgeschreven. In het empirische hoofdstuk van het onderzoek zal vervolgens bepaald worden of de factor wordt ervaren als een barrière of een mogelijkheid voor het Maasstroomgebied. Op basis van de literatuur is er onderscheid gemaakt tussen 6 belangrijke factoren. Mocht er uit het onderzoek nog een andere factor, of factoren, relevant zijn, zal/zullen deze ook worden genoemd en besproken.

2.4.1. Factoren

Taal, cultuur & communicatie

Een belangrijke factor die van invloed is op internationale samenwerking is ‘taal, cultuur & communicatie’. Hier staan de verschillen in taal en cultuur tussen landen centraal. Deze verschillen leiden tot een bepaald communicatieniveau in een stroomgebied (Verwijmeren & Wiering, 2007; Biesbroek et al, 2010). Door verschillen in taal en cultuur kan een samenwerking soms moeilijker tot stand komen dan wanneer men dezelfde taal spreekt en cultureel dicht bij elkaar staat (Verwijmeren & Wiering, 2007). Deze aspecten kunnen voor het Maasstroomgebied als barrière gelden, aangezien er in het stroomgebied sprake is van verschillende talen en culturen. In andere stroomgebieden is dit ook het geval, zoals het Rijnstroomgebied. Echter liggen bijvoorbeeld Nederland en Duitsland cultureel gezien dicht bij elkaar. Ondanks dat ze niet dezelfde taal spreken zijn Nederlands en Duits vergelijkbare talen en is er een goede samenwerking tussen de beide landen (Wiering & Verwijmeren, 2012). De vraag is of dat ook geldt voor Frankrijk, België en Nederland. Daarmee is deze factor een belangrijke eerste indicator die een barrière of mogelijkheid kan vormen voor de internationale samenwerking.

Politiek en instituties

De volgende factor is ‘politiek en instituties’. Volgens Mostert et al. (2007) is dit een van de belangrijke factoren die van invloed kunnen zijn op het internationale watermanagement. Het blijkt uit een aantal voorbeelden dat in het watermanagement de governance stijl van instituties niet participierend genoeg is (Mostert et al., 2007). Dit kan ertoe leiden dat landen sneller vanuit zichzelf gaan redeneren, en de internationale component (sneller) uit het oog verliezen. Belangrijke belemmerende aspecten voor deze factor die door Mostert et al. (2007) worden onderscheiden zijn daarmee de onderlinge relaties tussen autoriteiten, de verschillende belangen tussen bepaalde autoriteiten (overheden), schaalproblemen tussen instituties en het gebruik van al bestaande rechten en wetten binnen watermanagement. De samenwerking tussen de verschillende politieke instituties bij internationale samenwerking voor watermanagement is dus van een groot belang en is daarmee een belangrijke factor.

Administratieve verschillen

Een andere belangrijke factor, die door Pahl-Wostl et al. (2012) is gegeven, zijn de (traditionele) administratieve verschillen tussen de verschillende landen in kwestie. Ook wel het verschil in nationale wetgeving en politieke structuur. Het nadeel aan internationale samenwerking is dat er met verschillende maatstaven naar administratieve aspecten wordt gekeken, zoals bijvoorbeeld wet- en regelgeving. Hierdoor kan er minder efficiënt internationaal watermanagement plaatsvinden. Een beter watermanagement is volgens Pahl-Wostl et al. (2012) een goed geïntegreerd watermanagement. Dit vraagt om een betere horizontale- (tussen ruimtelijke niveaus) als verticale integratie (tussen sectoren) voor de betrokken landen. De betere horizontale en verticale integratie kan plaatsvinden door de aanwezigheid van nieuwe (internationale) formele instituties (Pahl-Wostl et al., 2012; Moss, 2007). Het ontbreken van deze internationale instituties wordt gezien als een barrière voor een beter geïntegreerd watermanagement (Borowski et al., 2008). Ook Verwijmeren & Wiering (2007) stellen dat het makkelijker is om beleid op elkaar af te stemmen wanneer de nationale wet- en regelgevingen op elkaar aansluiten. Ook deze factor is daarmee relevant voor de internationale samenwerking.

Financiële mogelijkheden

Een andere factor die van toepassing is op de samenwerking tussen landen, zijn de financiële mogelijkheden (Verwijmeren & Wiering, 2007). Bij het opstellen van een gezamenlijke probleemdefinitie is er een noodzaak tot het doen van onderzoek. Dat betekent dat er tussen landen globaal gezien een gelijkens moet zijn in de beschikbaarheid tot verschillende financiële mogelijkheden, aangezien deze onderzoeken veel geld kosten (Verwijmeren & Wiering, 2007). Buiten het doen van onderzoek is het verder ook noodzakelijk dat landen ongeveer even veel besteden in het maken en uitvoeren van beleid binnen een stroomgebied (Biesbroek et al., 2010). Het zijn vaak landen die het verst benedenstrooms liggen die meer urgentie voelen om meer te investeren in het internationaal opstellen van beleid met betrekking tot watermanagement (Verwijmeren & Wiering, 2007). Het is hiervoor niet de bedoeling dat andere landen gaan meeliften of op een andere manier profiteren van de hogere investeringen van andere landen. Hierbij zijn financiële mogelijkheden ook een belangrijke factor bij het onderscheiden van barrières en mogelijkheden.

Kennis en capaciteit

Een volgende factor is de kennis en capaciteit van landen. Volgens Verwijmeren & Wiering (2007) is dit een belangrijke factor in het opstellen van internationaal beleid met betrekking tot watermanagement. Bij het delen en interpreteren van kennis op materieel niveau is het belangrijk dat de procedures en analysedata over het watersysteem tussen de landen vergelijkbaar zijn (Verwijmeren & Wiering, 2007). Op een meer abstract niveau is het verder belangrijk dat de verschillende actoren binnen het waterbeleid dezelfde wetenschappelijke taal spreken (Ibid.). In het proces van samenwerking helpt het als deze factoren tussen landen ongeveer gelijk zijn. Er kan dan immers veel sneller en efficiënter aan beleid gewerkt worden. Hierdoor is dit ook een belangrijke factor die onderscheden kan worden in het bepalen van mogelijke barrières en mogelijkheden op de internationale samenwerking op het gebied van watermanagement.

Wederzijdse betrokkenheid in klimaatprobleem en - adaptatie

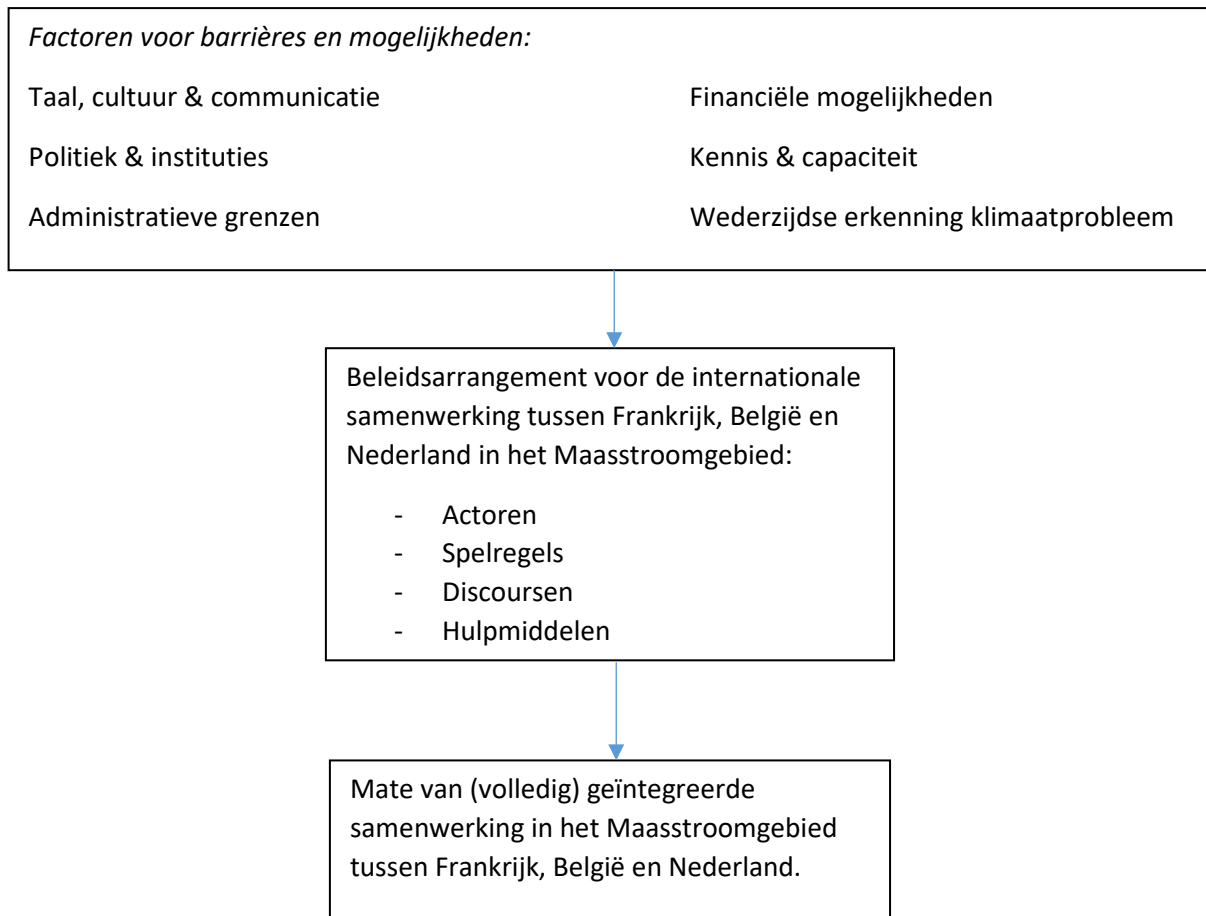
De laatste factor die is onderscheiden, is de wederzijdse betrokkenheid van actoren op verschillende niveaus van meerdere landen (van Eerd et al., 2013; Biesbroek et al, 2010). Door klimaatverandering is er in steeds hogere mate bewustwording onder de mensen dat er iets moet gebeuren om de nadelige effecten hiervan tegen te gaan, daarbinnen is internationale samenwerking een belangrijke stap (Dewals & Fournier, 2013). Wederzijdse betrokkenheid en erkenning van klimaatprobleem is hiervoor een belangrijk aspect. Zo geven van Eerd et al. (2013) aan dat er in het Rijnstroomgebied tussen Nederland en Duitsland sprake was van gezamenlijke zorgen over klimaatverandering, en de gevolgen daarvan. Hierdoor hebben beide landen de mate van samenwerking vergroot op meerdere niveaus. Dit heeft geleid tot bijvoorbeeld de samenwerking in de internationale Rijncommissie (ICPR) en werkgroepen zoals 'Viking' waarin men problemen over hoogwater bespreekt. Deze voorbeelden laten zien dat een wederzijdse betrokkenheid in het klimaatprobleem kan leiden tot betere internationale samenwerking.

2.4.2. Operationalisatie barrières en mogelijkheden

Factor	Indicatoren
Taal, cultuur & communicatie	<ul style="list-style-type: none">- Verschillen in taal- Opstellen van verdragen- Communicatieve problemen- Verschillen in cultuur
Politiek & instituties	<ul style="list-style-type: none">- Conflicterende politieke ideeën (belangenverschillen)- Schaalproblemen- Verschillende framing van problemen
Administratieve verschillen	<ul style="list-style-type: none">- Verschillen in wetgeving- Verschillen in politieke structuur
Financiële verschillen	<ul style="list-style-type: none">- Verschillen in financiële mogelijkheden- Goede financiële verdeling voor bepaalde projecten/maatregelen (meeliftgedrag)
Kennis & capaciteit	<ul style="list-style-type: none">- Kennisniveau bepaalde actoren- Capaciteit bepaalde actoren- Samenwerking kennisinstituten
Wederzijdse erkenning klimaatprobleem	<ul style="list-style-type: none">- Gezamenlijke projecten- Wederzijdse erkenning

Figuur 8: operationalisatie barrières en mogelijkheden (Eigen werk, 2018).

2.5. Conceptueel model

Figuur 9: conceptueel model (Eigen werk, 2018).

In figuur 9 is een conceptuele weergave van deze scriptie te zien. Het model laat een aantal relaties zien tussen bepaalde aspecten binnen dit onderzoek. Zo wordt er bijvoorbeeld gekeken naar hoe de potentiële barrières en mogelijkheden invloed hebben op het beleidsarrangement voor de internationale samenwerking tussen Frankrijk, België en Nederland in het Maasstroomgebied. Met andere woorden welke factoren hebben in zoverre invloed op de samenwerking tussen Frankrijk, België en Nederland waardoor deze gezien kunnen worden als een barrière of als een mogelijkheid voor de internationale samenwerking in het Maasstroomgebied. Wanneer deze relaties zijn bepaald kan daarna worden bepaald in welke fase van het fasemodel van Verwijmeren en Wiering (2007) de samenwerking in het Maasstroomgebied kan worden ondergebracht. Dit laat dan zien in hoeverre er sprake is van geïntegreerde samenwerking tussen de drie landen in het Maasstroomgebied.

Hoofdstuk 3: methoden

3.1. Onderzoeksmethode

Voor een scriptie zijn juiste methodische keuzes een belangrijk aspect. In eerste instantie dient de keuze te worden gemaakt tussen kwantitatief- en kwalitatief onderzoek. Beide methoden hebben zowel voor- als nadelen. Voor deze scriptie is gekozen om een kwalitatief onderzoek uit te gaan voeren. Voor dit onderwerp is dat een bruikbaarere manier, aangezien kwalitatief onderzoek zich meer leent voor een diepgaandere betekenis van het probleem dat wordt onderzocht (Creswell, 2012). Om de beschikbare kennis over internationale samenwerking aan te vullen is het relevanter om een diepgaande betekenis van het onderzochte onderwerp te krijgen. Door middel van kwalitatief onderzoek zal er een betere, integrale weergave van het probleem verkregen kunnen worden. Een kwantitatieve manier van onderzoek zal deze gelegenheid minder kunnen bieden, aangezien hier vooral statistische gegevens verzameld worden. Voor het onderzoeken van gevoelens en meningen van personen over internationale samenwerking, hebben de statistische gegevens weinig betekenis. Want in een onderzoek waarin er wordt gekeken naar de dieperliggende factoren binnen samenwerking tussen verschillende actoren, zal met een kwalitatieve onderzoeksmethode een beter beeld van verkregen kunnen worden. De vrij complexe onderzoekseenheden lenen zich daarbij ook niet voor het meten in cijfers en getallen. Bovenstaande argumenten hebben er toe geleid dat mijn keuze is gevallen op een kwalitatieve manier van onderzoek doen. Verder is het daarbij slim om binnen de kwalitatieve manier van onderzoek een holistische benadering toe te passen, aangezien er ik geïnteresseerd ben in actoren, wetgeving enz. in verschillende landen. Een holistische benadering maakt het gemakkelijker om deze aspecten te onderzoeken. De holistische kwalitatieve manier van onderzoek doen biedt een mogelijkheid om binnen een complex onderwerp toch een goed, compleet en integraal beeld te krijgen (Verschuren & Dodewaard, 2015). Om een betere integrale betekenis te vinden over de empirische bevindingen binnen dit onderwerp heb ik gekozen om een case study uit te gaan voeren. Zoals uit het projectkader naar voren is gekomen, is er naar dit onderwerp in combinatie met deze specifieke case nog geen onderzoek gedaan. Om een beter 'in-depth' begrip van het onderwerp te krijgen wordt in deze scriptie een case study onderzoek toegepast. Binnen het doen van de case study zijn er een aantal varianten die men kan toepassen. In dit onderzoek zal dat een single instrumental case study zijn. Een single instrumental case study leent zich om een case study uit te kunnen voeren over een specifiek onderwerp binnen een bepaalde case. In deze scriptie is dat met de internationale samenwerking tussen Frankrijk, België en Nederland in het Maasstroomgebied het geval. Een single instrumental case study is dus één case study die één specifiek onderwerp representeert (Creswell, 2012). De integrale manier waarop dit onderwerp onderzocht kan worden wordt dus door middel van een instrumental case study in de praktijk gebracht.

3.1.1. Verantwoording selectie case

De case voor deze scriptie zal dus het Maasstroomgebied zijn, en meer specifiek (de samenwerking tussen) Frankrijk, België en Nederland. Uit het projectkader is vastgesteld dat er in eerste instantie een kennishiaat bestaat ten opzichte van het Maasstroomgebied in combinatie met de gebruikte theorieën. Deze casus als single case study is geselecteerd om duidelijk te kunnen illustreren hoe de geselecteerde theorieën van toepassing zijn op het Maasstroomgebied. Ondanks dat de resultaten van een single case study minder snel gegeneraliseerd kunnen worden (Vennix, 2011). Omdat het doel van de scriptie is om te kijken hoe de theorieën voor het Maasstroomgebied gelden en daar op stroomgebied niveau conclusies uit te trekken is het Maasstroomgebied als case geselecteerd.

3.2. Dataverzameling en onderzoeksmateriaal

Deze paragraaf gaat over de verschillende manieren van het verzamelen van data voor het uitvoeren van het onderzoek, en het daarbij horende onderzoeksmateriaal. In dit onderzoek zijn resultaten gegenereerd door zowel empirisch als niet-empirisch onderzoek. Er zullen interviews worden afgenomen om de empirische bevindingen te kunnen maken en -bepalen in het veld. Daarvoor is ook naar de literatuur gekeken, en een zogenaamd 'desk research' uitgevoerd voordat de interviews worden afgenomen. Ook informatie die niet uit de interviews gehaald kan worden of niet noodzakelijk is om in een interview te verwerken, kan worden verkregen door middel van het bestuderen van de beschikbare literatuur. In deze scriptie zullen de empirische en de niet-empirische bevindingen elkaar aanvullen, bevestigen en/of weerleggen.

Op het gebied van dataverzameling en onderzoeksmateriaal is het belangrijk om te onderscheiden welke onderzoeksobjecten er onderzocht dienen te worden. Deze onderzoeksobjecten zijn aspecten die in het onderzoek onderzocht worden, om uiteindelijk tot bruikbare informatie te komen (zoals personen, voorwerpen, situaties, processen). Zoals in de eerste paragraaf van het methoden hoofdstuk is aangegeven zullen er in dit onderzoek interviews afgenomen worden. Het is daarvoor belangrijk de geschikte personen te selecteren die een constructieve bijdrage kunnen leveren aan het realiseren van het onderzoeksdoel en het beantwoorden van de daarbij horende onderzoeksvragen. Voor het gewenste resultaat zijn dit experts op het gebied van (internationaal) watermanagement uit alle drie de landen binnen het onderzoeksgebied, namelijk Frankrijk, België en Nederland.

Verder is het buiten de interviews belangrijk om een goede literatuurstudie op te zetten. Hierin kunnen de overige zaken en aspecten die niet uit de interviews zijn af te leiden worden onderzocht. Ook kunnen aspecten door middel van een literatuurstudie worden toegelicht. De literatuurstudie zal voornamelijk gebaseerd zijn op wetenschappelijke artikelen, maar ook de nieuwsartikelen en andere non-wetenschappelijke. Deze bronnen zijn een goede aanvulling voor enerzijds de interviews en anderzijds de literatuurstudie. Alle manieren van data-analyse leveren een constructieve bijdrage aan het behalen van het onderzoeksdoel. Hoe de interviews en literatuurstudie in deze scriptie zullen worden toegepast zal in de komende paragrafen worden toegelicht.

3.2.1. Literatuurstudie

De literatuurstudie vormt een belangrijke pijler in deze scriptie. Met een literatuurstudie wordt bedoeld dat er gebruik wordt gemaakt van al bestaande informatie, en dat de onderzoeker verder geen praktische studie uitvoert, zoals bijvoorbeeld interviews en/of veldwerk (Verschuren & Dodewaard, 2015). De literatuurstudie is gebaseerd op bestaande werken en onderzoeken. Door middel van een literatuurstudie kan een onderzoeker een goed en breed kader aan informatie opzoeken en interpreteren, ten behoeve van een goede basis van een onderzoek en/of scriptie (Verschuren & Dodewaard, 2015). In deze scriptie is globaal gezien twee keer gebruik gemaakt van een literatuurstudie, namelijk in het begin bij het opstellen van het onderzoeksvoorstel en aan het einde bij de analyse na het uitvoeren van de interviews.

Het eerste aspect van de literatuurstudie in deze scriptie is de kritische literatuurbespreking. Onder meer rapporten, websites en onderzoeken over internationale samenwerking binnen watermanagement, en het Maasstroomgebied zijn bestudeerd en opgeschreven. Deze kritische literatuurbespreking is verwerkt in het projectkader, en vormt de basis voor het onderzoek in deze scriptie. Het projectkader is opgebouwd in een zogenaamde 'trechtvorm'. Vanuit een breed begrip als klimaatverandering, is toegewerkt naar een specifieke casus "watermanagement in het Maasstroomgebied" wat de basis is van dit onderzoek.

Klimaatverandering vormt de trigger voor het feit dat internationale samenwerking op het gebied van watermanagement steeds belangrijker wordt (IPCC, 2013). Wat niet in literatuur naar voren komt, is hoe specifiek deze casus (het Maasstroomgebied) eruit ziet in termen van barrières en mogelijkheden voor (internationale) samenwerking. Door middel van de literatuurstudie is vervolgens het theoretisch kader opgesteld, om een theoretische opzet te bieden zodat er een antwoord op deze vraag kan worden gegeven. In het theoretisch kader zijn een aantal theorieën op basis van wetenschappelijke bronnen opgesteld, om deze scriptie in goede banen te leiden. Aan de hand van deze theorieën zijn ook de doel- en vraagstelling opgesteld. Het opstellen van het projectkader in combinatie met het theoretisch kader vormt het eerste gedeelte van de literatuurstudie in deze scriptie.

Het laatste gedeelte van de literatuurstudie is uitgevoerd na het afnemen van de interviews met de desbetreffende experts op het gebied van internationale samenwerking in het Maasstroomgebied. Dit gedeelte is de analyse van (relevante) beleidsdocumenten. Deze documenten zijn relevant voor het analyseren van onder andere nationale (en Europese) wetgeving en richtlijnen. De reden dat de literatuurstudie in twee gedeeltes is gesplitst, is dat na het houden van de interviews er duidelijke documenten naar voren zouden komen om die zodoende te kunnen analyseren. Ook dienen beleidsdocumenten en andere literaire bronnen als ‘check’ om te kijken wat door de geïnterviewde respondenten is verteld, ook terugkomt in documenten. In de scriptie zijn drie relevante beleidsdocumenten gebruikt. Hiervan zal een overzicht gegeven worden in figuur 10.

Document	Kern van het document
IMC. Homogene meetnetwerken.	Internationale toepassing KRW. Met coördinering van de IMC.
IMC. Overkoepelend deel van het overstromingsrisicobeheerplan.	Internationale toepassing ROR. Met coördinering van de IMC.
AMICE WP1. Gevolgen van overstromingen en lage afvoeren.	Internationale samenwerking binnen Interreg-project AMICE. Verdeling van taken en resultaten.

Figuur 10: overzicht van gebruikte beleidsdocumenten (Eigen werk, 2018).

3.2.2. Interviews

Een tweede belangrijk aspect van deze scriptie zijn de interviews. Interviews zijn een belangrijke bron voor (secundaire) data in deze scriptie, en vormen in feite de pijlers van het gehele onderzoek. Interviews dienen als instrument voor het volbrengen van een kwalitatief onderzoek, en hebben zowel voor- als nadelen. Interviews bieden de mogelijkheid om dieper op de gedachten, gevoelens en wensen van mensen in te gaan door een open communicatie tussen de interviewer en respondent (Verschuren & Dodewaard, 2015). Dit is een belangrijk voordeel, omdat de interviewer de respondent zodanig kan sturen dat de respondent de gewenste antwoorden geeft op de onderzoeksvragen. In dit onderzoek staan de gedachten, gevoelens en wensen van de respondenten centraal, op het gebied van barrières en mogelijkheden met betrekking tot het watermanagement in het Maasstroomgebied. In dit onderzoek is het wenselijk om van zoveel mogelijk verschillende respondenten uit de verschillende landen te kunnen spreken, om een goed beeld over het bestaande watermanagement te krijgen. Hierdoor wordt de validiteit van het onderzoek verhoogd (Vennix, 2011). Een groot nadeel aan het houden van interviews is dat het lastig is om contact te krijgen en een afspraak vast te leggen met de respondenten. Als onderzoeker ben je afhankelijk van de respondent. Om redenen reageren zij niet direct op een e-mail of telefoonbericht. Een probleem, voor mij specifiek, is dat de actoren zich vooral bevinden rondom de regio Luik/Maastricht waardoor het voor mij, woonachtig in Nijmegen, niet in de buurt is.

Aangezien in deze scriptie de barrières en mogelijkheden van het watermanagement in het Maasstroomgebied centraal staan, is het belangrijk dat de respondenten goed betrokken zijn binnen de internationale samenwerking op het gebied van watermanagement in het Maasstroomgebied. Alle zeven respondenten zijn dus in eerste instantie geselecteerd op de (intensieve) betrokkenheid binnen de internationale samenwerking in het Maasstroomgebied. Daarnaast is het belangrijk om zo veel mogelijk mensen van verschillende partijen en uit verschillende landen te spreken, om een goed integraal beeld van de samenwerking en de actoren te kunnen krijgen.

In Nederland is daarmee met dhr. Duijsings en dhr. Savelkoul een interview namens Rijkswaterstaat gehouden en met dhr. Molleman namens de provincie (Limburg). In Vlaanderen is weliswaar twee keer een interview gehouden met personen van dezelfde institutie, maar dhr. van Steenberg en dhr. Maeghe bekleeden beide verschillende functies binnen de institutie en hebben daarmee ook een andere kijk op de internationale samenwerking. Verder kunnen de respondenten uit Vlaanderen ook informatie verstrekken met betrekking tot Wallonië. Namens Wallonië is voor het onderzoek een interview met dhr. Dierickx gehouden. Het laatste interview met dhr. Schreurs is wellicht het belangrijkste interview voor de scriptie. Aangezien dhr. Schreurs als secretaris-generaal van de IMC het beste beeld heeft van de internationale samenwerking, en daarbij ook de taken en rollen van de IMC voor deze samenwerking toe kan lichten. In figuur 11 is een overzicht van de respondenten gegeven, in combinatie met de instituties waar ze voor werken, de data en de vorm van de interviews.

Personen	Organisatie	Datum & Plaats	Vorm
Daan Duijsings & Theo Savelkoul (NL)	Rijkswaterstaat (Nederland)	11 mei 2017, RWS Roermond.	Face-to-face
Niels van Steenberg (VL)	Vlaamse Waterweg N.V. (Vlaanderen)	30 mei 2017, hoofdkantoor Vlaamse Waterweg, Hasselt (B).	Face-to-face
Koen Maeghe (VL)	Vlaamse Waterweg N.V. (Vlaanderen)	7 juni 2017, hoofdkantoor Vlaamse Waterweg, Hasselt (B).	Face-to-face
Philippe Dierickx (WL)	SPW Wallonië (Wallonië)	3 oktober 2017, hoofdkantoor SPW Wallonië, Namur (B).	Face-to-face
Jan Molleman (NL)	Provincie Limburg (Nederland)	4 oktober 2017, hoofdkantoor provincie Limburg, Maastricht.	Face-to-face
Willem Schreurs (NL)	IMC (Internationaal)	17 november 2017, Hotel l'Empereur, Maastricht.	Face-to-face

Figuur 11: overzicht respondenten (Eigen werk, 2018).

De interviews zijn opgesteld aan de hand van semigestructureerde interview technieken, om de diepgang van het interview te verhogen. Semigestructureerde interviews maken een open communicatie tussen de interviewer en respondent mogelijk, maar bieden ook de mogelijkheid om in te grijpen en/of sommige begrippen of theorieën nader toe te lichten (Verschuren & Dodewaard, 2015). Door bepaalde richtlijnen op te stellen is het voor de interviewer mogelijk om alle belangrijke aspecten in het interview te behandelen, die in het theoretisch kader zijn opgesteld en geoperationaliseerd (Ernste, 2016). In de interviews komen eerst een aantal algemene en introducerende vragen aan bod. Hierdoor komt men meer over de achtergrond van de respondenten te weten, maar kan men ook zien wat de eerste indruk is over de samenwerking in het Maasstroomgebied, voordat er daadwerkelijk naar de theorieën wordt gevraagd. Daarna zijn in de interviews stap voor stap de behandelde aspecten en theorieën uit het theoretisch kader naar voren gekomen, en zijn de relevante aspecten uit het theoretisch kader behandeld. Het eerste gedeelte van het interview is gebaseerd op de BAB, de eerste theorie die is opgesteld in het theoretisch kader. Aan de hand van deze theorie komen in het interview eerst de relevante actoren, spelregels, discoursen en hulpbronnen aan bod, die stuk voor stuk uitgelegd worden. Daarna wordt er besproken welke factoren de respondent nu als barrière of als mogelijkheid ervaren, om aan het einde af te sluiten met een paar concluderende vragen. Waar natuurlijk niet ieder interview dezelfde vorm had, was deze indeling voor elk interview in deze scriptie voor een groot deel hetzelfde. Een voorbeeld van de interviewgids is weergegeven in het bijlagehoofdstuk.

3.3. Data-analyse

Er zijn verschillende manieren om kwalitatieve data te onderzoeken. In een single case study, zoals dit onderzoek, wordt vaak gekeken naar de bevindingen en data die in het onderzoek zijn verzameld. In dit onderzoek zijn dat voornamelijk de interviews. De interviews zijn opgenomen als audio-opname, zodat deze teruggeluisterd kunnen worden en uitgetypt in een transcript. De interviews zijn met de Nederlandssprekenden in het Nederlands gehouden en met de Franssprekende (dhr. Dierickx) in het Engels. De transcripten zijn vervolgens geanalyseerd met het analyseprogramma Atlas.ti. Met Atlas.ti worden codes aan bepaalde citaten toegekend om, door middel van de uniformiteit van de codes, tot een integraal beeld van de zes interviews te komen. Voor elk interview zijn voor bepaalde citaten dezelfde codes gebruikt als in de andere interviews. Citaten met dezelfde strekking kunnen daarmee worden vergeleken. De meeste codes kunnen onderverdeeld worden in groepen, zoals de verschillende dimensies van de BAB, en de barrières en mogelijkheden. Deze methode heet de "intercode-agreement" (Creswell, 2012). De gecodeerde en geanalyseerde interviews zijn vervolgens verwerkt en opgeschreven in het analysehoofdstuk. Aan de hand daarvan zullen nog conclusies worden getrokken en aanbevelingen worden gedaan.

Hoofdstuk 4: analyse

In dit hoofdstuk zijn de empirische resultaten van het onderzoek naar barrières en mogelijkheden, uitgewerkt aan de hand van de in het theoretisch kader besproken theorieën, zoals de beleidsarrangementenbenadering, het fasemodel van Verwijmeren en Wiering (2007) en de verschillende barrières en mogelijkheden die zijn geselecteerd. Dit is uitgewerkt aan de hand van de deelvragen, die zijn opgesteld in het projectkader.

4.1. De relevante actoren in het Maasstroomgebied

In deze paragraaf zijn de belangrijke actoren op het gebied van de samenwerking in het Maasstroomgebied besproken. Aangezien je voor de internationale samenwerking een web van organisaties, instituties en belangenorganisaties kan onderscheiden, zijn per land enkel de belangrijkste actoren in de internationale samenwerking genoemd en besproken. Ook de ministeries per land zijn kort besproken. Enkel de actoren uit de onderzoekslanden van deze scriptie zijn genoemd, dus actoren uit Duitsland en Luxemburg zijn niet besproken.

4.1.1. Nederland.

Ministerie Nederland

In Nederland is het ministerie van Infrastructuur & Waterstaat (I&W) het nationale ministerie met betrekking tot (onder andere) het watermanagement (vóór het kabinet Rutte-III ook wel het ministerie van infrastructuur & milieu (I&M) geheten). Het waterbeleid van het ministerie richt zich in eerste instantie op de adequate bescherming tegen overstromingen (Rijksoverheid, 2017). Daarnaast maakt het ministerie ook beleid voor de verbetering van de waterkwaliteit, en de borging van voldoende zoet water in de toekomst (ibid.). De centrale overheid stelt hiervoor de nationale beleidsplannen en maatregelen op. Daarnaast draagt de centrale overheid ook de verantwoordelijkheid voor de hoogwaterbeschermingsnormen die betrekking hebben op de primaire waterkeringen, dijken en duinen die het land beschermen tegen water van de zee en de grote rivieren (Rijksoverheid, 2017). Daarmee is het ministerie verantwoordelijk voor het nationale beleid ten aanzien van het gehele waterspectrum.

Ook is het ministerie vertegenwoordigd in de Internationale Maascommissie (IMC). Namens Nederland is het ministerie de belangrijkste actor in de IMC, aangezien de andere Nederlandse actoren in de IMC onder toezicht van het ministerie staan (Molleman, persoonlijke communicatie, 2017). Ook de internationale verdragen en beslissingen worden ondertekend door de (nationale) ministeries (IMC, 2014).

Rijkswaterstaat

Een van de belangrijkste actoren uit Nederland is Rijkswaterstaat. Rijkswaterstaat is het uitvoerende agentschap van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (I&W) (Duijsings & Savelkoul, persoonlijke communicatie, 2017). Rijkswaterstaat is een rivierbeheerder (Molleman, persoonlijke communicatie, 2017; Maeghe, persoonlijke communicatie, 2017). De organisatie beheert en ontwikkelt, met betrekking tot het watermanagement, de hoofdvaarwegen en -watersystemen. De dienst heeft als hoofdtaken het onderhoud en de verbetering van het systeem van vaarwegen, en de bescherming tegen overstromingen. Het belangrijkste aspect hierbij is de hoogwaterveiligheid, in het bijzonder voor de 'waterschap-overstijgende' aspecten (Schreurs, persoonlijke communicatie, 2017).

Rijkswaterstaat is een nationale organisatie, maar is opgedeeld in verschillende regionale organisatiediensten. Zo is voor de internationale samenwerking in het Maasstroomgebied Rijkswaterstaat Zuid-Nederland de belangrijkste organisatiedienst (Duijsings & Savelkoul, persoonlijke communicatie, 2017). In de internationale samenwerking is Rijkswaterstaat een

belangrijke speler. Ze zijn vertegenwoordigd, als lid van de Nederlandse delegatie, in de IMC en vervullen ook een belangrijke rol in het Grensmaasproject tussen Vlaanderen en Nederland (Duijsings & Savelkoul, persoonlijke communicatie, 2017; Maeghe, persoonlijke communicatie, 2017; van Steenberg, persoonlijke communicatie, 2017; van Eerd et al., 2014). Het grensmaasproject is een van de meest intensieve samenwerkingsprojecten in het Maasstroomgebied, en wordt op hoog ambtelijk niveau besproken in de Vlaams-Nederlandse Bilaterale Maascommissie (VNBM) (Duijsings & Savelkoul, persoonlijke communicatie, 2017; Maeghe, persoonlijke communicatie, 2017; van Steenberg, persoonlijke communicatie, 2017; Molleman, persoonlijke communicatie, 2017). Een belangrijke taak voor Rijkswaterstaat met betrekking tot de internationale samenwerking is het Nederlandse beleid, dat door het nationale ministerie wordt opgesteld, te overleggen met de buitenlandse partners. (Duijsings & Savelkoul, persoonlijke communicatie, 2017). Dit kan vervolgens op regionaal niveau worden afgestemd en toegepast.

Provincie

Een andere belangrijke speler binnen de internationale samenwerking, aan Nederlandse kant, is de provincie. Met betrekking tot de internationale samenwerking in het Maasstroomgebied is dit vooral de provincie Limburg. Ook Noord-Brabant is een provincie die een rol speelt, alleen is de provincie Noord-Brabant in tegenstelling tot de provincie Limburg niet vertegenwoordigd in de IMC (van Eerd et al., 2014). De provincie maakt regionaal beleid (Molleman, persoonlijke communicatie, 2017). In tegenstelling tot de rivierbeheerders kijkt de provincie (weliswaar met hoogwaterveiligheid als nummer één te behalen resultaat) naar hoe aanpassingen ruimtelijk het beste in te passen zijn in de Maasvallei (Molleman, persoonlijke communicatie, 2017). In samenspanning met het waterschap wordt er gewerkt aan een lange termijnvisie (2100 Deltaprogramma), en aan het ruimtelijk inpassen van (rivier)verruiming. Een belangrijk aspect hierbij is hoe je de rivier maximaal kan verlagen zodat dat het best past in het landschap, en ook de bewoners en gebruikers het meest profijt van de vallei houden (Molleman, persoonlijke communicatie, 2017). Ook de natuurdoelstellingen zitten grotendeels bij de provincie (Duijsings & Savelkoul, persoonlijke communicatie, 2017). Binnen de internationale samenwerking is de provincie Limburg, net als Rijkswaterstaat, lid van de Nederlandse delegatie van de IMC. Met betrekking tot de internationale overleggen is de provincie afhankelijk het nationale ministerie, aangezien de gehele Nederlandse delegatie onder toezicht staat van het ministerie van I&W (Molleman, persoonlijke communicatie, 2017; Duijsings & Savelkoul, persoonlijke communicatie, 2017). Anders is het voor het regionaal systeem, waar de provincie zelf (autonoom) acteert in samenspraak met partners die daar zijn, aan Duitse, Vlaamse en Waalse kant (Molleman, persoonlijke communicatie, 2017). Hierbij is dus een belangrijk verschil tussen de provincie en Rijkswaterstaat de onderscheiden. De provincie kan in de regio volledig autonoom handelen, terwijl Rijkswaterstaat zich voor honderd procent aan het beleid van het ministerie dient te houden (Molleman, persoonlijke communicatie, 2017). Daarnaast hebben de provincies in Nederland meer macht en/of invloed dan de provincies in Vlaanderen en Wallonië (Molleman, persoonlijke communicatie, 2017; Maeghe, persoonlijke communicatie, 2017; van Steenberg, persoonlijke communicatie, 2017).

Waterschappen

Naast Rijkswaterstaat en de provincie zijn ook de waterschappen van belang als het gaat om actoren aan Nederlandse zijde. Een waterschap in Nederland is een bestuursniveau dat de waterhuishouding regelt en controleert. De taken van een waterschap in Nederland zijn onder andere de waterkeringszorg, het waterkwantiteitsbeheer en het waterkwaliteitsbeheer. Net als Rijkswaterstaat is een waterschap een beheerder (Molleman, persoonlijke communicatie, 2017). Waterschappen mogen geen eigen beleid maken en mogen formeel alleen maar uitvoeren wat, in een door andere overheden opgezet, plan staat. Voorbeelden hiervan zijn het Provinciaal Waterplan of het Deltaprogramma (Ibid.). Ook de waterschappen zijn aangesloten bij de Nederlandse delegatie in de IMC, en zijn dus ook via het ministerie van I&W betrokken bij de besluitvorming in de IMC (Molleman, persoonlijke communicatie, 2017; Duijsings & Savelkoul, persoonlijke communicatie, 2017). Het belangrijkste Nederlandse waterschap voor de internationale samenwerking in het Maasstroomgebied was tot 1 Januari 2017 Roer en Overmaas (van Eerd et al., 2014). Dit waterschap is echter op 1 Januari 2017 gefuseerd, met waterschap Peel en Maasvallei, tot waterschap Limburg. De Waterschappen zijn verantwoordelijk voor de kleinere wateren in de regio, waar de grotere, waterschap-overstijgende aspecten, worden doorgeschoven naar Rijkswaterstaat (Schreurs, persoonlijke communicatie, 2017). Verder is het voor waterschappen belangrijk dat als ze een probleem niet alleen op kunnen lossen, gaan kijken om met de internationale "buurman" een grensoverschrijdend probleem (zoals bijvoorbeeld een verontreiniging) samen op kunnen lossen (Schreurs, persoonlijke communicatie, 2017).

Overige actoren en/of stakeholders

Naast de drie bovengenoemde actoren zijn er nog een aantal actoren en stakeholders betrokken aan Nederlandse zijde. Deze zijn allen minder relevant dan de drie bovengenoemde actoren maar zullen hieronder toch kort toegelicht worden.

Twee partijen in Nederland op het gebied van Natuur zijn Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer. Deze partijen schuiven geregeld aan bij internationale overleggen als het ecologische- en/of natuuraspecten betreft (Duijsings & Savelkoul, persoonlijke communicatie, 2017; van Steenberg, persoonlijke communicatie, 2017). De genoemde partijen zijn niet de belangrijkste actoren in het beleidsveld, maar hebben ze wel degelijk invloed op beslissingen, als het gaat om de ecologische- en natuuraspecten.

Verder gelden ook gemeenten als actoren in het internationale beleidsveld. Gemeenten zijn belangrijk voor het verlenen van vergunningen, en voor het behartigen van de belangen van de bewoners (Duijsings & Savelkoul, persoonlijke communicatie, 2017; Molleman, persoonlijke communicatie, 2017). Wil een (internationale) beslissing er dus doorkomen hebben de gemeenten een belangrijke positie om de hoedanigheid van deze interventies te bepalen, zodat het binnen de desbetreffende gemeente het meeste draagvlak geniet.

Als laatste zijn er ook nog een aantal stakeholders betrokken in Nederland, waar men rekening mee moet houden in (onder andere) de internationale besluitvorming (Duijsings & Savelkoul, persoonlijke communicatie, 2017). Aangezien de landbouwsector in Nederland erg belangrijk is (Schreurs, persoonlijke communicatie, 2017), is een belangrijke stakeholder in het beleidsveld de Limburgse land- en tuinbouwbond (LLTB) (Molleman, persoonlijke communicatie, 2017). De Maas heeft een bepaald vestigingspatroon met zich meegebracht, waardoor de agrarische sector een hoop baat heeft over wat er in het Maasstroomgebied wordt besloten (Molleman, persoonlijke communicatie, 2017). Zo zijn stakeholders zoals de LLTB ook actoren aan Nederlandse zijde.

4.1.2. Vlaanderen

Op het gebied van watermanagement is België gescheiden in Vlaanderen en Wallonië, aangezien de Belgische regering de watertaken heeft toegeschoven naar de gewesten (Duijsings & Savelkoul, persoonlijke communicatie, 2017; Molleman, persoonlijke communicatie, 2017). Op het gebied van watermanagement spreekt men dus niet over België, maar over Vlaanderen en Wallonië. In deze paragraaf zullen een aantal belangrijke actoren uit Vlaanderen worden besproken.

Ministerie Vlaanderen

Doordat de beleidstaken van het watermanagement zijn uitgeschoven naar de gewesten, zijn de gewestelijke ministeries in België intensiever betrokken bij de internationale samenwerking dan de federale regering (Schreurs, persoonlijke communicatie, 2017). Ondanks dat de federale regering wel verdragen en overeenkomsten dient te ondertekenen (IMC, 2002), bemoeit deze zich niet met de beleidstaken (Duijsings & Savelkoul, persoonlijke communicatie, 2017). De huidige Vlaamse regering is Bourgeois-I. De watertaken van dit ministerie zijn ondergebracht in het ministerie van Omgeving, Natuur en Landbouw (Overheid Vlaanderen, 2014). Net als in Nederland is de hoogwaterbescherming in Vlaanderen ook een van de prioriteiten, en draagt het ministerie de verantwoordelijkheden voor het gewestelijk beleid in Vlaanderen (Overheid Vlaanderen, 2014).

De Vlaamse Waterweg N.V.

Een van de belangrijkste actoren op het gebied van watermanagement voor het Maasstroomgebied van Vlaanderen is de Vlaamse Waterweg N.V., vroeger N.V. de Scheepvaart geheten. De Vlaamse Waterweg is rivierbeheerder voor de bevaarbare waterwegen in Vlaanderen en de gemeenschappelijke Maas (Maeghe, persoonlijke communicatie, 2017). De Vlaamse Waterweg is verantwoordelijk voor het waterwegbeheer in Oost-Vlaanderen, en zal vanaf 1 januari 2018 fuseren met Waterweg & Zeekanal tot één institutie. Waterweg & Zeekanal is een vergelijkbare institutie, maar dat is de beheerder in West-Vlaanderen (Duijsings & Savelkoul, persoonlijke communicatie, 2017; Maeghe, persoonlijke communicatie, 2017; van Steenbergen, persoonlijke communicatie, 2017). De Vlaamse Waterweg N.V. is te vergelijken met Rijkswaterstaat in Nederland, echter met één verschil. De taken die in Nederland bij de waterschappen zitten vallen ook onder het takenpakket van de Vlaamse Waterweg N.V. Dit komt omdat Vlaanderen (en ook Wallonië) geen waterschappen kennen (van Steenbergen, persoonlijke communicatie, 2017). De Vlaamse Waterweg N.V. is op deze manier dus veruit de belangrijkste institutie op het gebied van watermanagement in Vlaanderen, ook met het oog op de internationale samenwerking in het Maasstroomgebied. De Vlaamse Waterweg N.V. is lid van de Vlaamse delegatie in de IMC.

Agentschap voor Natuur & Bos

De andere belangrijke actor aan Vlaamse zijde is het agentschap voor natuur & bos (ANB). Waar de technische aspecten van rivierbeheer voornamelijk bij de Vlaamse Waterweg zijn ondergebracht, is het ANB verantwoordelijk voor de natuurdoelstellingen (Duijsings & Savelkoul, persoonlijke communicatie, 2017; Maeghe, persoonlijke communicatie, 2017; van Steenbergen, persoonlijke communicatie, 2017). Waar de natuurdoelstellingen in Nederland voornamelijk bij de provincie zijn ondergebracht, is dat in Vlaanderen ondergebracht in het ANB (Duijsings & Savelkoul, persoonlijke communicatie, 2017). Verder is het ANB naast de Vlaamse Waterweg ook verantwoordelijk voor de hoogwaterveiligheid (Duijsings & Savelkoul, persoonlijke communicatie, 2017). Zo hebben de Vlaamse Waterweg en het ANB samen ongeveer het vergelijkbare takenpakket van de Nederlandse instituties Rijkswaterstaat, provincie en waterschappen. Het ANB is aangeschoven bij de internationale besluitvorming, in het bijzonder als het de Grensmaas betreft (Duijsings & Savelkoul, persoonlijke communicatie, 2017). Het ANB heeft daarmee een belangrijke stem in onder andere de VNBM (van Steenbergen, persoonlijke communicatie, 2017).

Overige actoren Vlaanderen.

In dit overzicht volgen nog een aantal, wat minder belangrijke, actoren uit Vlaanderen.

De eerste is de Vlaamse milieumaatschappij (VMM). Waar bijna alle taken in Vlaanderen zijn verdeeld over de Vlaamse Waterweg en het ANB, is het waterkwaliteitsbeheer ondergebracht in de Vlaamse milieumaatschappij (Duijsings & Savelkoul, persoonlijke communicatie, 2017). De VMM is dus een minder relevante actor, maar net als Natuurmonumenten & Staatsbosbeheer in Nederland wel betrokken bij een aantal beslissingen over de gemeenschappelijke Maas (Duijsings & Savelkoul, persoonlijke communicatie, 2017).

Verder spelen de verschillende overheden Vlaanderen nog een rol. De provincie in Vlaanderen heeft duidelijk minder bevoegdheden dan in Nederland (Duijsings & Savelkoul, persoonlijke communicatie, 2017; Maeghe, persoonlijke communicatie, 2017). De provincies in Vlaanderen zijn samen met het gewest, net als in Nederland, verantwoordelijk voor de ruimtelijke ordening (Maeghe, persoonlijke communicatie, 2017). Maar belangrijke beslissingen die in Nederland door de provincie worden genomen, worden in Vlaanderen door het gewest genomen (ibid.).

De gemeenten in Vlaanderen worden eigenlijk nauwelijks (actief) betrokken bij de internationale besluitvorming (van Steenberghe, persoonlijke communicatie, 2017). De gemeenten in Vlaanderen worden meer projectmatig meegenomen. Dus niet in het algemeen overkoepelend beleid, maar specifiek projectmatig. Bijvoorbeeld als er bepaalde maatregelen getroffen moeten worden voor hoogwaterbescherming (ibid.).

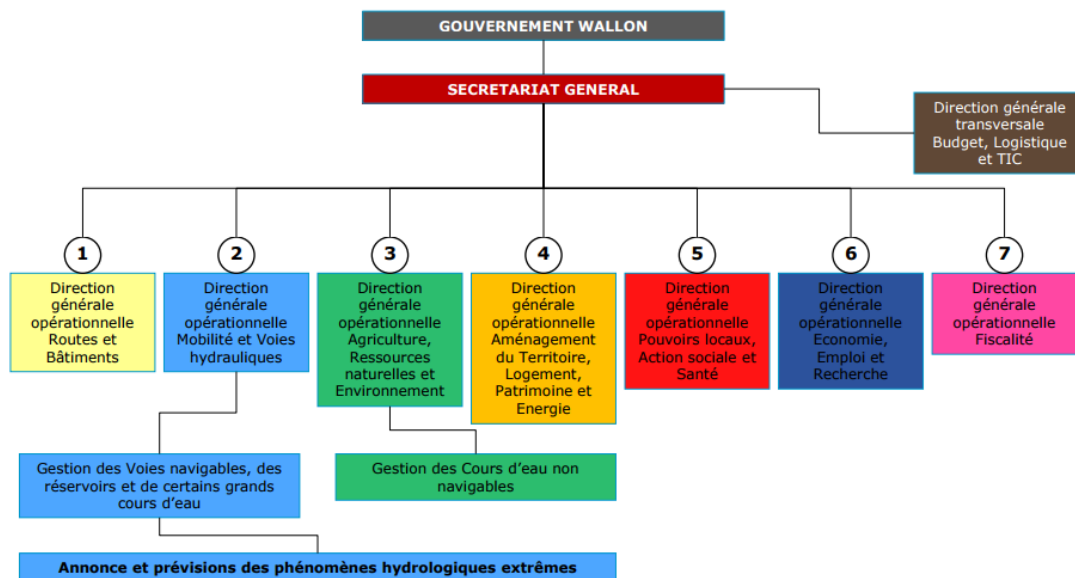
4.1.3. Wallonië

Ministerie Wallonië

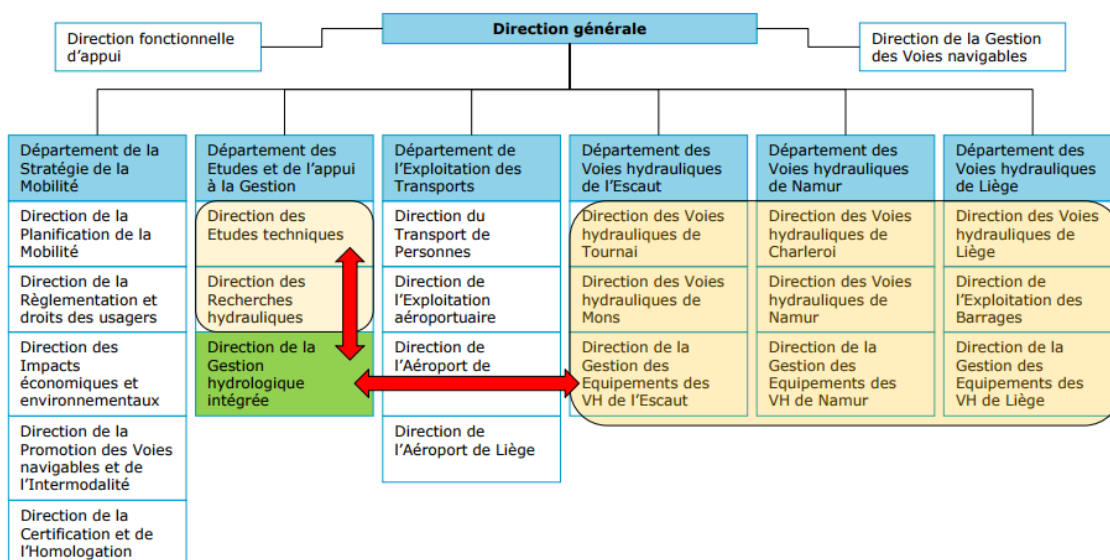
Het ministerie dat verantwoordelijk is voor de beleidstaken met betrekking tot water in Wallonië is het '*Ministre de l'Environnement, de la Transition écologique, de l'Aménagement du Territoire, des Travaux publics, des Zones d'activité économique, de la sécurité routière, de la Mobilité, des Transports et du Bien-être animal*' (vrij vertaald : het ministerie van milieu, ecologische transitie, ruimtelijke ordening, publieke werken, economische activiteit, verkeersveiligheid, mobiliteit, transport en dierenwelzijn) (Gouvernement Wallonië, 2014). De taken van het ministerie in Wallonië zijn vergelijkbaar met die in Vlaanderen (ibid.). Het gewestelijk beleid wordt opgesteld door het ministerie in Wallonië, en dit wordt voornamelijk uitgevoerd door de Service Publique du Wallonië. Dit is de uitvoerende institutie van het ministerie in Wallonië (Dierickx, persoonlijke communicatie, 2017).

Service Publique du Wallonië

In Wallonië is één institutie belangrijk in de internationale samenwerking in het Maasstroomgebied, en dat is de Service Publique de Wallonië (SPW). SPW omvat vrijwel alle publieke diensten, waaronder ook het watermanagement (Dierickx, persoonlijke communicatie, 2017). Zoals in figuur 12 te zien is, zijn directie twee en drie van SPW betrokken bij het watermanagement. Directie twee is de operationele directie voor de bevaarbare waterwegen en is weergegeven in figuur 13. Directie drie is voor de niet-bevaarbare waterwegen. Beide directies vertegenwoordigen een belangrijke stem in het watermanagement, en zijn vertegenwoordigd in de IMC en andere bi- en trilaterale vergaderingen (Dierickx, persoonlijke communicatie, 2017). Waar in bijvoorbeeld Vlaanderen en Nederland functies zijn verdeeld over meerdere instituties is het in Wallonië gecentreerd in één institutie, namelijk SPW (ibid.).

Figuur 12: de zeven directies binnen SPW, directie twee en drie zijn relevant voor het watermanagement (Bron: SPW, z.j.).

Figuur 13: overzicht van directie twee van SPW (Bron: SPW, z.j.).

SPW is een relatief nieuwe institutie. Op 1 augustus 2008 is SPW opgericht uit een fusie van het Ministère de la Région Wallone (MRW) en het ministère de l'Équipement et des Transports (MET) (Duijsings & Savelkoul, persoonlijke communicatie, 2017; Maeghe, persoonlijke communicatie, 2017). Voorheen was het watermanagement in Wallonië vooral gericht op het voorspellen en voorkomen van hoogwater. Vanaf de oprichting van SPW is dit spectrum uitgebreid naar een integraal watermanagement (Dierickx, persoonlijke communicatie, 2017). Dus naast de preventie van overstromingen, zijn ook de bevaarbaarheid, waterkwaliteit, laagwaterproblematiek en energieopwekking (kerncentrale Tihange) in het pakket erbij gekomen. SPW is dus verantwoordelijk voor het integrale watermanagement in Wallonië, en naast de Maas ook voor de Schelde en andere niet-bevaarbare waterwegen. Wallonië ligt in het midden van de 'sandwich' van het Maasstroomgebied en is dus een belangrijke partner voor de internationale samenwerking in het Maasstroomgebied (Dierickx, persoonlijke communicatie, 2017).

Verder zijn in Wallonië, net als in Vlaanderen, de provincies en gemeenten wel betrokken bij de internationale samenwerking. Deze vervullen echter een marginale rol, die vergelijkbaar is met de rol van de provincies en gemeentes in Vlaanderen (Dierickx, persoonlijke communicatie, 2017; Maeghe, persoonlijke communicatie, 2017; van Steenberghe, persoonlijke communicatie, 2017).

4.1.4. Frankrijk

Frankrijk heeft een relatief hiërarchische overheidsstructuur (Schreurs, persoonlijke communicatie, 2017; Molleman, persoonlijke communicatie, 2017). Hierdoor worden veel beslissingen omtrent het watermanagement door de centrale regering in Parijs genomen (Molleman, persoonlijke communicatie, 2017). In het Maasstroomgebied zijn er namens Frankrijk een aantal instituties betrokken bij het watermanagement. Hieronder zullen een aantal relevante actoren kort worden besproken.

Ministerie Frankrijk

Zoals gezegd is de overheidsstructuur in Frankrijk hiërarchisch. Het centrale ministerie in Parijs heeft daarom veel invloed op de instituties die betrokken zijn bij het watermanagement in het Maasstroomgebied (Molleman, persoonlijke communicatie, 2017). In de nationale regering in Frankrijk, onder leiding van premier Edouard Philippe, zit het watermanagement in het ministerie van *'Transition écologique et solidaire'*. Binnen dit ministerie worden de verschillende aspecten van ecologie onderverdeeld. Zo wordt het nationale beleid met betrekking tot water opgesteld door het *'Office national de l'eau et des milieux aquatiques (Onema)'* (Eaufrance, 2009). Net als de andere nationale ministeries is in Frankrijk het nationale ministerie ook de hoogste autoriteit met betrekking tot het ondertekenen van de internationale vragen in het Maasstroomgebied.

Direction Régionale de l'Environnement, de l'Aménagement et du Logement

Een belangrijke waterwegbeheerder in Frankrijk is de Direction Régionale de l'Environnement, de l'Aménagement et du Logement (DREAL). Met betrekking tot de internationale samenwerking in het Maasstroomgebied is dit de bestuurlijke région Grand-Est (vergelijkbaar met de Nederlandse provincie). Het DREAL is een ministerie in Frankrijk dat per regio anders is, en autonoom dient te functioneren (Molleman, persoonlijke communicatie, 2017). Het DREAL is verantwoordelijk voor een aantal (grote) beslissingen omtrent het watermanagement, die gelden voor de hele regio (DREAL, z.j.). Voor deze beslissingen is er afstemming met het ministerie in Parijs (Molleman, persoonlijke communicatie, 2017). Echter krijgt deze institutie enkel als taak mee om de waterwegen goed te beheren en bevaarbaar te houden, maar kijkt minder naar de ruimtelijke inpassing en/of consequenties van het bepaalde beleid (Ibid.). Desalniettemin is het een belangrijke institutie in de internationale samenwerking.

Etablissement Public d'Aménagement de la Meuse et de ses Affluents

Een andere relevante Franse institutie met betrekking tot de internationale samenwerking in het Maasstroomgebied is het Etablissement Public d'Aménagement de la Meuse et de ses Affluents (EPAMA) (Duijsings & Savelkoul, persoonlijke communicatie, 2017). Het EPAMA is opgericht in 1996 na aanleiding van de grote overstromingen in '93 en '95 (EPAMA, z.j.). Deze organisatie is een overlegforum, met als oogmerk een duurzame ontwikkeling voor de Maas. Het EPAMA is een syndicaat van verschillende overheden in Frankrijk (Molleman, persoonlijke communicatie, 2017; EPAMA, z.j.). De gemeentes, departementen en regio's (de regionale overheidsorganen in Frankrijk) zijn vertegenwoordigd in het EPAMA. Deze overheden zijn samen verantwoordelijk voor het watermanagement in de Maas, en haar zijrivieren. Het EPAMA is als institutie vertegenwoordigd in de IMC. In figuur 14 staat een overzicht van de vertegenwoordigde overheden in het EPAMA.

CONSEILS RÉGIONAUX :

Champagne-Ardenne
Lorraine

CONSEILS GÉNÉRAUX :

Ardennes
Haute Marne
Vosges
Meuse

GROUPEMENTS DE COMMUNES OU COMMUNES DE PLUS DE 50000 HABITANTS :

SIVU de Charleville - Mézières - Warcq (08)
Syndicat intercommunal d'études et de travaux pour l'aménagement de la Vence (SIETAV)

GROUPEMENTS DE COMMUNES OU COMMUNES DE 20000 À 50000 HABITANTS

Communauté de communes du Pays Sedanais (08)
Communauté de communes Ardenne Rives de Meuse (08)
Communauté de communes des trois Cantons de Carignan, Mouzon et Raucourt (08)
Syndicat intercommunal d'aménagement de la Chiers (54)

GROUPEMENTS DE COMMUNES OU COMMUNES DE MOINS DE 20000 HABITANTS

Communauté Communauté de communes Meuse et Semoy (08)
Communauté de communes du Sammiellois (55)
Commune de Revin (08)
Communauté de communes du Bassin de Neufchâteau (88)
Communauté de communes du pays de Commercy (55)
Communauté de communes du Val des couleurs (55)
Communauté de communes de Void Vacon (55)
Commune de Contrexéville (88)
Commune de Vittel (88)
Commune de Aouze (88)

Figuur 14: de Franse overheidsorganen vertegenwoordigd in het EPAMA (Bron: EPAMA, z.j.).

Agences de l'eau

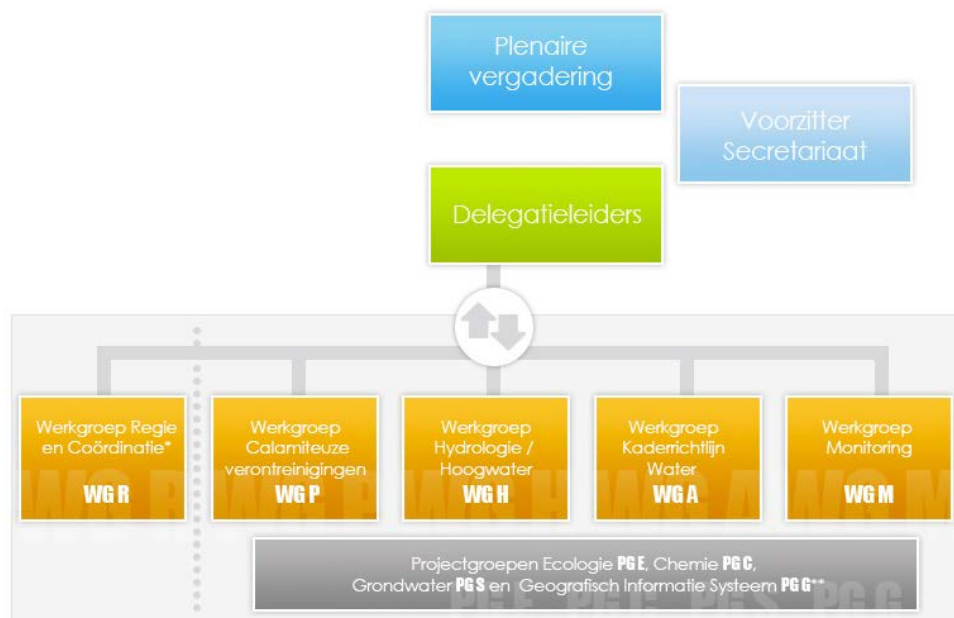
Een laatste relevante actor uit Frankrijk zijn de Agences de l'eau (vrij vertaald: wateragentschappen). Deze Agences de l'eau zijn vergelijkbaar met de waterschappen in Nederland (Schreurs, persoonlijke communicatie, 2017), en ook het takenpakket is vergelijkbaar met de Nederlandse waterschappen. De Agences de l'eau zijn net als het EPAMA regionaal gericht, dus met specifieke aandacht voor de Maas (Schreurs, persoonlijke communicatie, 2017). Voor de internationale samenwerking in het Maasstroomgebied is het Agence de l'eau Rhin-Meuse de belangrijkste partner.

4.1.5. De internationale samenwerking tussen actoren

De vorige paragrafen laten zien dat er een web aan actoren en instituties betrokken is bij de internationale samenwerking in het Maasstroomgebied. Om internationale besluitvorming beter op elkaar af te stemmen, is de oprichting van de IMC door het verdrag van Gent uit 2002 een belangrijke gebeurtenis geweest. Door internationaal overleg in de IMC kunnen nationale actoren meer op één lijn komen, met betrekking tot grote (grensoverschrijdende) thema's (Liefveld et al., 2007). Beslissingen die voor alle, hiervoor besproken, actoren van toepassing zijn worden genomen in de IMC.

De Internationale Maascommissie

De belangrijkste institutie op het gebied van internationale samenwerking in het Maasstroomgebied is de Internationale Maascommissie (IMC). De IMC is opgericht om de internationale samenwerking binnen het Maasstroomgebied te coördineren, tussen de landen die het verdrag van Gent hebben getekend (Schreurs, persoonlijke communicatie, 2017; van Eerd et al., 2014). De IMC is een regeringsverdrag tussen alle landen in het stroomgebied van de Maas (Schreurs, persoonlijke communicatie, 2017). De landen worden in de IMC vertegenwoordigd door de verantwoordelijke ministers op nationaal niveau, alhoewel dit in de praktijk ook door andere bevoegde personen wordt overgenomen (van Eerd et al., 2014). De IMC heeft vijf werkgroepen die ieder op een bepaald probleem of uitdaging zijn gefocust. In figuur 15 staat een weergave van de werkgroepen en structuur van de IMC. Het doel van de oprichting van de IMC is, om binnen het hele stroomgebied gecoördineerd met elkaar samen te werken, ten behoeve van de gezamenlijke aanpak van belangrijke multilaterale beheerskwesties. Daarbij is ook de gecoördineerde implementatie van de KRW-doelstellingen en de richtlijn overstromingsrisico's (ROR) een belangrijke taak van de IMC (Schreurs, persoonlijke communicatie, 2017).

Figuur 15: overzicht van de structuur van de opzet van de IMC (Bron: IMC, z.j.).

Een overzicht van de belangrijkste taken, activiteiten, instrumenten, thema's en uitkomsten van de IMC zijn schematisch weergegeven in figuur 16.

Inhoud IMC	
Belangrijkste taken	<p>Momenteel zijn belangrijke taken van de IMC:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Coördineren van problemen die internationaal opgelost moeten worden. - Ervoor zorgen dat IMC-leden elkaar niet negatief beïnvloeden. - Coördineren van (EU) richtlijnen KRW & ROR. - Beheren van overstromingsrisico's. - Voorkomen van initiële watervervuiling.
Belangrijkste activiteiten	<ul style="list-style-type: none"> - Coördineren EU richtlijnen KRW & ROR (bijvoorbeeld digitalisering) - Behouden en vernieuwen van waarschuwingssystemen. - Overige thema's zoals overstromingsalarm, masterplan vis migratie, internationale Maas symposia)
Instrumenten	<p>De IMC heeft geen formele instrumenten, maar de IMC kan wel aanbevelingen geven aan de belanghebbende partijen.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Het voorzien van een informatieplatform. - 'Flood risk management' gefaciliteerd door de IMC. - Stroomgebiedbeheerplannen. - Besproken werkplannen van de verschillende werkgroepen.
Besproken thema's	<p>Vanaf de invoering van het verdrag van Gent, zijn er door de IMC een brede reeks aan thema's besproken. Met daarmee de focus vooral op duurzaam en geïntegreerd watermanagement. De belangrijkste thema's hierin zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Coördineren KRW (drinkwater, watertemperatuur en sedimenten) en de ROR (overstromingsrisico's). - Duurzaam beheer van het watersysteem. - Waterkwaliteit - Waterkwantiteit (hoog- en laagwater d.m.v. ROR en actieplan laagwater 2010). - Grondwater en oppervlaktewater. - Samenstelling en ecologie.
Belangrijke uitkomsten	<p>De belangrijkste uitkomst van de IMC is de geregelde informatie uitwisseling op het gebied van internationaal watermanagement. Resultaten vanaf het verdrag van 1994 zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Homogene meetnetwerken. - Rapporten over waterkwaliteit in 1994 & 2004. - Een waarschuwing- en alarmsysteem voor problematiek met vervuiling (WASM) in 1997). - 'Meuse action programme 1998-2003'. Deze is geëvalueerd in 2003 en voor een tweede keer opgesteld voor de periode 2003-2010. - Lijst met fysisch-chemische stoffen (1998). <p>Over het algemeen is de waterkwaliteit verbeterd. De Maas is hiermee een betrouwbare bron voor drinkwater en de omliggende natuurgebieden zijn aan het herstellen.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Actieplan overstromingen Maas, geüpdatet in 2001. - Actoren kunnen elkaar vinden in tijden van hoogwaterincidenten, open dialoog. - Informatie systemen.

Figuur 16: overzicht inhoud en eigenschappen van de IMC (van Eerd et al., 2014, p. 26).

De IMC is in de praktijk een monitor van de internationale samenwerking (Schreurs, persoonlijke communicatie, 2017). Een van de belangrijkste uitkomsten van de IMC is een homogeen meetnet (HMN). Aan de hand van dit HMN zijn er een aantal punten langs de Maas aangewezen waar gemonitord wordt, voor onder andere de waterkwaliteit en -kwantiteit (Schreurs, persoonlijke communicatie, 2017; van Eerd et al., 2014). Het HMN bestaat uit geharmoniseerde meetmethodes waardoor de verzamelde gegevens vergelijkbaar zijn. Daarbij wordt er op toegezien dat minimaal één keer per jaar, de balans wordt opgemaakt. Hier bespreekt men gezamenlijk wat er is gebeurd, en stemt men zaken op elkaar af (Schreurs, persoonlijke communicatie, 2017).

Naast het monitoren is de IMC ook een netwerkorganisatie. Er zijn meer dan tweehonderd deskundigen uit de verschillende landen vertegenwoordigd in de IMC. Deze deskundigen gaan op het gebied van de belangrijke thema's in het Maasstroomgebied met elkaar in gesprek, en vergaderen in het hoofdkwartier in Luik (Schreurs, persoonlijke communicatie, 2017). De IMC richt zich dus op het geven van aanbevelingen aan partijen die (in tegenstelling tot de IMC) wel formele bevoegdheden hebben (van Eerd et al., 2014). De IMC is daarmee een belangrijke internationale organisatie voor het schoner en veiliger houden van het Maasstroomgebied. Tegenwoordig speelt duurzaamheid een belangrijke rol. Het streven van de IMC is uiteindelijk om naar een duurzame en geïntegreerde vorm van watermanagement in het Maasstroomgebied toe te werken, en daarbij het multifunctionele karakter van de Maas in acht te nemen.

Zoals in figuur 16 is te lezen, worden in de IMC vooral grote beslissingen voor het Maasstroomgebied besproken (Duijsings & Savelkoul, persoonlijke communicatie, 2017; van Steenberg, persoonlijke communicatie, 2017; Maeghe, persoonlijke communicatie, 2017). Het systeem is te vergelijken met een piramide, waarbij de IMC de bovenste punt van de piramide is (Schreurs, persoonlijke communicatie, 2017). De IMC biedt uitkomsten waar andere actoren verder op kunnen borduren, en scheidt kaders waar men op regionaal en lokaal niveau aan moet voldoen. Hoe verder je naar beneden gaat, hoe meer er constructief door actoren wordt samengewerkt, en hoe beter het beleid vertaald kan worden in uitvoerbare plannen (Duijsings & Savelkoul, persoonlijke communicatie, 2017). Het bestaan van een hogere organisatie, zoals de IMC, is daarvoor noodzakelijk. Hierdoor is de IMC in feite de belangrijkste institutie voor de internationale samenwerking in het Maasstroomgebied (Schreurs, persoonlijke communicatie, 2017).

De praktijk: internationale afstemming door de IMC

Aan de hand van (beleids-)documenten is terug te zien hoe de partijen samenwerken, en wat de rol van de IMC voor deze samenwerking is. Deze documenten zijn publicaties van de behaalde resultaten van overleggen in de IMC. Hier zullen twee documenten besproken worden. Deze documenten zijn twee praktijkvoorbeelden van de belangrijke taken van de IMC, met betrekking tot het coördineren van de KRW-doelstellingen en de ROR.

Coördineren ROR: internationale toepassing ROR

De ROR is een door de EU ingevoerde richtlijn, met als doel dat landen in een stroomgebied gezamenlijk de overstromingsrisico's in kaart brengen en maatregelen treffen om de gevolgen van potentiële overstromingen te verkleinen. De landen stellen eerst individueel (overeenkomstig de ROR) overstromingsgevaar- en overstromingsrisicokaarten op, en daarna worden deze individuele analyses internationaal besproken (IMC, 2015-A). De uitwisseling van informatie voor de grensoverschrijdende wateren vindt bilateraal plaats en is gebundeld in een IMC document (Ibid.). Aan de hand van deze overleggen heeft men een tabel, weergegeven in figuur 17 op de volgende bladzijde, op kunnen stellen met een overzicht van de grenswateren c.q. grensoverschrijdende waterlopen met een potentieel significant overstromingsrisico in het Maasstroomgebied, en de hydrologische aannamen daarvoor.

Naam van de waterloop	Landen-Gewesten Hydrologisch station / Referentiepunt		Grote kans op overstromingen		Middelgrote kans op overstroming (herhalingsperiode \geq 100 jaar)		Kleine kans op overstromingen of scenario's van buitengewone gebeurtenissen		Opmerkingen over de uitwisseling van informatie
	Boven-strooms	Beneden-strooms	Boven-strooms	Beneden-strooms	Boven-strooms	Beneden-strooms	Boven-strooms	Beneden-strooms	É
Chiers	FR / Longwy	WL	71 m ³ /s (Q ₁₀) of (Q ₂₀)	?	128 m ³ /s (Q ₁₀₀)	?	166 m ³ /s (Q ₁₀₀ +30%)	?	Gegevens van de Chiers in Longwy afkomstig van de atlas van overstrombare gebieden van de Chiers (BCEOM, 2007)
Meuse / Maas	FR / Station van Chooz-Graviat	WL / Frans-Belgische grens	(Q ₁₀) ou (Q ₂₀)	1356 m ³ /s (Q ₂₀)	1572 m ³ /s (Q ₁₀₀)	1645 m ³ /s (Q ₁₀₀)	2043 m ³ /s (Q ₁₀₀ +30%)	2140 m ³ /s (Q ₁₀₀ +30%)	Gegevens van de Maas in Chooz afkomstig van het PPR (Plan voor Preventie van Overstromingsrisico's) van 28/10/1999. De coördinatie vindt plaats in het kader van het Interreg-project AMICE
Sambre / Samber	FR / Station van Hautmont (Maubeuge)	WL / Soire – station SETHY	120 m ³ /s (*) (Q ₁₀)	148 m ³ /s (Q ₂₀)	180 m ³ /s (*) (Q ₁₀₀)	172 m ³ /s (Q ₁₀₀)	N.v.t. (kartografie volgens ruimtelijke morfologische methode)	N.v.t. (kartografie volgens ruimtelijke morfologische methode)	(*) Voorlopige gegevens van de Samber in Maubeuge
Geer / Jeker (*)	WL / Eben Emael ou Kanne	VL	16,47 m ³ /s (Q ₂₀)	T ₁₀	17,54 m ³ /s (Q ₁₀₀)	T ₁₀₀		T ₁₀₀₀	Informatie uitwisseling binnen het Interreg project AQUADRA één model gebruikt
Exhaure d'Ans / Beek (*)	WL	VL		T ₁₀		T ₁₀₀		T ₁₀₀₀	Geen meetstation
Berwinne / Berwijn (*)	WL / Dalhem station DGO3	VL	60,05 m ³ /s (Q ₂₀)	T ₁₀	105,82 m ³ /s (Q ₁₀₀)	T ₁₀₀		T ₁₀₀₀	Informatie uitwisseling binnen het Interreg project AQUADRA één model gebruikt
Biek (Zijrivier Voer) / De Beek (zijrivier Voer)	WL	VL		T ₁₀		T ₁₀₀		T ₁₀₀₀	Geen meetstation
Meuse / Maas	WL / Lixhe – station SETHY	NL	2726 m ³ /s (Q ₂₀)	2260 m ³ /s (Q ₁₀)	3115 m ³ /s (Q ₁₀₀)	3110 m ³ /s (Q ₁₀₀)	4060 m ³ /s (Q ₁₀₀ +30%)	3900 m ³ /s (Q ₁₀₀)	Interreg AMICE
Gueule / Geul	WL / Sippenaeken station DGO3	NL / Cottessen	39,10 m ³ /s (Q ₂₀)	22,90 m ³ /s (Q ₁₀)	57,89 m ³ /s (Q ₁₀₀)	53,90 m ³ /s (Q ₁₀₀)	92,43 m ³ /s (Q ₁₀₀₀)	107,1 m ³ /s (Q ₁₀₀₀)	Informatie uitwisseling binnen het Interreg project AQUADRA één model gebruikt
Gemeenschappelijke Maas / Grensmaas	VL	NL / Borgharen	2260 m ³ /s (Q ₁₀)	2260 m ³ /s (Q ₁₀)	3110 m ³ /s (Q ₁₀₀)	3110 m ³ /s (Q ₁₀₀)	3900 m ³ /s (Q ₁₀₀₀)	3900 m ³ /s (Q ₁₀₀₀)	Informatie uitwisseling binnen Vlaams Nederlandse Bilaterale Maascommissie één model gebruikt
Voer (*)	VL	NL	T ₁₀	T ₁₀	T ₁₀₀	T ₁₀₀	T ₁₀₀₀	T ₁₀₀₀	Informatie uitwisseling binnen het Interreg project AQUADRA één model gebruikt
Jeker (*)	VL	NL	T ₁₀	T ₁₀	T ₁₀₀	T ₁₀₀	T ₁₀₀₀	T ₁₀₀₀	Informatie uitwisseling binnen het Interreg project AQUADRA één model gebruikt
Witbeek / Thomerbeek (*)	VL WIT012B (boundary node tiré du modèle)	NL	1,27 m ³ /s (Q ₁₀)	1,27 m ³ /s (Q ₁₀)	1,42 m ³ /s (Q ₁₀₀)	1,42 m ³ /s (Q ₁₀₀)	1,55 m ³ /s (Q ₁₀₀₀)	1,55 m ³ /s (Q ₁₀₀₀)	Afstemming op basis van afvoergegevens
Dommel (*)	VL	NL	T ₁₀	T ₁₀	T ₁₀₀	T ₁₀₀	T ₁₀₀₀	T ₁₀₀₀	Afstemming kaartbeeld
Mark / Boven Mark (*)	VL	NL	T ₁₀	T ₁₀	T ₁₀₀	T ₁₀₀	T ₁₀₀₀	T ₁₀₀₀	Afstemming kaartbeeld
Weerijbeek / Aa ou Weerij (*)	VL	NL	T ₁₀	T ₁₀	T ₁₀₀	T ₁₀₀	T ₁₀₀₀	T ₁₀₀₀	Afstemming kaartbeeld

Figuur 17: internationale data-uitwisseling overstromingsrisico's van Frankrijk, Wallonië, Vlaanderen en Nederland (Bron: IMC, 2015-A, p. 24-25).

Het concreet afstemmen van deze verplichtingen is een van de belangrijkste taken van de IMC. De internationale afstemming bij de uitvoering van de ROR verloopt in verschillende stappen en dient aan drie duidelijke eisen te voldoen:

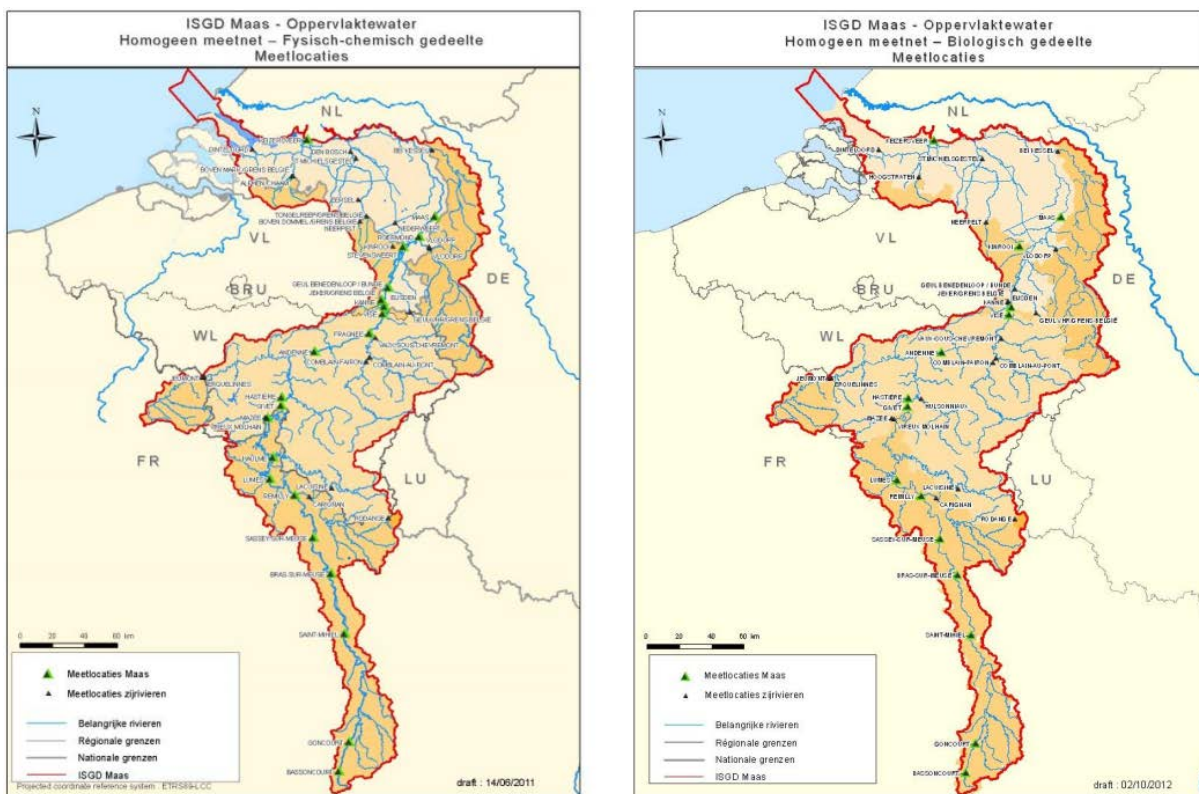
- Door relevante informatie uit te wisselen bij de uitwerking van de voorlopige beoordeling van de overstromingsrisico's;
- Door vooraf informatie uit te wisselen voor de opmaak van kaarten in verband met overstromingsgevaar en -risico's;
- Door af te stemmen bij het opstellen van het overstromingsrisicobeheerplan.

De technische multilaterale afstemming vond plaats in de werkgroep Hydrologie / Hoogwater (HH) om ter goedkeuring voorgelegd te worden aan de Plenaire vergadering (IMC, 2015-A). De plenaire vergadering is de enige instantie die bevoegd is de door werkgroepen voorgelegde documenten goed te keuren (Ibid.). Daarna stellen partijen in de IMC aan de hand van deze gegevens een aantal maatregelen op om de gemaakte afspraken na te komen.

Het document laat zien dat de IMC een belangrijke institutie is om de internationale samenwerking te bevorderen (Schreurs, persoonlijke communicatie, 2017). Door de overleggen die plaatsvinden worden landen gedwongen om met elkaar te gaan praten en bekijken hoe men grensoverschrijdende problemen kan aanpakken.

Coördineren KRW-doelstellingen: homogeen meetnetwerk waterkwaliteit

Waar het vorige document de rol van de IMC met betrekking tot de toepassing van de ROR liet zien, is dit document een toepassing van de KRW-doelstellingen. Want naast het coördineren van de ROR is het coördineren van de KRW-doelstellingen ook een van de belangrijkste taken van de IMC (van Eerd et al., 2014). De KRW-doelstellingen hebben betrekking op de kwaliteit van het water van de Maas en haar zijrivieren (Wiering & Verwijmeren, 2012). Om dit in het Maasstroomgebied te kunnen controleren en handhaven heeft de IMC in de Maas en haar belangrijkste zijrivieren een homogeen meetnetwerk (HMN) opgezet (IMC, 2015-B). Door middel van het HMN is men in staat om de chemische-, fysisch-chemische- en biologische oppervlaktewaterkwaliteit te kunnen meten, op in totaal 38 monitoringslocaties (Ibid.). Deze locaties zijn weergegeven in figuur 18.

Figuur 18: overzicht van HMN's in het Maasstroomgebied (Bron: IMC, 2015-B).

De resultaten van de HMN laten voor de periode 1998-2013 een positieve ontwikkeling van de waterkwaliteit van de Maas en haar zijrivieren zien (IMC, 2015-B). De concentraties van vervuild afvalwater en nutriënten vertoonden een duidelijke afname (Ibid.). Dit is wederom een voorbeeld van de rol die de IMC vervuld bij het coördineren van de (in dit geval) KRW-doelstellingen voor de lidstaten. Door middel van het opstellen van de HMN's heeft de IMC een stimulerende rol gehad met betrekking tot het schoner krijgen van de rivier, en dus het behalen van de Europese KRW-doelstellingen voor de betrokken landen in het Maasstroomgebied.

Bilateraal overleg: de Vlaams-Nederlandse bilaterale Maascommissie

In het Maasstroomgebied zijn er, naast de nationale en internationale partijen, ook een aantal bi- en trilaterale overleggen. Deze overleggen zijn er om het tactisch-strategische karakter van de IMC in de praktijk handen en voeten te geven (Duijsings & Savelkoul, persoonlijke communicatie, 2017). In deze paragraaf zal een voorbeeld van een bilateraal overlegplatform kort worden toegelicht, namelijk de Vlaams-Nederlandse Bilaterale Maascommissie (VNBM).

De VNBM is een belangrijke bilateraal overleg in het Maasstroomgebied (Duijsings & Savelkoul, persoonlijke communicatie, 2017; van Steenbergen, persoonlijke communicatie, 2017; Maeghe, persoonlijke communicatie, 2017). Het bilaterale overleg vindt plaats tussen Vlaanderen en Nederland, met De Vlaamse Waterweg en Rijkswaterstaat als belangrijkste partijen in het overleg (Maeghe, persoonlijke communicatie, 2017). Het belangrijkste onderwerp is de Grensmaas. De Grensmaas is het gezamenlijke stuk Maas dat de grens vormt tussen België en Nederland. Daarnaast is ook de afvoer in zowel het Albertkanaal in Vlaanderen, als het Julianakanaal in Nederland een belangrijk punt op de agenda. De VNBM is hoog ambtelijk, en de vertegenwoordigde partijen komen een aantal keer per jaar bij elkaar voor een vergadering (Maeghe, persoonlijke communicatie, 2017; Molleman, persoonlijke communicatie, 2017).

In de IMC vindt overleg plaats, over grote beslissingen die gelden voor het hele stroomgebied. In bi- en trilaterale commissies (zoals de VNBM) kan men meer op lokaal/regionaal niveau samenwerken. Deze overleggen zijn gespecialiseerd op stukken in het Maasstroomgebied waar de bilaterale commissie betrekking op heeft, zoals bijvoorbeeld de Grensmaas in het geval van de VNBM (Duijsings & Savelkoul, persoonlijke communicatie, 2017). In bi- en trilaterale overleggen worden dus andere thema's besproken dan in de IMC. In het geval van de VNBM is de dijkverhoging aan Nederlandse en Vlaamse kant een toepasselijk voorbeeld. Beide landen zullen afstemming met elkaar moeten vinden over hoe de dijken zo goed mogelijk geplaatst kunnen worden. Dat kan efficiënter en constructiever in een bilateraal overleg tussen Nederland en Vlaanderen, dan dat dit thema in de IMC besproken zou worden met landen waar deze afstemming niet op van toepassing is.

De IMC vindt het belangrijk dat grensoverschrijdende vraagstukken tussen actoren eerst door de actoren zelf moeten worden besproken, voordat men de hulp van een hogere organisatie zoals de IMC inschakelt (Schreurs, persoonlijke communicatie, 2017). Binnen de IMC wordt dit het subsidiariteitsbeginsel genoemd. Het subsidiariteitsbeginsel is een van de uitgangspunten van de IMC (Ibid.). Het subsidiariteitsbeginsel werkt ook de andere kant op. Om de tactisch-strategische besluiten van de IMC namelijk in de praktijk operationeel te maken is er een dergelijk overlegforum zoals de VNBM nodig (Duijsings & Savelkoul, persoonlijke communicatie, 2017).

Door de constructieve overleggen, en het feit dat er door de VNBM concreet zaken worden opgesteld, is de VNBM een van de succesvollere bilaterale overleggen in het Maasstroomgebied. Het is daarmee een voorbeeld voor andere bilaterale overleggen, zowel in het Maasstroomgebied als daarbuiten (van Steenbergen, persoonlijke communicatie, 2017). Naast de VNBM zijn er in het Maasstroomgebied nog bilaterale overleggen tussen Nederland en Duitsland, Wallonië en Frankrijk en een trilateraal overleg tussen Nederland, Vlaanderen en Wallonië (Maeghe, persoonlijke communicatie, 2017).

4.1.6. De Europese Unie

De Europese Unie is een belangrijke stimulator van de internationale samenwerking (Duijsings & Savelkoul, persoonlijke communicatie, 2017; Schreurs, persoonlijke communicatie, 2017). De relevantie van de EU komt voort uit het feit dat ze kaders en richtlijnen scheppen voor elke EU-lidstaat. De landen in het Maasstroomgebied moeten vóór een bepaalde periode aan deze wetten en kaders voldoen (Liefveld et al., 2007; van Ast, 2001). Om daar beter en sneller aan te kunnen voldoen is het voor de landen efficiënter om met elkaar samen te werken (Duijsings & Savelkoul, persoonlijke communicatie, 2017).

Ook is de EU een initiatiefnemer van zogenaamde Interreg-projecten. Dit zijn projecten die onder andere door de EU gefinancierd worden, en waar landen uit een bepaald stroomgebied, of tussen meerdere stroomgebieden samenwerken op een actueel onderwerp (van Eerd et al., 2014). De EU is dus een belangrijke stimulator van de internationale samenwerking in het watermanagement, en daarmee een relevante institutie voor de internationale samenwerking in het Maasstroomgebied.

Verder hebben andere Europese organisaties zoals bijvoorbeeld EURegio's ten aanzien van de internationale samenwerking in het Maasstroomgebied geen invloed (Duijsings & Savelkoul, persoonlijke communicatie, 2017; van Steenbergen, persoonlijke communicatie, 2017; Maeghe, persoonlijke communicatie, 2017; Dierickx, persoonlijke communicatie, 2017). De (Europese) stimulans voor internationale samenwerking is dus voornamelijk afkomstig van de EU, met de verschillende kaders en richtlijnen die zij voor het watermanagement hebben ingevoerd.

4.1.7. Informele actoren

Naast formele instituties, zijn er nog een aantal overige actoren in het Maasstroomgebied te onderscheiden, met een informeel karakter.

Zo is er bijvoorbeeld in Nederland sprake van burgerinitiatieven en volksraadpleging (van Steenbergen, persoonlijke communicatie, 2017; Molleman, persoonlijke communicatie, 2017). Beslissingen die bijvoorbeeld de provincie neemt, moeten eerst overlegd worden met dorpsraden van de desbetreffende gemeentes. Alhoewel er in Vlaanderen en Wallonië minder sprake is van burgerinitiatieven (van Steenbergen, persoonlijke communicatie, 2017), zijn er in Vlaanderen en Wallonië wel manieren om de burgerbelangen te behartigen (Molleman, persoonlijke communicatie, 2017). Waar in Vlaanderen erg veel belangenorganisaties zijn die voor de burgers omkomen, werkt men in Wallonië met zogenaamde 'contrats de rivières' om de burgerbelangen te behartigen (Ibid.). Deze initiatieven laten zien dat er binnen het spectrum van internationale samenwerking, een bottom-up benadering in de aanpak van problemen wordt gehanteerd, in plaats van een top-down benadering (Duijsings & Savelkoul, persoonlijke communicatie, 2017; Molleman, persoonlijke communicatie, 2017; van Steenbergen, persoonlijke communicatie, 2017). Draagvlak vanuit de bewoners en andere belanghebbenden is belangrijk binnen het (internationale) watermanagement, waaronder dus ook het Maasstroomgebied.

4.1.8. Subconclusie

In het Maasstroomgebied zijn veel organisaties, instituties en belanghebbenden betrokken. Nationaal gezien zijn ministeries, rivierbeheerders en overheidsinstellingen de belangrijkste actoren voor de internationale samenwerking. Maar ook natuurorganisaties, stakeholders en andere belanghebbenden zoals bijvoorbeeld burgers zijn betrokken actoren. De belangrijkste rivierbeheerders per land/gewest zijn Rijkswaterstaat in Nederland, N.V. de Vlaamse waterweg, SPW Wallonië en het DREAL in Frankrijk.

De IMC is een belangrijke organisatie voor de internationale samenwerking aangezien hier belangrijke thema's voor het Maasstroomgebied worden besproken. De IMC is een samenwerkingsverband tussen alle betrokken landen in het Maasstroomgebied. De IMC is de belangrijkste stimulator van de internationale samenwerking op stroomgebiedsniveau, en heeft ervoor gezorgd dat de samenwerking vanaf de oprichting tot het heden is geïntensiveerd, met zichtbare resultaten. Daarnaast wordt er ook op bilateraal niveau samengewerkt. Deze samenwerkingsverbanden zijn (naast het bestaan van de IMC) ook van belang. Een voorbeeld van een bekend bilateraal samenwerkingsverband in het Maasstroomgebied is de VNBM.

4.2. Spelregels

Elk land in het Maasstroomgebied heeft haar eigen nationale wetgeving. Deze nationale wetgevingen zijn vaak leidend voor het beleid wat er aan nationale kant wordt opgesteld. Uit de interviews valt af te leiden dat de regelgeving in Nederland strenger is dan in Vlaanderen, Wallonië en Frankrijk.

4.2.1. Rol nationale wet- en regelgeving marginaal

Voor de internationale samenwerking is het belangrijk om vast te stellen in hoeverre de nationale wetgeving van invloed kan zijn op de samenwerking. Voorbeelden van nationale wetgeving uit Nederland zijn bijvoorbeeld een aantal toetsingen zoals onder andere de watertoets of een milieueffectenrapportage (MER). Ook het Deltaprogramma is een programma dat enkel geldt aan Nederlandse zijde. Dit zijn voorbeelden van nationale kaders binnen de wet- en regelgeving aan Nederlandse zijde die niet gelden aan zowel Vlaamse, Waalse als Franse zijde.

Het ministerie in Nederland wil bijvoorbeeld, vanwege het deltaprogramma, dat Rijkswaterstaat op zo veel mogelijk plekken in Nederland de dijken verhoogt (Duijsings & Savelkoul, persoonlijke communicatie, 2017). Maar in bijvoorbeeld de Grensmaas kan dit directe gevolgen hebben voor Vlaanderen. Hierdoor dient er dus met Vlaanderen overlegd te worden over hoe dit het beste met elkaar valt in te passen (Ibid.). De nationale wetgeving is iets waar nationale actoren niet omheen kunnen. Maar daar ligt in feite ook het belang van internationaal overleg. Want landen moeten ondanks tegenstrijdige nationale wetgeving, elkaar toch tegemoet komen zodat de toepassing niet tegenstrijdig of conflicterend wordt (Schreurs, persoonlijke communicatie, 2017; Duijsings & Savelkoul, persoonlijke communicatie, 2017). Voor de internationale samenwerking wordt de nationale wetgeving door de respondenten daardoor niet als relevant ervaren. Voor de internationale samenwerking wordt de Europese wetgeving als leidend ervaren (Schreurs, persoonlijke communicatie, 2017).

4.2.2. Europese wetgeving leidend bij de samenwerking in het Maasstroomgebied

De belangrijkste wet- en regelgeving die toepassing is op het Maasstroomgebied is de Europese wetgeving (Maeghe, persoonlijke communicatie, 2017). De uniforme Europese wetgeving heeft ervoor gezorgd dat de samenwerking in het Maasstroomgebied is geïntensiveerd (Schreurs, persoonlijke communicatie, 2017). De EU heeft onder andere met de invoering van twee belangrijke richtlijnen de internationale samenwerking geïntensiveerd. Deze zijn in de vorige paragrafen al naar voren gekomen, en zullen hieronder nogmaals toegelicht worden. De belangrijkste kaders die de EU heeft ingevoerd zijn de Kaderrichtlijn water (KRW) en richtlijn is de richtlijn overstromingsrisico's (ROR).

Kaderrichtlijn water

De KRW is een ambitieus stuk milieuwetgeving, die is opgesteld door de EU. Het verplicht de lidstaten namelijk het nationale beleid met betrekking tot watermanagement te herzien (Lieverink, Wiering & Uitenboogaart, 2012). De richtlijn, afkomstig uit 2000, verplichtte de Europese lidstaten om vanaf 2015 een goede waterkwaliteit- en -kwantiteitshuishouding te hebben. Dat zijn activiteiten die als doel hebben om het grond- en oppervlaktewater zo goed mogelijk te beheren (Schreurs, persoonlijke communicatie, 2017). Aangezien de meeste stroomgebieden door meerdere EU lidstaten lopen, betekende deze richtlijn dat landen voor het eerst meer genoodzaakt waren om met elkaar te overleggen, om op stroomgebiedsniveau een goede waterhuishouding te kunnen handhaven (Lieverink et al., 2012). Vanaf de invoering van de KRW is de richtlijn continu aangepast en vormt het een van de belangrijkste wettelijke kaders in het internationale watermanagement.

Richtlijn overstromingsrisico's

Het doel van de ROR is dat landen in een stroomgebied gezamenlijk de overstromingsrisico's in kaart brengen en maatregelen treffen om de gevolgen van overstromingen te verkleinen. De landen stellen daarvoor stroomgebiedbeheerplannen op. Deze zijn vergelijkbaar met de stroomgebiedbeheerplannen van de KRW (Maeghe, persoonlijke communicatie, 2017). De landen in het Maasstroomgebied werken ook samen bij het vergroten van kennis over hoogwater. Een voorbeeld is de Nederlands-Belgische verkenning van de gevolgen van extreme afvoeren op de Maas. De landen wisselen kennis en ervaringen uit bij de voorbereiding en uitvoering van projecten voor hoogwaterbescherming (Liefveld et al., 2007). Zoals de documentanalyse aantoonde worden nationale beheerplannen internationaal besproken in de IMC. Aan de hand van de nationale beheerplannen wordt er voor het Maasstroomgebied één stroomgebiedsbeheerplan opgesteld. Door de ROR worden de landen in het Maasstroomgebied gestimuleerd om op het niveau van het stroomgebied overstromingsrisico's in kaart te brengen en deze risico's te verkleinen.

Door de EU-kaders is het internationale overleg in het Maasstroomgebied intensiever en serieuzer geworden (Schreurs, persoonlijke communicatie, 2017). Aangezien het voor elke lidstaat van wezenlijk belang is dat de KRW-doelstellingen worden gehaald, en ook voldaan wordt aan de overstromingsrichtlijn. Het verdrag van Helsinki heeft dus in eerste instantie de partijen aan tafel gebracht, en de Europese richtlijnen hebben voor een serieus internationaal overleg gezorgd. De EU vindt het belangrijk dat er internationale afstemming heeft plaatsgevonden bij het voldoen aan beide richtlijnen (Schreurs, persoonlijke communicatie, 2017). De afstemming moet daarbij ook aantoonbaar zijn. Dat is een belangrijke taak van de IMC (Ibid.). Zoals de documentanalyse aantoonde stimuleert en controleert de IMC de internationale handhaving van de Europese richtlijnen. Door de kaders van de EU heeft de IMC dus een belangrijke rol gekregen voor het controleren en coördineren van de samenwerking Maasstroomgebied.

4.2.3. Projecten

In het Maasstroomgebied zijn ook projecten geweest. Bekende projecten in het Maasstroomgebied zijn bijvoorbeeld *Adaptation of the Meuse to the Impacts of Climate Evolutions (AMICE)* en *Flood-Wise*. Beide projecten zijn voorbeelden van (door de EU geïnitieerde) Interreg-projecten. Waar *Flood-Wise* een project was voor meerdere rivierstroomgebieden, was *AMICE* een project binnen het Maasstroomgebied zelf (van Eerd et al., 2014). Deze zal daarom kort toegelicht worden.

AMICE was een Interreg-project waar men de kennis met betrekking tot klimaatverandering voor het Maasstroomgebied wilde vergroten (van Eerd et al., 2014). Frankrijk, en meer specifiek het EPAMA, was hierin de initiatiefnemer. De IMC organiseerde de bijeenkomsten en fungeerde als monitor voor het project. Het doel van dit project was om een gezamenlijke definiëring van een strategie voor de impact van klimaatverandering op te stellen (van Eerd et al., 2014). Hierbij hebben verschillende actoren samengewerkt en inzicht gegeven over hun eigen benadering van het klimaatprobleem (Molleman, persoonlijke communicatie, 2017; van Steenberg, persoonlijke communicatie, 2017). Het resultaat van dit project is dat de mogelijke gevolgen van klimaatverandering voor het stroomgebied een stuk concreter zijn geworden (van Eerd et al., 2014). Enerzijds zijn er bijvoorbeeld regio's die kwetsbaar zijn voor droogtes (laag water), wat gevolgen heeft voor de bevaarbaarheid en de drinkwatervoorziening. Anderzijds zijn er regio's in het stroomgebied die kwetsbaar zijn voor overstromingen (Ibid.). Een concreet resultaat van deze bepalingen is dat modelleersystemen nu op elkaar zijn aangesloten en dat er een gezamenlijk systeem voor het stroomgebied is opgericht. Een ander belangrijk resultaat is dat het mutueel begrip is ontstaan voor het aanpakken van een dergelijk probleem als het klimaatprobleem (Ibid.). Voor internationale samenwerking op de lange termijn kan dit een stimulans zijn.

Het bewust worden van het klimaatprobleem en de inzichten die deze bewustwording hebben opgeleverd, zijn van invloed op de vooruitgang van de internationale samenwerking in het Maasstroomgebied. Want ondanks het feit dat de samenwerking steeds intensiever wordt, zijn er ook nog steeds verschillende (nationale) belangen. Desalniettemin heeft het project relevante resultaten opgeleverd en het gevoel om samen naar een oplossing voor het klimaatprobleem te kijken vergroot (Duijsings & Savelkoul, persoonlijke communicatie, 2017). Door het succes van het AMICE-project is men nu aan het kijken om een soortgelijk project op te zetten, gespecialiseerd op het laagwaterprobleem (Dierickx, persoonlijke communicatie, 2017). Dit laagwaterprobleem is namelijk vooral voor de hoger gelegen gebieden een probleem. Vooral in Wallonië kan dit grote consequenties hebben, zoals bijvoorbeeld problemen in de scheepvaart, drinkwaterproblematiek en een gebrek aan koelwater in de kerncentrale van Tihange (Dierickx, persoonlijke communicatie, 2017; Molleman, persoonlijke communicatie, 2017).

4.2.4. Subconclusie

Op het gebied van spelregels zijn er verschillen in nationale wetgeving, die met elkaar kunnen conflicteren. Echter zijn de verschillen ook een reden om internationaal te overleggen, en te kijken hoe ondanks de verschillen er toch een goede afstemming plaats kan vinden. Hiervoor zijn de richtlijnen van de EU een goede stimulans. Door deze, voor de lidstaten uniforme, wetgeving kan er op een efficiëntere manier met elkaar worden samengewerkt. Ook is de Europese wetgeving een stimulans voor de samenwerking, met een belangrijke rol voor de IMC. De Europese regelgeving wordt door de actoren als leidend ervaren, aangezien deze voor alle EU lidstaten bindend zijn. Internationale afstemming is hiervoor belangrijk, en dit wordt ook vanuit de EU wordt verplicht.

Naast wet- en regelgeving zijn er in het Maasstroomgebied ook gezamenlijke projecten geweest waar op het stroomgebiedsniveau internationaal is samengewerkt. Specifiek voor het Maasstroomgebied is AMICE een van de belangrijkste voorbeelden van gezamenlijke projecten. De effecten en impact van klimaatverandering voor het Maasstroomgebied stond centraal in het AMICE-project. Belangrijke resultaten van dit project zijn nieuwe inzichten voor het internationaal benaderen van problemen door klimaatverandering, en een mutueel begrip tussen de betrokken partijen. De resultaten van dit project zijn daarmee een stimulans geweest voor het intensiveren van de internationale samenwerking in het Maasstroomgebied.

4.3. Discoursen in het Maasstroomgebied

In deze paragraaf zal de invloed van bepaalde discoursen binnen de internationale samenwerking in het Maasstroomgebied worden besproken. De nationale discoursen kunnen invloed hebben op de internationale samenwerking.

4.3.1. Verschillen in ideeën en visies

In het Maasstroomgebied bestaan er verschillen in ideeën en visies. Dit komt vooral doordat de impact van verschillende soorten waterproblematiek anders is voor de verschillende landen. Een belangrijk te onderscheiden verschil is bijvoorbeeld dat Vlaanderen, maar vooral Wallonië veel meer belang hebben bij het aanpakken van de laagwaterproblematiek. In tegenstelling tot bijvoorbeeld Nederland en Frankrijk waar men juist overstromingsrisico's als de grootste uitdaging ziet (Molleman, persoonlijke communicatie, 2017; Schreurs, persoonlijke communicatie, 2017). Laagwaterproblematiek kan in Wallonië voor een aantal problemen zorgen. Zo zijn Wallonië en regio Brussel afhankelijk van de drinkwatervoorziening van de Maas (Dierickx, persoonlijke communicatie, 2017). Echter kan in Nederland de hoogwaterproblematiek weer voor problemen zorgen. De lage ligging van het landschap maakt Nederland kwetsbaar voor hoogwaterproblematiek (Molleman, persoonlijke communicatie, 2017). Om een goede afstemming met elkaar te vinden over wat er nu precies in de Maas moet gebeuren is internationale samenwerking belangrijk. Door de internationale toepassing van de KRW en de ROR, worden de inzichten en belangen van elk land voor elkaar duidelijk (van Eerd et al., 2014). Eventueel conflicterende visies of ideeën kunnen daarmee internationaal worden besproken.

4.3.2. Cultuurverschillen

Verder is er voor de internationale samenwerking nog een belangrijk discours te onderscheiden, namelijk de culturele verschillen. De respondenten geven aan dat de cultuurverschillen in het Maasstroomgebied groot zijn, en invloed hebben op de samenwerking. Inhoudelijk gezien zitten deze verschillen hem vooral in de manier van werken. In Nederland is in hoge mate sprake van een technocratie, en probeert men vooral pragmatisch aan een oplossing te werken. België en vooral Frankrijk een stuk hiërarchischer, en is het vooral belangrijk welke personen betrokken zijn bij de besluitvorming en voor welke organisatie deze werken (Molleman, persoonlijke communicatie, 2017; Schreurs, persoonlijke communicatie, 2017). Daarbij zit ook een verschil dat men in Nederland een stuk informeler is ten opzichte van elkaar in tegenstelling tot ook weer België en Frankrijk waar men elkaar met meer respect behandelt, en minder direct is.

Verder is een informeler verschil dat er in het Maasstroomgebied sprake is van een scheiding tussen een Romaanse cultuur (Frankrijk, Wallonië) en een Germaanse cultuur (Nederland, Vlaanderen; van Steenberg, persoonlijke communicatie, 2017). Dit leidt in de informelere contacten ook tot verschillen, waar men in Nederland bij wijze van spreken in broodje kaas kan halen in de kantine, wordt er in Frankrijk een diner geregeld (Duijsings & Savelkoul, persoonlijke communicatie, 2017). Deze culturele verschillen zijn belangrijk om in acht te nemen met betrekking tot de internationale samenwerking. Men moet in de internationale samenwerking beseffen met welke mensen uit welk land ze in gesprek zijn. Want als er geen wederzijds respect is voor elkaars cultuur of gebruiken kan het een negatief effect hebben voor de samenwerking (Ibid.). Het is dus belangrijk om elkaars cultuur te begrijpen en te respecteren. In hoeverre deze verschillen een barrière of mogelijkheid vormen zal nader worden toegelicht in de deelvraag over barrières en mogelijkheden.

4.3.1. Subconclusie

Niet alle aspecten van de literatuur met betrekking tot discourses zijn naar voren gekomen in het onderzoek. Een aspect wat wel naar voren kwam zijn de verschillen in (nationale) ideeën en plannen. Dit komt doordat de impact van verschillende soorten waterproblematiek anders is voor de verschillende landen en gewesten in het stroomgebied. In Wallonië is bijvoorbeeld de laagwaterproblematiek een groter probleem dan overstromingsrisico's, terwijl dit in Nederland andersom is. Er bestaan dus verschillen in ideeën in het Maasstroomgebied, en die kunnen soms met elkaar conflicteren. Hierin schuilt de relevantie van internationale samenwerking, om ondanks de verschillende visies van landen en gewesten toch tot gezamenlijke oplossingen te komen.

Een ander aspect, wat niet uit de literatuur is onderscheiden, maar wel duidelijk naar voren kwam, zijn de cultuurverschillen. In het Maasstroomgebied is namelijk sprake van zichtbare cultuurverschillen, die met name voortkomen verschillen tussen de Germaanse en Romaanse cultuur. De scheidslijn tussen de Romaanse en Germaanse cultuur loopt midden door het Maasstroomgebied. Dit is dus terug te zien aan een aantal culturele verschillen tussen de betrokken landen.

4.4. Deelvraag 4: hulpmiddelen

Zoals uit de literatuur blijkt zijn de belangrijke aspecten binnen deze dimensie volgens Verwijmeren en Wiering (2007) financiële mogelijkheden, kennis en politieke invloed. Waar de financiële mogelijkheden en kennis in deze deelvraag volgens de respondenten de belangrijkste aspecten waren zullen deze worden toegelicht en besproken.

4.4.1. Financiële mogelijkheden

De financiële huishouding is binnen de verschillende landen in het Maasstroomgebied op een andere manier verdeeld. Iedereen heeft een bepaalde financiële capaciteit tot haar beschikking, en die wordt in elk land op een andere manier bepaald.

Nederland heeft een nationaal fonds voor watermanagement: het Deltafonds. Tot en met 2028 is in dit fonds ruim € 1 miljard per jaar aan rijksgeld beschikbaar voor investeringen in waterveiligheid, waterkwaliteit en zoetwatervoorziening. Ook waterschappen, gemeenten, provincies en drinkwaterbedrijven dragen bij aan het watermanagement met hun eigen budget (Rijksoverheid, 2016). Dit bedrag is op nationaal niveau, en dus niet alleen van toepassing voor het Maasstroomgebied. Desalniettemin zijn in Nederland de financiën voor het watermanagement in het Maasstroomgebied nooit een probleem (Schreurs, persoonlijke communicatie, 2017). In Nederland is er altijd genoeg geld voor watermanagement beschikbaar, aangezien in Nederland het watermanagement op een hoog voetstuk wordt geplaatst. Bijvoorbeeld bij Rijkswaterstaat, dient men over de lange termijn een plan op te stellen en aan de hand daarvan krijgt men een bepaald budget ter beschikking (Duijsings & Savelkoul, persoonlijke communicatie, 2017). Het probleem in Nederland is dus niet óf men genoeg geld heeft, maar in hoeverre ze met het beschikbare budget haar pretenties waar kunnen maken.

In tegenstelling tot Nederland krijgt men in Vlaanderen, zoals onder andere bij de Vlaamse Waterweg N.V., per jaar een budget ter beschikking gesteld waarmee het beleid kan worden opgesteld en uitgevoerd (van Steenberg, persoonlijke communicatie, 2017; Maeghe, persoonlijke communicatie, 2017). Dit geeft enerzijds duidelijkheid en vrijheid, maar anderzijds is het minder eenvoudig om extra budget erbij te krijgen dan bijvoorbeeld in Nederland (van Steenberg, persoonlijke communicatie, 2017). De Vlaamse Waterweg N.V. kan per jaar ongeveer 1,2 miljoen euro besteden aan het grensmaasproject (Ibid.). De financiële armslag van de Vlamingen is daarmee lager dan die in Nederland (Molleman, persoonlijke communicatie, 2017). Desalniettemin heeft Vlaanderen de financiële huishouding op orde, zodanig dat het niet in de financiële problemen komt (Schreurs, persoonlijke communicatie, 2017).

Wallonië kampt op nationaal niveau met financiële problemen, en het is daarbij logisch dat de geldkraan niet volledig open kan ten aanzien van het watermanagement (Dierickx, persoonlijke communicatie, 2017; Schreurs, persoonlijke communicatie, 2017). De instituties, zoals SPW, zijn daarbij volledig afhankelijk van de Waalse regering in Namen (Molleman, persoonlijke communicatie, 2017). Aan de andere kant, omdat men in Wallonië bijna het gehele watermanagement in één institutie zit (SPW), kan men wel het gehele budget besteden aan de thema's die voor een bepaald moment belangrijk zijn (Dierickx, persoonlijke communicatie, 2017), zoals bijvoorbeeld de laagwaterproblematiek.

Net als in Wallonië kent men in Frankrijk op nationaal niveau financiële problemen, waardoor ook net als in Wallonië voor het watermanagement de hand op de knip zit (Molleman, persoonlijke communicatie, 2017; Schreurs, persoonlijke communicatie, 2017). In Frankrijk wordt het budget verdeeld over meerdere instituties, dus de verschillende instituties hebben niet allemaal even veel te besteden (Dierickx, persoonlijke communicatie, 2017). Echter is het ook een kwestie van urgentie.

Mocht er op een bepaald moment een probleem zijn in Frankrijk met betrekking tot watermanagement, zal er altijd genoeg geld vrij worden gemaakt (Schreurs, persoonlijke communicatie, 2017).

4.4.2. Kennisniveau

Volgens de respondenten beschikken de actoren in het Maasstroomgebied allemaal over een bepaald (wetenschappelijk) kennisniveau om constructief bij te kunnen dragen aan de internationale samenwerking (Molleman, persoonlijke communicatie, 2017). Er is daarmee geen sprake dat er niet met actoren samen gewerkt kan worden vanwege hun intellectuele onkunde (Duijsings & Savelkoul, persoonlijke communicatie, 2017).

In Nederland staat het watermanagement sinds jaar en dag op een hoog voetstuk, omdat waterproblematiek een significante invloed kan hebben op het algemene beeld in Nederland (Schreurs, persoonlijke communicatie, 2017). Zo kent Nederland bijvoorbeeld al 200 jaar Rijkswaterstaat. Hiermee heeft Nederland de neiging het kennisniveau van andere betrokken landen in het Maasstroomgebied verkeerd in te schatten, (Molleman, persoonlijke communicatie, 2017; Schreurs, persoonlijke communicatie, 2017), terwijl zowel Vlaanderen, Wallonië als Frankrijk zeer hoogwaardige diensten tot hun beschikking hebben (Molleman, persoonlijke communicatie, 2017). Het probleem in België, zowel voor Vlaanderen als voor Wallonië, is dat het watermanagement door de centrale federale regering in België is doorgeschoven naar de gewesten in begin jaren '90. Hierdoor moesten de Vlaamse en Waalse instituties een enorme inhaalslag maken ten opzichte van de Nederlandse en Franse waterdiensten (Schreurs, persoonlijke communicatie, 2017). Deze inhaalslag is in Vlaanderen voor een deel al goed gelukt, maar in Wallonië kampt men nog steeds met een capaciteitsprobleem (Schreurs, persoonlijke communicatie, 2017; Dierickx, persoonlijke communicatie, 2017). Maar ondanks de hiervoor genoemde achterstand in Vlaanderen en vooral Wallonië, doet men in België qua kennisniveau niet onder voor de collega's in Frankrijk en Nederland.

Ook zijn er in het Maasstroomgebied vaker kennis- en onderzoeksinstituten betrokken bij de internationale samenwerking, zoals bijvoorbeeld universiteiten (van Eerd et al., 2014; Maeghe, persoonlijke communicatie, 2017). Deze universiteiten waren in eerste instantie betrokken bij het AMICE-project (Ibid.). Hier vond een intensieve kennisoverdracht plaats tussen de universiteiten en de betrokken actoren. Aangezien dit door zowel de universiteiten als de betrokken actoren in het Maasstroomgebied succesvol werd ervaren, worden kennisinstituten zoals universiteiten steeds nauwer betrokken bij de samenwerking in het Maasstroomgebied (Maeghe, persoonlijke communicatie, 2017).

4.4.3. Subconclusie

Op het gebied van hulpmiddelen is vooral gekeken naar financiële mogelijkheden, kennisniveau en capaciteit. Op het gebied van financiën zijn er een aantal verschillen in het Maasstroomgebied, maar dit is vooral terug te redeneren naar de binnenlandse financiële situatie. Desalniettemin hebben de betrokken partijen altijd genoeg financiële middelen tot hun beschikking. Het kennisniveau in het Maasstroomgebied is hoog. Het feit dat veel experts aanschuiven bij internationale overleggen en ook kennisinstituten zoals universiteiten steeds vaker in de samenwerking worden betrokken, zorgt ervoor het kennisniveau wordt verhoogd. Verder kampen Vlaanderen en vooral Wallonië echter met een capaciteitsprobleem. Doordat het watermanagement in België in de jaren '90 naar de gewesten is uitbesteed, heeft men op dit gebied nog een inhaalslag te maken. Dit is daarmee een van de grotere problemen voor het watermanagement, vooral in Wallonië.

4.5. De barrières voor internationale samenwerking in het Maasstroomgebied.

Nu het beleidsarrangement van de internationale samenwerking in het Maasstroomgebied besproken is wordt er gekeken naar de factoren die in het theoretisch kader onderscheiden zijn, en invloed hebben op de internationale samenwerking. Mede op basis van de interviews en de antwoorden van de respondenten zullen in deze paragraaf de barrières voor internationale samenwerking worden besproken.

4.5.1. Taal, cultuur & communicatie

Taal & communicatie

Voor de samenwerking tussen Nederland, België en Frankrijk zijn de taalverschillen Nederlands-Frans. Voor de IMC, waar ook nog Duitsland en Luxemburg zijn vertegenwoordigd, is naast Nederlands en Frans ook Duits nog een officiële taal. Het grootste deel van het stroomgebied van de Maas is Franstalig, ongeveer 65 procent (Molleman, persoonlijke communicatie, 2017). Waar men zich in Nederland en Vlaanderen graag wil aanpassen en overleggen in het Engels zou willen hebben, hechten de Walen maar vooral de Fransen er veel waarde aan dat de voertaal in de IMC Frans blijft (Schreurs, persoonlijke communicatie, 2017; Molleman, persoonlijke communicatie, 2017; Duijsings & Savelkoul, persoonlijke communicatie, 2017). In de eerste plaats omdat Engels voor de Franstaligen een veel lastiger aan te leren taal is dan voor Nederlands- en Duitssprekenden. Maar ook omdat het Engelse jargon in Frankrijk op ambtelijk niveau (nog) niet is doorgedrongen tot ambtelijke teksten en bestanden, en men daardoor bang is voor verwarring of miscommunicatie (Schreurs, persoonlijke communicatie, 2017). De overleggen in de IMC zijn hierdoor altijd met tolken (Molleman, persoonlijke communicatie, 2017). Dit maakt de vrije communicatie een stuk ingewikkelder, en er bestaat ook nog een kans dat tolken het verkeerd vertalen of interpreteren. Sommige Nederlandse respondenten, zoals dhr. Molleman (persoonlijke communicatie, 2017) en dhr. Schreurs (persoonlijke communicatie, 2017), pleiten er daarom voor dat de voertaal in de IMC Frans zou behoren te zijn. De Nederlands- (en Duitstaligen) zullen zich daar dan aan moeten aanpassen. Men pleit voor Frans als voertaal in de IMC omdat het grootste gedeelte van het stroomgebied Franstalig is, en Frankrijk en Wallonië twee belangrijke partners zijn binnen het stroomgebied (Schreurs, persoonlijke communicatie, 2017).

Zoals hier beschreven wordt, is vooral op het grote internationale multilaterale niveau de taal een probleem. Want zoals uit de interviews blijkt met respondenten die deel uitmaken van de VNBM, is de samenwerking tussen Vlaanderen en Nederland zo intensief, omdat men dezelfde taal spreekt (Duijsings & Savelkoul, persoonlijke communicatie, 2017; van Steenberg, persoonlijke communicatie, 2017; Maeghe, persoonlijke communicatie, 2017). In Vlaanderen werken ze zelfs beter samen met de Nederlandse partners dan met de Waalse partners. Dus binnen één land leidt het taalverschil ertoe dat er nog beter wordt samengewerkt met de mensen in een ander land maar die wel dezelfde taal spreken.

Echter zijn de respondenten het wel unaniem met elkaar eens dat, ondanks de grote taalverschillen tussen Frans, Nederlands en Duits, er wel zo goed als mogelijk met elkaar samengewerkt wordt. Men probeert elkaar hierin dus wel te zoeken. Steeds meer Franstaligen proberen toch Engels te spreken (Schreurs, persoonlijke communicatie, 2017; Dierickx, persoonlijke communicatie, 2017), en Nederlandstaligen wordt geadviseerd een cursus Frans te volgen (Duijsings & Savelkoul, persoonlijke communicatie, 2017). De taal is een beperkende factor voor een optimale communicatie in het Maasstroomgebied en daardoor een barrière voor de internationale samenwerking.

Cultuur

De respondenten zijn het er unaniem over eens dat ook de cultuurverschillen in het stroomgebied groot zijn. Zoals eerder vermeld, is er in het Maasstroomgebied een duidelijke scheidslijn tussen de Romaanse en Germaanse culturen (van Steenberghe, persoonlijke communicatie, 2017). In deelvraag drie zijn een aantal van deze culturele verschillen besproken die van invloed zijn op de internationale samenwerking. Alhoewel de impact niet zo groot zal zijn als bij de taal, moet men zich realiseren dat er personen van diverse culturen aan de overlegtafel zitten. Hieraan zal men zich moet aanpassen tijdens het overleg (Duijsings & Savelkoul, persoonlijke communicatie, 2017).

De taalverschillen en de bijbehorende communicatieve problemen tezamen met de grote culturele verschillen in het stroomgebied maken van deze factor een barrière voor internationale samenwerking in het Maasstroomgebied.

4.5.2. Politiek & instituties

De tweede, maar ook laatste factor die als barrière gezien kan worden voor de internationale samenwerking in het Maasstroomgebied is de factor 'Politiek en instituties'. Zoals uit de operationalisatie in het theoretisch kader blijkt komt deze factor neer op belangenverschillen, schaalproblemen en verschillen in probleemframing. Waar de eerste twee door de respondenten weinig zijn benoemd, vormen belangenverschillen echter wel een belangrijke factor binnen de internationale samenwerking.

Binnen het stroomgebied hebben de verschillende landen hun eigen belangen. Zoals ook in de discours paragraaf is besproken, is hoogwaterproblematiek in Nederland, als meest benedenstrooms gelegen land, een urgenter issue dan bijvoorbeeld in Frankrijk of Wallonië. In Wallonië echter is het laagwaterprobleem weer een veel grotere uitdaging, omdat men door een lage waterstand in de problemen komt met de bevaarbaarheid. Daarnaast is men in Wallonië ook voor het drinkwater afhankelijk van de Maas (Dierickx, persoonlijke communicatie, 2017; Molleman, persoonlijke communicatie, 2017). Binnen kleine bilaterale overleggen kunnen deze belangenverschillen vaak besproken worden, aangezien het bilaterale overleg bedoeld is om met elkaar tot overeenstemming te komen (Molleman, persoonlijke communicatie, 2017). Anders werkt het bij de grotere multilaterale overleggen, zoals in de IMC. Het nadeel aan de IMC is, in tegenstelling tot tri en/of bilaterale overleggen zoals de VNBM, dat er geen bestuurlijke top op zit (Molleman, persoonlijke communicatie, 2017). Delegaties zijn afhankelijk van de departementen die zich er bestuurlijk mee bezig houden, en als die niet bereid zijn de belangen van andere partijen te onderkennen, eindigt de samenwerking in een patstelling (Molleman, persoonlijke communicatie, 2017; Schreurs, persoonlijke communicatie, 2017). Dit maakt kleinere overleggen in het Maasstroomgebied, zoals een VNBM, succesvoller en pragmatischer dan een multilateraal overlegplatform zoals de IMC. De belangenverschillen en politieke opzet is daarom een barrière voor de internationale samenwerking in het Maasstroomgebied.

Wat niet in de uit de literatuur voor deze factor naar voren is gekomen, maar wat wel speelt in het Maasstroomgebied, is de politiek-geografische situatie. Naast de belangenverschillen zit men in het Maasstroomgebied ook met een politiek-geografisch probleem. Als je kijkt naar de Rijncommissie is te zien dat Duitsland de grootste gemene deler is samen met Frankrijk (Schreurs, persoonlijke communicatie, 2017). In het Rijnstroomgebied zie je dan dat het sterkste, en belangrijkste gedeelte van de samenwerking is gecentreerd in het midden van het stroomgebied (Ibid.). In het Maasstroomgebied zitten de wat sterkere belangrijkere landen aan de uiteinden van het stroomgebied (Ibid.). Deze politiek-geografische setting maakt de samenwerking in het Maasstroomgebied een stuk complexer dan in de Rijncommissie, waar toch voornamelijk dezelfde landen betrokken zijn.

De verschillende politieke belangen van bepaalde landen worden niet genoeg onderkend, en worden besproken in een IMC zonder bestuurlijke top. Daarbij de nadelige politiek-geografische setting in het Maasstroomgebied, met een belangrijke kracht als Duitsland die niet de plek pakt zoals in de Rijncommissie en met het zwakkere gedeelte van de samenwerking in het midden. Beide gegevens maken van de factor politiek en instituties een barrière voor de internationale samenwerking in het Maasstroomgebied.

4.5.3. Subconclusie

Van de opgestelde factoren, zijn taal cultuur & communicatie en politiek & instituties vastgesteld als barrière voor de internationale samenwerking in het Maasstroomgebied. Ten eerste zijn de taalverschillen een probleem. Vooral in Nederland pleit men voor een overleg in het Engels, terwijl de Walen en de Fransen veel waarde hechten aan het behoud van Frans als officiële overlegtaal, bijvoorbeeld in de IMC. Deze taalverschillen in combinatie met ook de culturele verschillen maakt deze factor tot een barrière. Ten tweede is politiek & instituties een barrière. Vooral in de grote multilaterale overleggen zijn er nog veel belangenverschillen waardoor het overleg contraproductief wordt. Ook is er het politiek-geografische aspect wat de samenwerking in het Maasstroomgebied niet per definitie ten goede komt. Dus samen met Taal, cultuur & communicatie is de factor politiek & instituties ook een barrière voor de internationale samenwerking in het Maasstroomgebied.

4.6. Mogelijkheden voor de internationale samenwerking in het Maasstroomgebied.

Nu de barrières voor de internationale samenwerking zijn besproken, worden in deze paragraaf de overige factoren besproken, die in het Maasstroomgebied als mogelijkheid gezien kunnen worden. Naast de vier factoren die zijn besproken in het theoretisch kader, wordt er nog een extra factor aan het hoofdstuk toegevoegd. Uit alle interviews bleek dat de persoonlijke relaties van mensen onderling, ook zeer bepalend is voor de internationale samenwerking. Dus na de vier factoren die uit de literatuur zijn onderscheden zal deze 'overige' factor ook in deze deelvraag worden besproken.

4.6.1. Administratieve verschillen

De eerste factor voor de mogelijkheden is de factor administratieve verschillen. Deze factor heeft voornamelijk betrekking op de wet- en regelgeving en de bestaande overheidsstructuren van landen.

Zoals in deelvraag twee is besproken, is de nationale wet- en regelgeving van landen sporadisch van invloed op de internationale samenwerking, en wordt dit niet als barrière ervaren. De nationale wetgeving is iets waar als gegeven vanuit moet worden gegaan. Men moet weten hoe deze in elkaar zit alvorens partners met elkaar in gesprek gaan (Duijsings & Savelkoul, persoonlijke communicatie, 2017). Daarnaast zijn ook de Europese richtlijnen van toepassing op alle betrokken landen in het Maasstroomgebied, waardoor de samenwerking een stuk beter met elkaar afgestemd kan worden. De respondenten geven daarbij ook aan, wil de internationale samenwerking nog intensiever en efficiënter verlopen, dat er nog een sterkere uniforme Europese wetgeving op het gebied van watermanagement ingevoerd moet worden (Duijsings & Savelkoul, persoonlijke communicatie, 2017; Maeghe, persoonlijke communicatie, 2017; Schreurs, persoonlijke communicatie, 2017). Door middel van een uniforme Europese wetgeving, die de nationale wetgevingen overstijgt, kan men een stuk directer en dus een stuk efficiënter met elkaar samenwerken. Voor de internationale samenwerking in het Maasstroomgebied is wetgeving in het algemeen dus geen barrière.

Een andere uitdaging binnen de internationale samenwerking is het begrijpen van elkaars overheidsstructuur (Molleman, persoonlijke communicatie, 2017). Elk land en elk gewest in het Maasstroomgebied hebben een andere overheidsstructuur. Voor de internationale samenwerking is het dus van belang om te begrijpen hoe een overheidsstructuur van een ander land is opgebouwd voordat er overleg plaatsvindt. Zo heeft Frankrijk bijvoorbeeld een hele hiërarchische overheidsstructuur, en heeft in Nederland de technocratie veel invloed (Schreurs, persoonlijke communicatie, 2017; Molleman, persoonlijke communicatie, 2017). Als Nederlander moet je dus begrijpen dat men in Frankrijk meer waarde hecht aan de positie van de persoon waar mee wordt overlegd dan de daadwerkelijke kennis van die persoon. Als men zich over dit soort aspecten inleest en elkaar daarin begrijpt, biedt dat een goede basis voor internationale samenwerking (Molleman, persoonlijke communicatie, 2017). Alhoewel dit nog niet altijd het geval is, hoeft deze factor niet gezien te worden als een barrière voor de internationale samenwerking in het Maasstroomgebied. Dat betekent dat de factor administratieve grenzen in zijn geheel als mogelijkheid gezien kan worden.

4.6.2. Financiële mogelijkheden

De tweede factor die als mogelijkheid kan worden gezien is de factor financiële mogelijkheden. De financiële situatie van landen kan weerslag hebben op de internationale samenwerking (Verwijmeren & Wiering, 2007). De financiële opzet van de landen in het Maasstroomgebied, is besproken in deelvraag vier. In dit gedeelte zal verder besproken worden waarom deze factor niet als barrière maar als mogelijkheid ervaren wordt in het Maasstroomgebied.

Hoewel de financiële slagkracht per land en/of gewest in het Maasstroomgebied verschilt, heeft elke betrokken actor genoeg geld om te realiseren wat er internationaal besproken wordt. Zo is het onwaarschijnlijk dat een besluit niet doorgaat vanwege het feit dat een partner over onvoldoende budget beschikt (Duijsings & Savelkoul, persoonlijke communicatie, 2017). De nationale financiële problemen in Wallonië en Frankrijk, zullen daarmee niet snel weerslag hebben op de internationale samenwerking in het Maasstroomgebied (Schreurs, persoonlijke communicatie, 2017). Daarnaast is de verdeling over wie wat besteed goed georganiseerd. Er zijn geen actoren die zich niet aan de afspraken houden, en er is geen sprake van meeliftgedrag ten opzichte van andere actoren (van Steenberghe, persoonlijke communicatie, 2017; Maeghe, persoonlijke communicatie, 2017; Duijsings & Savelkoul, persoonlijke communicatie, 2017).

Verder probeert men, als bijvoorbeeld naar de samenwerking tussen Vlaanderen en Nederland wordt gekeken, elkaar te compenseren en/of tegemoet te komen waar het mogelijk is (Schreurs, persoonlijke communicatie, 2017). Als men in Nederland bijvoorbeeld iets gedaan wil krijgen op het gebied van een dijkverhoging, betekent dat dat gevolgen heeft voor Vlaanderen. Om dat toch te kunnen realiseren kan men in Nederland financieel bijspringen om soortgelijke maatregelen ook in Vlaanderen te kunnen realiseren (Duijsings & Savelkoul, persoonlijke communicatie, 2017; Schreurs, persoonlijke communicatie, 2017). Er is dus bereidheid elkaar financieel te ondersteunen. Hierdoor kan worden geconcludeerd dat financiële mogelijkheden binnen het Maasstroomgebied niet als barrière maar als mogelijkheid gezien kunnen worden.

4.6.3. Kennis & capaciteit

Ook deze factor wordt door de respondenten unaniem als mogelijkheid voor de samenwerking in het Maasstroomgebied gezien.

Waar watermanagement in Nederland altijd een belangrijke pijler is voor het ministerie van I&W, beschikt men in Vlaanderen, Wallonië en Frankrijk ook over hoogwaardige diensten met betrekking tot watermanagement (Schreurs, persoonlijke communicatie, 2017; Molleman, persoonlijke communicatie, 2017). Er is dus geen sprake van dat er niet met iemand samengewerkt kan worden vanwege een gebrek aan kennis. Het feit dat iedereen over de juiste kennis beschikt en er ook experts aanschuiven bij de verschillende overleggen, betekent dat het aspect 'kennis' voor de samenwerking in het Maasstroomgebied niet als barrière gezien hoeft te worden. Verder is er ook een steeds nauwere samenwerking met kennisinstellingen zoals universiteiten, die het kennisniveau in het Maasstroomgebied stimuleren.

Ook de capaciteit is geen barrière voor de internationale samenwerking in het Maasstroomgebied. Waar men in Wallonië echter wel kampt met een capaciteitsprobleem, is dit probleem niet per definitie een barrière voor de internationale samenwerking (Dierickx, persoonlijke communicatie, 2017; Schreurs, persoonlijke communicatie, 2017). Ook is de institutie SPW nog relatief jong, en dient het ook nog te ontwikkelen op dit gebied. Het is daarmee dus ook niet vergelijken met een institutie als Rijkswaterstaat, die al meer dan 200 jaar bestaat (Schreurs, persoonlijke communicatie, 2017). Dus nu, en zeker op de lange termijn, hoeft het capaciteitsprobleem in Wallonië geen negatieve invloed op de samenwerking te hebben. De factor kennis & capaciteit kan daarmee als mogelijkheid gezien worden voor de internationale samenwerking in het Maasstroomgebied.

4.6.4. Wederzijdse erkenning klimaatprobleem

De respondenten waren ook over deze factor unaniem eens dat het een mogelijkheid is voor de internationale samenwerking in het Maasstroomgebied. Aangezien de Maas een regenrivier is zal de impact van klimaatverandering van grote invloed zijn op de toekomstige ontwikkeling van de Maas (Molleman, persoonlijke communicatie, 2017). Het grilliger worden van de afvoeren van de Maas leidt tot een grotere onzekerheid, ten aanzien van allerlei belangrijke thema's zoals hoogwater (overstromingsrisico's), laagwater, drinkwaterbeschikbaarheid, bevaarbaarheid en de ecologische toestand (Dierickx, persoonlijke communicatie, 2017). Als men in het Maasstroomgebied gezamenlijk het klimaatprobleem erkent, kan er samen aan een strategie gewerkt worden om de gevolgen van klimaatverandering zoveel mogelijk in te perken.

De respondenten zijn het er unaniem over eens dat er in het Maasstroomgebied sprake van gezamenlijke erkenning van het klimaatprobleem, en de noodzaak tot intensievere samenwerking met betrekking tot deze problematiek. Aangezien de problemen niet bij de grens ophouden. Wil men over het gehele stroomgebied de onzekere gevolgen van klimaatverandering op het gedrag van de Maas inperken is een betere internationale afstemming noodzakelijk. De erkenning in eerste instantie is al een belangrijke stap voor een gezamenlijke en integrale manier van samenwerking tegen de gevolgen van klimaatverandering.

Een belangrijkste stimulans voor het feit dat landen op dit gebied steeds beter met elkaar samen zijn gaan werken zijn gezamenlijke projecten, zoals bijvoorbeeld het AMICE-project (Schreurs, persoonlijke communicatie, 2017; Dierickx, persoonlijke communicatie, 2017; Molleman, persoonlijke communicatie, 2017). Na de start van het project zijn er meerdere specialisaties bijgekomen. Deze specialiseren zich op de bepaalde thema's rond de klimaatproblematiek, die in de eerste alinea zijn genoemd. Uit verschillende documenten blijkt ook dat landen hier gezamenlijk aan werken, zoals bijvoorbeeld uit AMICE WP1 (2009). Hier specialiseren verschillende actoren uit de verschillende landen zich op een thema, om uit te zoeken wat de impact van hoogwater en overstromingsrisico's kunnen zijn. Naast de wederzijdse erkenning zijn er dus ook gezamenlijke projecten, zoals AMICE en de vervolgprojecten daarop.

Naast deze projecten is ook de gezamenlijke toepassing van de Europese richtlijnen KRW en ROR een voorbeeld dat de landen de gevolgen van klimaatproblematiek gezamenlijk willen aanpakken.

Het feit de erkenning er is, is een belangrijke stap. Nu moet men, mede door projecten als AMICE, gaan kijken hoe dit stapsgewijs aangepakt kan worden (Schreurs, persoonlijke communicatie, 2017). Volgens dhr. Schreurs (persoonlijke communicatie, 2017) is het belangrijk om daar stapsgewijs naar te kijken. De eerste stap is bepalen, hebben we een probleem? De tweede stap is dat ieder land aan de gang gaat om te kijken, wat is dat probleem, hoe manifesteert het probleem zich bij ons, wat kunnen we eraan doen, wat zijn mogelijke oplossingsrichtingen? In het Maasstroomgebied zit men momenteel, op het gebied van klimaatadaptatie, in de fase dat het probleem er is en dat men er gezamenlijk iets aan moet doen. Echter is de inhoudelijke behandeling van het probleem nog te veel op het nationale niveau, en de communicatie hierover is nog niet goed genoeg opgestart (Schreurs, persoonlijke communicatie, 2017).

Dus op dit terrein valt er in het Maasstroomgebied nog winst te behalen, ten aanzien van een beter integraal beeld over gezamenlijke aanpak van de gevolgen van klimaatverandering. Het feit, echter, dat men het unaniem erkent, en toewerkt naar een gezamenlijke aanpak van het probleem, geeft aan dat deze factor bij de mogelijkheden thuishoort.

4.6.5. Onderlinge relaties van betrokken personen

Een factor die niet in het theoretisch kader is opgenomen, maar door de respondenten wel als belangrijk wordt ervaren, is de onderlinge relatie tussen betrokken personen binnen de samenwerking. Samenwerking is een organisch groeiproces (Schreurs, persoonlijke communicatie, 2017). Men bouwt net als in het echte leven een relatie met elkaar op, waardoor de samenwerking uiteindelijk kan doorgroeien (Duijsings & Savelkoul, persoonlijke communicatie, 2017; Maeghe, persoonlijke communicatie, 2017; van Steenbergen, persoonlijke communicatie, 2017). Samenwerken blijft immers mensenwerk. Hiervoor dient een citaat van dhr. Savelkoul (Duijsings & Savelkoul, persoonlijke communicatie, 2017) als goede omschrijving: *“Tussen de groep moet het gewoon klikken, en dan krijg je ook de goede samenwerking. Want als het niet klikt, kun je heel gemakkelijk zeggen, het past niet binnen ons kader. (...). Dus je moet de grenzen opzoeken waar je het wel kunt, daar moet je dus een stukje deskundigheid voor hebben, maar je moet ook die durf hebben, en dus ook de insteek hebben om dat te doen. Dat heb je als je gemotiveerd bent en als je goed kunt samenwerken, en heb je dat niet en gooi je je kont tegen de krib, dan zeg je dit past niet. Dus samenwerken is gewoon belangrijk, maar dan zit het gewoon op personen.”* Dit citaat beschrijft de relevantie van de onderlinge relaties tussen personen. Als de onderlinge chemie er namelijk niet is, heeft de samenwerking ook nauwelijks kans om tot ontplooiing te komen.

In het Maasstroomgebied kan deze factor bij de mogelijkheden geschaald worden. De relaties onderling zijn, op basis van de antwoorden van de respondenten, goed. Dit komt de samenwerking uiteindelijk ten goede. Ook zijn er de laatste jaren een aantal nieuwe personen op belangrijke functies gekomen (van Steenbergen, persoonlijke communicatie, 2017). Dit heeft er toe gelezen dat men beter is gaan samenwerken, en de verhoudingen tussen een aantal partners, vooral uit Wallonië, een stuk beter zijn geworden. De relevantie van deze factor mag niet worden onderschat, aangezien het een van de belangrijkste voorwaarden is voor internationale samenwerking. In het Maasstroomgebied kan deze factor daarbij als mogelijkheid gezien worden, en vormt het geen barrière voor de internationale samenwerking.

4.6.6. Subconclusie

De overige factoren, administratieve grenzen, financiële mogelijkheden, kennis & capaciteit en de wederzijdse erkenning van het klimaatprobleem, worden ervaren als mogelijkheden. Daarbij is nog een andere belangrijke factor gekomen, en dat is de onderlinge relatie van de betrokken personen in de internationale samenwerking. Deze kan voor het Maasstroomgebied ook als mogelijkheid worden gezien.

Op het gebied van administratieve grenzen bleek, wat ook uit de BAB al duidelijk werd, dat de nationale wetgeving weinig invloed heeft op de internationale samenwerking en dat er meer naar de Europese richtlijnen wordt gekeken. Ook financiële mogelijkheden en kennis & capaciteit werden niet al barrière ervaren. Ondanks dat beide aspecten niet voor alle landen gelijk zijn, worden deze factoren niet als barrière voor de internationale samenwerking ervaren. Ook is er in het Maasstroomgebied sprake van wederzijdse erkenning van het klimaatprobleem, wat een goede stap is voor een intensievere samenwerking. Dus de factoren die in deze deelvraag zijn besproken, worden niet als barrière ervaren en vormen daarmee mogelijkheden voor de internationale samenwerking in het Maasstroomgebied.

4.7. Mate van integratie van de internationale samenwerking in het Maasstroomgebied

4.7.1. Bepaling mate van integratie

Nu zowel het beleidsarrangement, als de barrières en mogelijkheden zijn beschreven, kan worden bepaald in welke fase de samenwerking zich bevindt volgens het model van Verwijmeren en Wiering (2007). Er zijn een aantal factoren besproken die bepalen in welke fase de internationale samenwerking in het Maasstroomgebied zich kan bevinden. Dit zal worden toegelicht in deze deelvraag.

De meest geïntegreerde vorm van samenwerking bevindt zich in fase vijf van het fasemodel. De respondenten zien een integrale Europese wetgeving ten aanzien van het watermanagement ook als een belangrijke factor die de samenwerking in het Maasstroomgebied zou kunnen bevorderen (Duijsings & Savelkoul, persoonlijke communicatie, 2017; Maeghe, persoonlijke communicatie, 2017; Schreurs, persoonlijke communicatie, 2017). Dit betekent echter de volledige verdwijning van onder andere landsgrenzen en nationale wetgeving. Deze situatie is in Europa, en dus ook binnen het Maasstroomgebied, (nog) niet aan de orde.

Als er verder wordt gekeken naar de indicatoren van de operationalisatie voor fase 4 (Verwijmeren & Wiering, 2007), dan voldoet het Maasstroomgebied aan deze factoren. Zo blijkt uit de analyse dat er sprake is van gezamenlijke verdragen en richtlijnen en dat er gezamenlijke (multilaterale) instituties bestaan. De richtlijnen zijn de KRW en de ROR, beiden geïnitieerd vanuit de EU. En met het verdrag van Gent uit 2002, is ook een gezamenlijke multilaterale institutie (de IMC) opgericht, waar naast Nederland, België en Frankrijk ook Duitsland en Luxemburg zijn vertegenwoordigd. Naast de IMC zijn er in het Maasstroomgebied ook andere tri- en bilaterale overleggen, waar de VNBM een belangrijk voorbeeld van is.

Als er enkel naar de indicatoren zou worden gekeken die worden geschetst door Verwijmeren en Wiering (2007) kan er geconcludeerd kunnen worden dat de samenwerking in het Maasstroomgebied tussen Frankrijk, België en Nederland zich in fase 4 van het fasemodel bevindt. Echter zijn er in de analyse ook barrières en kanttekeningen voor de internationale samenwerking besproken, die weergeven dat de samenwerking zich in een ander stadium zou moeten bevinden.

Gezamenlijke problemen zullen de samenwerking het meest beïnvloeden en ervoor zorgen dat partners sneller met elkaar gaan praten (Schreurs, persoonlijke communicatie, 2017). Dus hoe meer een thema behoefte heeft aan een gezamenlijke aanpak, hoe sneller men bereidheid en noodzaak ziet om met elkaar te gaan samenwerken. De fase waarin men zit op het gebied van internationale samenwerking zou dus over de tijd kunnen verschillen, en vormt zich naar de urgentie van de aanpak van relevante thema's. Zoals dhr. Schreurs (persoonlijke communicatie, 2017) aangeeft, is samenwerking een organisch groeiproces, en is het niet alleen afhankelijk van aspecten zoals gezamenlijke verdragen en –instituties. Samenwerking is iets dat moet groeien. Als er bijvoorbeeld wordt gekeken naar de Rijncommissie, laat dit voorbeeld zien dat door het overleven van gezamenlijke crises en problemen men er sterker uitkomt (Ibid.). De internationale samenwerking in het Maasstroomgebied kan zich in de loop der tijd dus ontwikkelen naar een intensievere samenwerking.

Dus naast de indicatoren uit de literatuur hebben ook andere aspecten zoals gezamenlijke problemen en onderlinge relaties, invloed op de mate van samenwerking. Als dit wordt toegepast op het fasemodel, zou de internationale samenwerking in het Maasstroomgebied zich als een combinatie van de fases twee, drie en vier manifesteren. Want aan de hand van het integrale beeld over de internationale samenwerking, kan niet worden vastgesteld dat de internationale samenwerking zich (slechts) in één fase van het model bevindt.

4.7.2. Subconclusie

Door middel van het fasemodel van Verwijmeren en Wiering (2007) kan uiteindelijk bepaald worden in welke fase de samenwerking in het Maasstroomgebied zich bevindt. Puur kijkend naar de factoren die uit de literatuur zijn geselecteerd zou geconcludeerd kunnen worden dat de samenwerking zich in fase 4 van het model bevindt. Zo is vastgesteld dat er gezamenlijke verdragen en richtlijnen en gezamenlijke (multilaterale) instituties bestaan. Factoren die er aan bijdragen dat de samenwerking zich in fase 4 bevindt. Er is desalniettemin bepaald dat de mate van integratie ook afhankelijk is van andere factoren. De urgentie van internationale samenwerking kan bijvoorbeeld groter worden door een gezamenlijk probleem, zoals klimaatverandering. Daarnaast is de samenwerking ook afhankelijk van personen, en kan met de komst van andere personen de samenwerking veranderen. Het feit dat veel factoren invloed hebben op de internationale samenwerking, maakt het bepalen van de samenwerking voor één fase complex. Samenwerking is in de praktijk een dynamisch proces. In theorie zal de samenwerking zich in fase 4 van het model bevinden, maar in de praktijk is dit afhankelijk van meerdere factoren en kan de samenwerking gezien worden als een combinatie van de fases twee, drie en vier.

Hoofdstuk 5: conclusie & aanbevelingen

In het vorige hoofdstuk zijn aan de hand van de empirische bevindingen de zeven opgestelde deelvragen beantwoord. In dit hoofdstuk volgt daarmee de conclusie en het antwoord op de gestelde hoofdvraag. Na de conclusie worden er aanbevelingen gedaan voor verder onderzoek voor de internationale samenwerking in het Maasstroomgebied.

5.1. Antwoord hoofdvraag:

In deze paragraaf zal een antwoord volgen op de hoofdvraag: *hoe ziet de huidige internationale samenwerking tussen Frankrijk, België en Nederland in het Maasstroomgebied eruit, en welke barrières en mogelijkheden voor (internationale) samenwerking hebben hier invloed op?*

Aan de hand van de BAB is geanalyseerd hoe het beleidsarrangement van de samenwerking in het Maasstroomgebied tussen Frankrijk, België en Nederland eruit ziet. Ten eerste zijn er vanuit elk land (en gewesten in België) een aantal nationale actoren betrokken bij de internationale samenwerking. Deze actoren bestaan voornamelijk uit rivierbeheerders, overheidsinstellingen, natuur- & milieuorganisaties en nationale ministeries. De nationale ministeries van de landen in het Maasstroomgebied hebben in 2002 het verdrag van Gent ondertekend, met daarmee de oprichting van een overkoepelende multilaterale Maascommissie, de IMC. Samen met de andere actoren vindt hier overleg plaats over grotere beheerskwesties met betrekking tot het Maasstroomgebied. Ook is de IMC een monitor die de internationale afstemming coördineert en controleert. Belangrijke taken daarvoor zijn onder andere het coördineren van de twee belangrijke Europese richtlijnen, de KRW en ROR. Aan de hand van deze twee richtlijnen zijn in de loop der jaren (internationale) resultaten geboekt. Zo zijn er bijvoorbeeld homogene meetnetwerken om de waterkwaliteit te controleren, en hebben de landen en gewesten met elkaar overstromingsbeheerplannen besproken om de kwetsbare gebieden in het Maasstroomgebied te versterken. Op een lager niveau zijn er in het stroomgebied ook tri- en bilaterale overleggen, waar de VNBM een voorbeeld van is. Hier worden de lokale uitdagingen besproken en probeert men ook de plannen van de IMC op lokaal niveau op te passen. Naast de commissies is ook de EU een actor voor de internationale samenwerking in het Maasstroomgebied. Vooral door het invoeren van de (uniforme) internationale richtlijnen is de EU een stimulator geweest van de internationale overleggen. Ook probeert de EU de internationale samenwerking te intensiveren door het promoten (en ook deels financieren) van grensoverschrijdende projecten, genaamd Interreg-projecten. Verder bestaan er naast deze formele actoren ook wat meer informele actoren. Hierbij moet vooral gedacht worden aan burgerinitiatieven en belangenorganisaties die de rol en belangen van de burgers in het stroomgebied proberen te behartigen.

Op het gebied van spelregels wordt in eerste instantie gekeken naar de nationale wetgeving van landen. Met betrekking tot de internationale samenwerking wordt nationale wetgeving niet als relevant ervaren. De verschillen in nationale wetgeving zijn ook een reden voor internationaal overleg, want verschillen moeten immers internationaal afgestemd worden om ervoor te zorgen dat er geen tegenstrijdige maatregelen in het Maasstroomgebied worden genomen. Voor de internationale samenwerking wordt daarmee de Europese wetgeving als relevanter ervaren. Door de uniformiteit kan men gemakkelijker zaken op elkaar afstemmen, en maakt dit de samenwerking efficiënter. De KRW en de ROR zijn de beste voorbeelden van richtlijnen van de EU, en hebben de samenwerking van de landen in het Maasstroomgebied geïntensiveerd. Naast de wet- en regelgeving is er in het Maasstroomgebied ook sprake van gezamenlijke projecten die worden uitgevoerd. Specifiek voor het Maasstroomgebied is AMICE een belangrijk project geweest. AMICE is een voorbeeld van een door de EU gestimuleerd Interreg-project. Hier werd door de internationale actoren gekeken naar de impact van de gevolgen van klimaatverandering. Deze internationale

betrokkenheid heeft in eerste instantie voor nieuwe inzichten met betrekking tot het klimaatprobleem gezorgd, maar ook voor een vergroot mutueel begrip voor tussen de betrokken partners voor het gezamenlijk aanpakken van een uitdaging zoals klimaatverandering. Op het gebied van discoursen is er in eerste instantie een verschil in bepaalde visies en ideeën te constateren. Dit komt doordat de Maas voor elk gebied een andere impact heeft, en actoren op dat lokale niveau daar visies en ideeën over opstellen. Hier ontstaan belangenverschillen tussen actoren in het Maasstroomgebied. Verder is er op het gebied van discoursen ook sprake van cultuurverschillen tussen de landen. De scheiding tussen de Romaanse en Germaanse cultuur loopt door het Maasstroomgebied, en die verschillen zijn terug te zien aan de betrokken actoren. Het belangrijkste aspect hiervoor is dat men binnen de internationale samenwerking moet inzien met wat voor cultuur diegene te maken heeft, en die ook te respecteren.

Laatste dimensie van de BAB waren de hulpmiddelen. Hier is in eerste instantie naar de financiële mogelijkheden gekeken. Deze zijn voor elk land anders, en zijn ook afhankelijk van de nationale financiële situatie van het land zelf. Deze leveren echter geen problemen op voor de internationale samenwerking. Daarnaast zijn voor deze dimensie ook het kennis- en capaciteitsniveau besproken. In het Maasstroomgebied wordt het kennisniveau van de actoren op een goed niveau geschat, dus dat is geen reden om niet met elkaar te overleggen. Daarbij wordt er in de overleggen en gezamenlijke projecten ook steeds vaker kennisinstututen zoals universiteiten betrokken, wat het kennisniveau in het Maasstroomgebied kan vergroten. Op het gebied van capaciteit kampen de Belgische gewesten nog wel met een achterstand op Nederland en Frankrijk, en dan vooral in Wallonië. Door het delegeren van het watermanagement van de federale regering naar de gewesten in België, hebben de gewesten nog een inhaalslag te maken op instituties in Frankrijk en Nederland. Het capaciteitsprobleem is hier een voorbeeld van.

Nadat het beleidsarrangement is bepaald wordt er gekeken naar welke factoren als barrière of als mogelijkheid voor de internationale samenwerking in het Maasstroomgebied gezien kan worden. Ten eerste wordt de taal- en cultuurverschillen in het Maasstroomgebied als een barrière ervaren. Door de taalverschillen is de communicatie lastig, zeker op het hogere multilaterale niveau (IMC). De Franstaligen willen graag dat Frans behouden wordt als voertaal voor de IMC, terwijl de Nederlandssprekenden meer voeling hebben voor communicatie in het Engels. Aangezien dit allebei nog niet echt het geval is verloopt de communicatie via tolken, wat de efficiëntie van overleggen ook niet bevordert. Dit geldt ook voor de culturele verschillen, die vastgesteld kunnen worden voor het Maasstroomgebied. Verder kan de factor 'politiek & instituties' ook worden vastgesteld als barrière voor de internationale samenwerking. De belangenverschillen die zich voordoen in de verschillende landen, zoals bijvoorbeeld de verschillende urgentie van landen/gewesten tot de hoog- en laagwaterproblematiek, manifesteren zich als barrière voor de internationale samenwerking. Daarbij is ook de politiek-geografische setting van het Maasstroomgebied complexer dan bij een stroomgebied met ongeveer dezelfde landen, zoals het Rijnstroomgebied. Beide indicatoren maken van deze factor dus een barrière.

Financiële mogelijkheden en kennis & capaciteit kunnen beide gezien worden als mogelijkheden voor de internationale samenwerking. Zoals ook al uit de BAB naar voren kwam is er op het gebied van financiën en kennis niet een actor die er op een negatieve manier uitspringt, en daardoor een barrière zou kunnen vormen voor de internationale samenwerking. Ook het capaciteitsprobleem in Wallonië, wordt niet ervaren als een barrière voor de internationale samenwerking. Daarnaast is er gekeken naar de wederzijdse erkenning van het klimaatprobleem in het Maasstroomgebied. Deze factor kan ook als mogelijkheid gezien worden. In het Maasstroomgebied is men het er unaniem over eens dat de gevolgen van het klimaatprobleem impact zullen hebben op het Maasstroomgebied, en dat daar gezamenlijk naar gekeken moet worden. Projecten zoals AMICE hebben deze notie van de

actoren daarmee versterkt. Dit dient nu nog omgezet te worden in concrete afspraken en plannen, maar het feit dat in eerste instantie de erkenning er als is, is een mogelijkheid voor de internationale samenwerking in het Maasstroomgebied. Een nieuwe factor die is opgesteld is 'de onderlinge relatie van personen'. Er is vastgesteld dat voor de internationale samenwerking dit een essentieel onderdeel is voor het goed laten verlopen daarvan. Als het in eerste instantie al niet klikt tussen de personen die samenwerken in het Maasstroomgebied, komt de samenwerking niet van de grond. Deze factor is daarbij aangewezen als mogelijkheid, omdat de onderlinge verhoudingen in het Maasstroomgebied de laatste jaren steeds beter zijn geworden, en op het moment geen barrière vormen voor de internationale samenwerking.

Aan de hand van deze bevindingen kunnen een aantal lessen worden geleerd. De samenwerking in het Maasstroomgebied tussen België, Frankrijk en Nederland verdrag van Gent in 2002 in de loop der jaren intensiever geworden. Aan de hand van het fasemodel van Verwijmeren en Wiering (2007) kan worden vastgesteld dat de samenwerking zich niet per definitie in één fase bevindt, maar meer als een combinatie van de fases twee, drie en vier. Voor een meer integrale vorm van internationale samenwerking zijn er in het Maasstroomgebied verbetermogelijkheden mogelijk. Zo zijn er met taal & cultuur en politiek & instituties nog twee factoren die als barrière gezien worden voor de samenwerking in het Maasstroomgebied. Wellicht biedt een internationale uitdaging, zoals klimaatverandering en de effecten daarvan, meer inzichten en meer urgentie voor een meer geïntegreerde samenwerking in het Maasstroomgebied.

5.2. Aanbevelingen

In deze paragraaf volgen een aantal aanbevelingen die aan de hand van dit onderzoek aan het licht zijn gekomen. Deze aanbevelingen zullen ten eerste over (eventueel) vervolgonderzoek gaan en daarna wordt de toegepaste literatuur en theorieën besproken.

5.2.1. Aanbevelingen over (eventueel) vervolgonderzoek

Vervolgonderzoek naar de internationale samenwerking is wenselijk. Aangezien er verbeterpunten zijn voor de internationale samenwerking, zou een vervolgonderzoek nieuwe en diepgaandere inzichten kunnen bieden ten aanzien van de internationale samenwerking. Een begrip dat in de scriptie vaak naar voren is gekomen is klimaatverandering. De invloed hiervan op de Maas blijft moeilijk in te schatten, maar dat het patroon van de Maas staat te veranderen is iedereen bereid te onderkennen. De extra grote kwetsbaarheid van de Maas als regenrivier kan toekomstige afvoeren een stuk grilliger maken, zowel met hoog- als laagwater als gevolg. Hiervoor dient in de toekomst een betere afstemming met elkaar te zijn om deze extreme afvoeren gezamenlijk te kunnen verwerken. Daarbij zouden er ook meer initiatieven van de EU uit kunnen komen. Aangezien de EU met een aantal richtlijnen verantwoordelijk is geweest voor de intensivering van de samenwerking, mag de rol van de EU in de internationale samenwerking niet onderschat worden. Daarbij geven respondenten aan dat een uniforme Europese wetgeving de samenwerking ook efficiënter en pragmatischer kan maken.

De bijdrage van deze scriptie voor de internationale samenwerking op het gebied van watermanagement in het Maasstroomgebied is dat er een overzicht is gegeven van hoe de samenwerking er op dit moment in grote lijnen uitziet, en welke factoren daar van invloed op zijn. Een overzicht van de samenwerking is opgesteld aan de hand van de BAB, en daarna welke factoren als barrière of mogelijkheid voor de samenwerking gezien kunnen worden. De toepassing van de BAB voor het Maasstroomgebied, in combinatie met het bepalen van barrières en mogelijkheden voor de samenwerking nog niet eerder onderzocht en daarmee een (gedeeltelijke) invulling van het kennisiaat met betrekking tot dit onderwerp.

Een belangrijk resultaat van het onderzoek waar ik me over heb verwonderd is dat de samenwerking erg berust is op de onderlinge relaties tussen mensen. De respondenten geven aan dat door het feit dat er bepaalde personen op bepaalde plekken zitten waar het mee klikt de samenwerking beter en intensiever wordt. Dus grote aspecten die vooraf verwacht werden zoals onder andere nationale wetgeving of financiën zijn voor het Maasstroomgebied minder relevant dan een factor als onderlinge relaties. Wellicht leent het nader uitzoeken van deze onderlinge relaties zich daarom als een relevant vervolgonderzoek in het Maasstroomgebied.

Verder dient te worden vermeld dat in deze scriptie geen volledig beeld van de samenwerking weergegeven is. Daarvoor is het onderzoek te beknopt (zo zijn bijvoorbeeld Duitsland en Luxemburg uit het onderzoek gelaten) en de (secundaire) literatuur niet voldoende (niet met een respondent uit Frankrijk gesproken). Dit kan echter door middel van een vervolgonderzoek wel verder uitgezocht worden. Een vervolgonderzoek op het gebied van internationale samenwerking in het Maasstroomgebied kan daarmee bijdragen aan het verbeteren van de internationale samenwerking.

5.2.1. Aanbeveling over gebruikte theorieën

In deze scriptie zijn twee theorieën gebruikt. Dit waren de BAB en het fasemodel van Verwijmeren en Wiering (2007). De barrières en mogelijkheden zijn gebaseerd op diverse literaire onderzoeken. De factoren voor barrières en mogelijkheden kwamen echter wel goed overeen met de empirie. De twee theorieën kenden hun sterke kanten maar ook hun zwaktes. Deze zullen hieronder besproken worden.

De BAB is naar mijn mening een complexe theorie. Een voordeel van deze theorie is dat er veel informatie over een bepaald beleidsarrangement verzameld kan worden en daarmee wel een goed en duidelijk beeld over het beleidsarrangement verkregen kan worden. Echter is het binnen de theorie niet mogelijk om een vaste bepaling van de uitkomsten te geven. Want bij het veranderen van het onderwerp kunnen de dimensies hetzelfde blijven, maar indicatoren wel veranderen, waardoor er andere uitkomsten zullen zijn. In deze scriptie is lang stil gestaan bij de actoren, aangezien deze het belangrijkste zijn voor de internationale samenwerking. Daarmee is de verhouding tussen de actoren-dimensie ten opzichte van de andere dimensies scheef. De toepassing van de BAB met betrekking tot de internationale samenwerking op het gebied van watermanagement in het Maasstroomgebied zou daarmee op het gebied van indicatoren verder kunnen worden uitgewerkt, dan de indicatoren voor de andere drie dimensies.

De theorie kan daarmee in de praktijk een stuk flexibeler worden getoetst. Dit komt ook door de geïnterviewde respondenten. Termen die in een wetenschappelijke theorie logisch zijn, zijn wellicht in de praktijk van (internationale) samenwerking niet aan de orde. Ondanks een aantal zwakheden is de BAB desalniettemin een geschikte theorie om van een beleidsveld de belangrijke informatie te verzamelen.

Het fasemodel kent eigenlijk een beetje een vergelijkbare zwakheid als de BAB. De fases van samenwerking zijn rigide vastgesteld, en er bestaat niet echt een mogelijkheid van overlapping. Daarbij ben ik van mening dat er nog veel meer indicatoren van toepassing zijn op deze fases van samenwerking dan alleen de gegeven indicatoren in de literatuur. Deze theorie toegepast met de factoren die zijn geselecteerd voor de barrières en mogelijkheden voor dit onderzoek kunnen een completer beeld geven voor de mate van integratie van samenwerking. Het bepalen van de fase in de internationale samenwerking is in deze scriptie ook niet alleen vastgesteld aan de hand van de indicatoren uit de operationalisatie van het fasemodel, maar ook de factoren voor barrières en mogelijkheden. Daarmee is de bepaling van de fase in het fasemodel een stuk completer, en is ook te concluderen voor het Maasstroomgebied zich niet per definitie in één fase bevindt, maar meer in een combinatie van drie fases (twee, drie en vier).

Net als de BAB kent dit model dus ook weinig flexibiliteit, aangezien de samenwerking zich op basis van de indicatoren niet in meerdere fases zou kunnen bevinden. Desalniettemin is ook deze theorie wel nuttig om te kunnen bepalen hoe de samenwerking er uitziet. Want de rode draad kan wel uit de theorie gehaald worden.

Hoofdstuk 6: reflectie

In dit hoofdstuk zal een reflectie worden gegeven over de scriptie, zowel inhoudelijk als over het onderzoeksproces.

6.1. Inhoud scriptie

Een eerste inhoudelijk aandachtspunt is dat het onderzoek in feite een momentopname is. Zo zijn de barrières en mogelijkheden bepaald voor het moment dat de analyse is gemaakt. Dat betekent echter niet dat de bepaling van de barrières en mogelijkheden voor de lange termijn vaststaat. Als er bijvoorbeeld op het gebied van communicatie oplossingen worden gevonden over hoe er sneller en efficiënter overlegd kan worden (iedereen Frans spreken, of overleg in het Engels), zou op de lange termijn de factor taal, cultuur en communicatie niet per definitie een barrière hoeven te zijn. De scriptie geeft daarmee een weergave over hoe de samenwerking op dit moment is, en dat zou op termijn dus kunnen veranderen.

Daarnaast is ook niet elk aspect even lang besproken. Zo zijn er in het Maasstroomgebied naast de VNBM nog meer bi- en trilaterale commissies. Deze kunnen echter niet allemaal besproken worden, aangezien de scriptie dan uit verhouding zou raken. Het bilaterale overleg in het Maasstroomgebied is aan de hand van de VNBM besproken, ondanks dat niet alle bilaterale overleggen er precies zoals de VNBM uit zullen zien.

De algemene inhoud van deze scriptie is niet compleet. Er is vooral gefocust op de informatie en aspecten die konden bijdragen aan het beantwoorden van de deelvragen en hoofdvraag. Hierdoor heb ik ook niet alle betrokken actoren kunnen spreken binnen het hele spectrum van de internationale samenwerking, maar heb ik me beperkt tot het spreken van rivierbeheerders. Verder is het ook niet gelukt om met een persoon uit Frankrijk te kunnen praten. Echter denk ik dat ik met de antwoorden van de andere respondenten wel genoeg informatie uit Frankrijk heb kunnen verzamelen. Daarnaast er dus ook alleen sprake van publieke actoren, en heb ik niet met private partijen kunnen spreken. Ook al hebben deze minder invloed op de internationale samenwerking, dan zou het voor het integrale beeld toch interessant geweest zijn om een private actor binnen het internationale spectrum te kunnen spreken. Om de validiteit van het onderzoek te vergroten had ik dus met meer, en ook meer diverse actoren moeten spreken. Desalniettemin denk ik dat voor het beperkte aantal respondenten dat ik heb gesproken, er toch een representatief beeld in de scriptie is weergegeven en het klopt met de werkelijkheid. Bij herhaling van dit onderzoek verwacht ik daarom ook niet dat er hele andere resultaten uit zullen komen. Daarbij is het onderzoek gebaseerd op de literatuur en op secundaire data, waardoor het ook een groot draagvlak heeft in zowel de theorie als in de praktijk.

6.2. Onderzoeksproces

Naast de inhoud van de scriptie, heeft het proces ook moeilijkheden gehad. Het begin was lastig om het juiste onderwerp te vinden en daarbij het onderwerp goed af te bakenen. Dit hoort echter ook bij het proces van het maken van een scriptie.

Het grootste probleem voor de voortgang van de scriptie was het contacteren van respondenten. Het duurde lang voordat respondenten reageerden, dit heeft veel tijd gekost. Ik heb de respondenten in eerste instantie proberen te contacteren per mail, en als het nodig was en ik had een telefoonnummer ook per telefoon. In het begin liep dit tamelijk moeizaam en heb ik de scriptie niet binnen de gewenste deadline voor de zomervakantie in 2017 af kunnen maken. Na deze vakantie ben ik constructiever te werk gegaan en is het achteraf ook goed gelukt om afspraken met mensen te

maken. Uiteindelijk zijn er interviews met 7 respondenten (6 interviews) geregeld en afgenomen. Echter zal een aantal van zes interviews in de beoordeling gezien worden als weinig.

Toen de data eenmaal verzameld was ging de analyse redelijk. Grootste uitdaging hierin is het goed concreet opschrijven van de geanalyseerde data, zodat het duidelijk is wat er precies gebeurd met betrekking tot de internationale samenwerking op het gebied van watermanagement in het Maasstroomgebied. Sommige aspecten die voor de onderzoeker vanzelfsprekend zijn, zijn dat niet voor de lezer. Het is daarmee dus een uitdaging om dit als onderzoeker zo duidelijk en concreet mogelijk op te schrijven. Op basis van de feedbackversie bleek dit ook een belangrijk aspect wat nog verbeterd moest worden.

Literatuurlijst

- AMICE WP1 (2009). *Gevolgen van overstromingen en lage afvoeren*. Opgeroepen op 30 november 2017, van www.amice-project.eu/nl/amice-project.php?refaction=1
- Arts, B., & Leroy, P. (2006). *Institutional dynamics in environmental governance*. Dordrecht: Springer.
- Arts, B., Leroy, P. & van Tatenhove, J. (2006). Political modernisation and policy arrangements: a framework for understanding environmental policy change. *Public Organization Review*, 6(2), P. 93-106
- Bakker, M., Green, C., Driessen, P., Hegger, D., Delvaux, B., van Rijswijk, M., & Dieperink, C. (2013). *Starflood*. Utrecht: University Repository.
- Biesbroek, B., Swart, R., Carter, T., Cowan, C., Henrichs, T., Mela, H., Morecroft, M. & Rey, D. (2010). Europe adapts to climate change: Comparing National Adaptation Strategies. *Global Environmental Change*, 20(3), P. 445-450
- Borowski, I., Le Bourhis, J., Pahl-Wostl, C. & Barraqué B. (2008). Spatial misfit in participatory river basin management: effects on social learning. A comparative analysis of German and French case studies. *Ecology & Society*, 20(1), Art. 7
- Contestabile, M. (2014, July 30). *Flood risk governance*. Nature Climate Change, p. 662
- Creswell, J. (2012). *Qualitative inquiry & research design: choosing among five approaches*. Sage: Thousand Oaks.
- Dewals, B. & Fournier, M. (2013). *Does the river Meuse change? Transboundary watermanagement in a changing climate*. Londen: Taylor & Francis group.
- DREAL (z.j.). *Les Schémas Directeurs d'Aménagement et de Gestion des Eaux*. Opgeroepen op 31 november 2017, van www.grand-est.developpement-durable.gouv.fr/les-schemas-directeurs-d-amenagement-et-de-gestion-a16243.html
- Eaufrance (2009). *Développer les compétences pour mieux gérer l'eau*. Opgeroepen op 27 november 2017, van www.eaufrance.fr/IMG/pdf/OIEau_-_Gestion_de_l_eau_en_France.pdf
- EPAMA (z.j.). *Collectivités membres de l'EPAMA*. Opgeroepen op 27 november, van www.epama.fr/files_fr/epama_qui/epama2_composition.php4
- Ernste, H. (2016). College Radboud Universiteit, cursus Qualitative Methods.
- Giordano, M., Giordano, M. and Wolf, A. (2002). The geography of water conflict and cooperation: internal pressures and international manifestations. *The Geographical Journal*, 168(4), P. 293-312
- Gouvernement Wallonië (2014). *Rassambler, oser, innover*. Opgeroepen op 18 januari 2018, van www.Wallonië.be/sites/Wallonië/files/publications/dpr_2014-2019.pdf
- Grey, D. & Sadoff, C. (2002). Beyond the river: the benefits of cooperation on international rivers. *Water, Science & Technology*, 47(6), P. 91-96
- Hegger, D., Green, C., Driessen, P., Bakker, M., Dieperink, C., Crabbé, A., . . . Goytia Casermeiro, S. (2013). *Flood Risk Management in Europe: Similarities and Differences between the STAR-FLOOD consortium countries*. Utrecht: University Repository.

Huisman, P., de Jong, J. & Wieriks, K. (2000). Transboundary cooperation in shared river basins: experiences from the Rhine, Meuse and North Sea. *Water Policy*, 2(1), P. 83-97

IMC (z.j.) *Structuur*. Opgeroepen op 17 januari 2018, van www.meuse-maas.be/Organigramme.aspx

IMC (2002). *Maasverdrag*. Opgeroepen op 18 januari 2018, van www.meuse-maas.be/CIM/media/ACCORDS/accord-gand_n.pdf

IMC (2014). *Jaarverslag internationale Maascommissie*. Opgeroepen op 17 januari 2018, van www.meuse-maas.be/CIM/media/PUBLICATIONS_Rapports-annuels/Rapport%20annuel%202014/Rapport-annuel-def_n.pdf?ext=.pdf

IMC (2015-A). *Internationale stroomgebieddistrict van de Maas overkoepelend deel van het overstromingsrisicobeheerplan*. Opgeroepen op 17 januari 2018, van www.meuse-maas.be/CIM/media/DI/PGRI%20-%20d%C3%A9c%202015/pr-PGRI_Minond_15_4rev2_n.pdf?ext=.pdf

IMC (2015-B). *Homogeen meetnet. Resultaten 2011-2013 en beoordeling*. Opgeroepen op 17 januari 2018, van www.meuse-maas.be/CIM/media/PUBLICATIONS_Rapport-faitier-monitor_progr-surveillance/Brochure_RMH_2011_2013_Mmonitor_15_10rev4_n_.pdf?ext=.pdf

IPCC (2007). *Climate change 2007: synthesis report, fourth assessment report: intergovernmental panel on climate change*. Opgeroepen op 10 maart 2017, van www.ipcc.ch

IPCC (2013). *Climate change 2013: The Physical Science Basis: Summary for Policymakers*. Opgeroepen op 10 maart 2017, van www.ipcc.ch

KNMI (2003). *Projectie van de Elbe-zomerneerslag op de Rijn en Maas*. Opgeroepen op 11 maart 2017, van: <http://bibliotheek.knmi.nl/knmipubmetnummer/knmipub198.pdf>

Liefferink, D. (2006). *The dynamics of Policy Arrangements: Turning round the Tetrahedron*. Houten: Springer.

Liefferink, D., Wiering, M. & Uitenboogaart, Y. (2012). The EU Water Framework Directive: A multi-dimensional analysis of implementation and domestic impact. *Land Use Policy*, 28(4), P. 712-722

Liefveld, W., Roukema, M., & Postma, R. (2007). *Twee rivieren: Rijn en Maas*. Lelystad: Rijkswaterstaat, Waterdienst.

Ludema, R., & Wooton, I. (1994). Cross-Border Externalities and Trade Liberalization: The Strategic Control of Pollution. *The Canadian Journal of Economics / Revue Canadienne D'Economique*, 27(4), P. 950-966

Moss, B. (2007). Shallow lakes, the water framework directive and life. What should it all be about? *Shallow lakes in a changing world*, 584(1), P. 381-394

Moss, R., Edmonds, J., Hibbard, K., Manning, M., ... Wilbanks, T. (2010). The next generation of scenarios for climate change research and assessment. *Nature*, 463, P. 747-756

Mostert, E., Pahl-Wostl, C., Rees, Y., Searle, B., Tàbara D. & Tippet, J. (2007). Social Learning in European River-Basin Management: Barriers and Fostering Mechanisms from 10 River Basins. *Ecology and Society*, 12(1), Art. 19

- Overheid Vlaanderen (2014). *Regeerakkoord Vlaamse regering 2014-2019*. Opgeroepen op 18 januari 2018, van https://web.archive.org/web/20140728114724/http://www.vlaamsparlement.be/vp/informatie/pi/pdf/vlaams_regeerakkoord_140723_.pdf
- Pahl-Wostl, C. (2006). Transitions towards adaptive management of water facing climate and global change. *Water Resources Management*, 21(1), P. 49-62
- Pahl-Wostl, C., Lebel, L., Knieper, C. & Nikitina E. (2012). From applying panaceas to mastering complexity: Toward adaptive water governance in river basins. *Environmental Science & Policy*, 23, P. 24-34
- Perkmann, M. (2003). Cross-border regions in Europe significance and drivers of regional crossborder co-operation. *European Urban and regional studies*, 10(2), P. 153-171
- Rijksoverheid (2016). *Nationaal Waterplan*. Opgeroepen op 17 januari 2018, van www.helpdeskwater.nl/onderwerpen/wetgeving-beleid/nationaal/nationaal-waterplan/
- Rijksoverheid (2017). *Wat doet IenW*. Opgeroepen op 17 januari 2018, van www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-infrastructuur-en-waterstaat/wat-doet-ienw
- Schipper, L. & Pelling, M. (2006). Disaster risk, climate change and international development: scope for, and challenges to, integration. *Disasters*, 30(1), P. 19-38
- Schmeier, S. (2010). *Governing International Watercourses - Perspectives from Different Disciplines: A Comprehensive Literature Review*. Berlijn: Hertie School of Governance.
- Schmitt-Egner, P. (1998). *Grenzüberschreitende Zusammenarbeit. Europa als Gegenstand Wissenschaftlicher Forschung und Strategie Transnationaler Praxis. Anmerkungen zur Theorie, Empirie und Praxis des transnationalen Regionalismus*. In: Brunn, G. and Schmitt-Egner, P. *Grenzüberschreitende Zusammenarbeit in Europa: Theorie–Empirie–Praxis*. Baden-Baden: Nomos.
- SPW (z.j.). *Direction de la gestion hydrologique integree (DO223)* [PowerPoint]. Geraadpleegd op 30 november 2017, van file:///C:/Users/s4433300/Downloads/DO223_pr%C3%A9sentation%20g%C3%A9n%C3%A9rale.pdf
- Trenberth, K.E., P.D. Jones, P., Ambenje, R., Bojariu, D., Easterling, A., Klein Tank, D., ... & Zhai, P. (2007). *Observations: Surface and Atmospheric Climate Change*. In: *Climate Change 2007: The Physical Science Basis. Contribution of Working Group I to the Fourth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*. Cambridge: University Press
- Tsimopoulou, V., Vrijling, J., Kok, M., Jonkman, S. & Stijnen, J. (2013). *Safety, reliability and risk analysis: beyond the horizon: Proceedings of the European safety and reliability conference, ESREL 2013*. Leiden: Taylor & Francis Group.
- Van Eerd, M., Wiering, M. & Meijerink, S. (2014). *Transboundary Aspects of Water Safety: Assessment of the state of the art of cross-border cooperation on water safety in the Rhine and Meuse catchments*. Utrecht: Knowledge for Climate Programme Office.
- Van Eerd, M., Dieperink, C. & Wiering, M. (2013) *Transboundary governance of climate adaptation*. Opgeroepen op 14 maart 2017, van <http://edepot.wur.nl/341922>
- Van Vliet, M., Zwolsman, G. & Joziassse J. (2008). *Effecten van klimaatverandering op de waterkwaliteit in de Rijn en Maas*. Delft: Delft Cluster.

- Vennix, J. (2011). *Theorie en praktijk van empirisch onderzoek*. Harlow: Pearson
- Verschuren, P. J. M., & Doodewaard, H. (2015). *Het ontwerpen van een onderzoek (Vijfde druk.)*. Amsterdam: Boom Lemma uitgevers.
- Verwijmeren, J., & Wiering, M. (2007). *Many Rivers To Cross: Cross Border Co-operation in River Management*. Delft: Eburon Academic Publishers.
- Walther, G., Post, E., Convey, P., Menzel, A., Parmesan, C. Beebee, T., ... & Bairlein, F. (2002). Ecological responses to recent climate change. *Nature*, 416, P. 389-395
- Wiering M. & Arts B. (2006) *Discursive shifts in Dutch river management: 'deep' institutional change or adaptation strategy? In: Leuven R., Ragas A., Smits A., van der Velde G. Living Rivers: Trends and Challenges in Science and Management*. Dordrecht: Springer.
- Wiering, M. & Verwijmeren, J. (2012). Limits and Borders: Stages of Transboundary Water Management. *Journal of Borderland Studies*, 27(3), P. 257-272.

Bijlagen

In dit hoofdstuk volgen de bijlagen van de scriptie. Dat zijn de twee interviewguides (Nederlands & Engels) die zijn gebruikt voor het houden van de interviews. Deze interviewgide vormde een rode draad over de aspecten die ik te weten wilde komen, en veranderde natuurlijk ten opzichte van welke respondent ik heb geïnterviewd. Er zijn dus niet in elk interview dezelfde vragen gesteld, maar wel altijd dit zelfde kader gebruikt als interviewgide.

6.1 Interviewgide Nederlands

Ik ben Jasper van Gompel, 20 jaar oud, en in het derde jaar van de studie GPM op de Radboud universiteit in Nijmegen. Voor mijn bachelorscriptie doe ik onderzoek naar de internationale samenwerking tussen Frankrijk, België en Nederland in het Maasstroomgebied. Om meer specifiek te zijn wil ik in mijn onderzoek kijken naar de barrières en mogelijkheden (enabling en constraining factors) invloed hebben op de internationale samenwerking in het Maasstroomgebied. Dit interview zal daarmee dienen voor het maken van een analyse ten aanzien van dit vraagstuk. Het interview zal uitsluitend worden gebruikt voor persoonlijk gebruik en niet worden weergegeven en/of gepubliceerd.

Algemene vragen

Het interview zal beginnen met een paar algemene vragen. Deze vragen dienen om een beter beeld te scheppen van het instituut waar u aan verbonden bent en over uw rol en functie binnen de internationale samenwerking.

Hoe lang bent u al werkzaam voor (naam institutie) en heeft u daarvoor andere functies binnen vergelijkbare instituties gehad?

Wat is precies de inhoud van uw functie in relatie tot internationale samenwerking?

- Wat is uw ervaring op het gebied van internationale samenwerking?

Wat is de exacte rol van deze institutie met betrekking tot internationaal watermanagement?

- Wat is precies de rol van u en uw institutie in relatie tot de Maas?

Kan u toelichten wat uw visie is over hoe de huidige samenwerking in het Maasstroomgebied is opgezet?

- Wat vindt u van deze opzet?
- Zijn er alternatieven voor een deze opzet?
- Zijn er globale plus- en/of minpunten aan de huidige opzet?

Beleidsarrangement Maasstroomgebied

In het volgende deel zullen er een aantal vragen worden gesteld met betrekking tot de internationale samenwerking in het Maasstroomgebied. Deze is opgeteld aan de hand van de beleidsarrangementenbenadering.

Actoren

Wat zijn de belangrijkste actoren binnen het internationale watermanagement in het Maasstroomgebied?

- Heeft elke actor even veel macht/invloed binnen deze samenwerking?
- Uit welk land zijn de verschillende actoren afkomstig?
- Zijn er naast deze belangrijke actoren nog andere actoren die relevant zijn?

Wat is de verhouding tussen formele (zoals Rijkswaterstaat) en informele actoren in het Maasstroomgebied?

- Zou u van de belangrijke factoren een aantal formele en informele actoren kunnen onderscheiden?
- Zijn er in het Maasstroomgebied ook lokale (burger) initiatieven te onderscheiden die bijdragen aan een beter watermanagement in het Maasstroomgebied?

Wat zijn de belangrijkste samenwerkingsverbanden binnen het Maasstroomgebied?

- Zijn deze samenwerkingsverbanden tussen alle actoren/landen of tussen een paar actoren/landen?
- Hoe groot is de invloed van deze samenwerkingsverbanden?

Zijn er wel eens conflicten geweest tussen actoren of andere partijen?

Spelregels

In hoeverre is de nationale wetgeving (van desbetreffend land (Nederland)) van invloed op het internationale watermanagement in het Maasstroomgebied?

- Is er een sterke afwijking tussen de verschillende landelijke wetgevingen in dit perspectief?

In hoeverre is de internationale wetgeving van invloed op het internationale watermanagement in het Maasstroomgebied?

- Wat is de rol van de Europese Unie op het watermanagement in het Maasstroomgebied?
- Zijn er andere instituties (Euregio's etc.) die invloed hebben op de internationale samenwerking in het Maasstroomgebied?

Wat zijn de juridische instrumenten binnen het internationale watermanagement? (voor Rijkswaterstaat)

Zijn er op het moment of in het recente verleden plannen/projecten/programma's in het leven geroepen die van invloed zijn op het internationale watermanagement en relevant zijn voor het Maasstroomgebied?

Discoursen

Is de samenwerking binnen het Maasstroomgebied goed onderlegd in wetenschappelijke kennis?

- Zou er op het gebied van kennis nog winst te boeken zijn in het Maasstroomgebied?

Wat zijn de historische verschillen op het gebied van watermanagement tussen de verschillende landen/actoren kijkend naar het Maasstroomgebied?

- Wie heeft er op basis van deze historie het meeste baat bij internationale samenwerking in het Maasstroomgebied?

Zijn er verschillen in normen en waarden tussen de bepaalde landen binnen het Maasstroomgebied?

Zijn er verschillen in de (probleem)framing van de bepaalde landen binnen het Maasstroomgebied?

- Percepties?
- Ideeën?
- Concepten?

Hulpmiddelen

Zijn er verschillende financiële mogelijkheden tussen bepaalde actoren?

- Wat voor invloed kunnen de landen of andere instituties hier op hebben?

Is de kennis / zijn de vaardigheden van de bepaalde landen/actoren gelijkwaardig of zijn er actoren met een achterstand op dit gebied?

- Wat voor invloed zou dat kunnen hebben voor het internationale waterbeleid?

Is er een bepaalde politieke invloed van landen op de bepaalde actoren?

Wat is de verdeling van mankracht en capaciteit van de bepaalde landen/actoren?

Barrières en mogelijkheden

Nu we ongeveer het beleidsarrangement van de samenwerking in het Maasstroomgebied duidelijk hebben, gaan we verder met de verschillende barrières en mogelijkheden voor deze samenwerking. Aan de hand van 6 categorieën wordt gekeken hoe deze zich verhouden tot de huidige samenwerking in het Maasstroomgebied.

Algemeen

Op basis van de literatuur heb ik 6 factoren geselecteerd die als eventuele enabling of constraining factor kunnen worden ervaren. Echter voordat we ons op deze factoren gaan focussen zou u zo al 1 of meerdere factoren kunnen noemen waarvan u zegt, dit is een duidelijke constraining of enabling factor?

Taal, cultuur en communicatie

In hoeverre beïnvloeden de taalverschillen de samenwerking in het Maasstroomgebied?

- Zou er zonder de taalverschillen een andere mate van samenwerking zijn?
- Beïnvloeden de taalverschillen de communicatie tussen actoren?
- Hoe worden de taalverschillen overbrugd? In welke taal wordt voornamelijk gewerkt?

Idem → cultuurverschillen

Politiek en instituties

Van welke mate van samenwerking is er sprake tussen politieke actoren en de overige instituties binnen het Maasstroomgebied?

- Hoe zijn de onderlinge relaties tussen de verschillende actoren?
- Is er sprake van schaalproblemen tussen de verschillende actoren?
- *Wordt er door verschillende actoren gebruik gemaakt verschillende rechten en wetten binnen watermanagement? (en zo ja wordt dit als een probleem ervaren?)*

Juridische verschillen

In hoeverre zijn er verschillen tussen juridische systemen tussen de verschillende landen en wat voor invloed heeft dat op de samenwerking?

- Worden juridische barrières omzeild?
- Zo ja hoe kunnen overige juridische barrières in de toekomst overbrugd worden?

Financiële mogelijkheden

Zijn de financiële mogelijkheden binnen de samenwerking in het Maasstroomgebied (relatief) eerlijk verdeeld?

- Praktisch: wat is de financiële verdeling van bijdragen aan het watermanagement?
- Is er geen sprake van meeliftgedrag?

Kennis & capaciteit

Is er over de gehele breedte tussen landen sprake van eenzelfde kennis- en capaciteitsniveau?

- Zijn procedures en analysedata met betrekking tot watersystemen gelijkwaardig?
- Is er sprake van eenzelfde wetenschappelijk niveau?

Wederzijdse betrokkenheid klimaatprobleem

Is er in alle landen sprake van een wederzijdse erkenning van het klimaatprobleem (waardoor de urgentie voor gezamenlijk watermanagement groter is geworden)?

- Zijn er naast gezamenlijk watermanagement nog overige klimaat initiatieven tussen de desbetreffende landen die van invloed kunnen zijn op het Maasstroomgebied?

(na elke factor vragen → enabling of contraining factor)

Afsluiting

Wat is naar uw mening de stand van de huidige samenwerking (tussen FR, BE & NL) in het Maasstroomgebied?

- Hoe verhoudt deze samenwerking zich tot de samenwerking in andere riviergebieden in Europa?

Wat is er naar uw mening goed en wat zou er nog moeten/kunnen veranderen aan de samenwerking in het Maasstroomgebied?

6.2. Interviewguide Engels

I am Jasper, I am 21 years old and I am attending the fourth year on the Radboud university in Nijmegen, Netherlands. My education is the study geography, spatial planning and environment. For my bachelor thesis I am doing research to the international co-operation in the Meuse basin. To be more specific I am looking to the enabling and constraining factors for international co-operation between France, Belgium and the Netherlands, specifically for the Meuse basin. I am therefore holding interviews with persons and institutions from all the countries involved in this co-operation.

Introduction questions

This interview will start with some introduction questions. This in order to gain a better insight on your function and the function of this institution towards the international co-operation in the Meuse basin.

For how long are you working for this institution and did you have any comparable functions before?

What is exactly your task looking at the international co-operation?

- What is your experience with the international co-operation?

What is de exact role of this institution with regard to the international water management?

- What is exactly the role of this institution in the Meuse basin?

Can you briefly summarize the set-up of the international co-operation in the Meuse basin?

- What do you personally think of this set-up?
- Are there any alternatives for this set-up?
- What do you think that are the pros and cons of this current set up? (Good and bad aspects)

Policy arrangement approach for the Meuse basin

In this particular part there are following some questions concerning the policy arrangement approach. This is a theory which is set-up by scholars to examine a certain policy field, like the Meuse basin in this case.

Actors

What are the most important actors for the international water management in the Meuse basin?

- Which actors are important for Wallonia specifically?
- Has every actor as much influence/power as the others?
- Are there besides this specific actors any other which may could be important?

Could you distinguish any formal and informal actors in this policy field?

- If yes, what are the relationships between those actors?
- Can you in the Meuse basin (or Wallonia specifically) distinguish some local citizen initiatives?

What are the most important partnerships in this field?

- Are these partnerships between 2 or more countries?
- Are these partnerships of much influence?

Have there any conflicts been occurred between some different partners?

Rules

To what extent are the national legislations influencing the international watermanagement in the Meuse basin?

- Is there in this perspective much difference between the national legislations?

To what extent is the national legislation on influence on the watermanagement in the Meuse basin?

- What is the role of the European Union on the watermanagement in the Meuse basin?
- Are there any other (transnational) institutions, like for example Euregio's, with influence on the watermanagement in the meuse basin?

What are the juridical instruments in the watermanagement for Wallonia?

Are there in Wallonia, or international, any set-ups for plans/projects/programs with influence on the international watermanagement?

Discourses

Is the co-operation in the meuse basin well underlined in scientific knowledge?

- Is there perspectives or areas where there could be gained more knowledge?

Are there any historic differences when you are looking at the watermanagement in the meuse basin between the different countries and actors?

- Which countries are profiting the most of the international co-operation?

Are there any norm and value differences between the different countries in de meuse basin?

Are there any differences in the framing of certain problems by different countries?

- Ideas
- Concepts

Resources

Are there any differences in financial power in between the different actors?

- Could other actors have influence on this situation?

Are there any differences in knowledge or skills in between the different actors or are there actors which have a knowledge gap with other actors?

- Could this have influence for the international watermanagement?

Is there a political influence on the different actors?

- How is this managed in Wallonia?

Are there differences in manpower/capacity in between the different actors?

Enabling & constraining factors

Now we have examined the policy arrangement for the international co-operation in the Meuse basin it's now time to focus more on the enabling and constraining factors in the co-operation. Based on the scientific literature which was available I have selected 6 categories of enabling and constraining factors, and we can see how we could apply them to the Meuse basin.

Language, culture and communication

To what extent are the different languages influencing the international co-operation in the Meuse basin?

- Would there without the differences be another amount of co-operation?
- Are the language differences influencing the amount of communication between the countries?
- How do the different parties try to overcome the language differences?

Idem → culture

Politics and institutions

What is the amount of co-operation between the political institutions and the non-political institutions in the Meuse basin?

- How are the mutual relations between the different actors?
- Are there occurring concerning scale problems?
- Is there a big political influence on the different institutions?

Juridical differences

What is the amount of differences in juridical aspects between the different countries and what is the influence in the water management?

- Are there any juridical barriers which could be avoided?
- Could juridical barriers become solved in the future?

Financial power

Are the financial powers in the Meuse basin split fairly?

- What is the distribution of financial resources in the Meuse basin? Are there actors paying more than the other?
- Are some institutions (unwanted) profiting the other?

Knowledge and capacity

Is there between the different countries and actors approximately a knowledge and capacity level?

- Are the ICT and analysis data about similar to each other?

Mutual involvement in the climate problem

Are all the different actors and countries acknowledge the climate problem? (which leads to a bigger urgency of collective water management)

- Are there besides the water management other projects or initiatives concerning the climate which could have their influence on the watermanagement in the meuse basin?

Do you have suggestions for any other enabling or constraining factors?

Conclusion

What is in your opinion the situation/progress of the international co-operation in the meuse basin between France, Belgium and the Netherlands?

- How can this basin be related to other river basins and co-operations in Europe?

What is in your opinion good and what should be changed on the co-operation in the meuse basin?